

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด
LEGAL PROBLEMS REGARDING DEFAULT INTEREST RATES

เพชรพลอย สุทธิมา
PETCHPLOY SUTTIMA

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

LEGAL PROBLEMS REGARDING DEFAULT INTEREST RATES

PETCHPLOY SUTTIMA

**A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE
OF MASTER OF LAWS
BUSINESS LAW
SCHOOL OF LAW
SRIPATUM UNIVERSITY**

2023

COPYRIGHT OF SCHOOL OF LAW SRIPATUM UNIVERSITY

สารนิพนธ์เรื่อง	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด
คำสำคัญ	หนี้เงิน/อัตราดอกเบี้ยผิดนัด/เบี้ยปรับ
นักศึกษา	เพชรพลอย สุทธิมา
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	ดร. ศิวพร เสาวคนธ์
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ
คณะ	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
พ.ศ.	2566

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด เนื่องจากพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ได้มีการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยผิดนัดให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน แต่ในกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุดไว้ ทั้งการให้ศาลตีความว่าข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัดเป็นเบี้ยปรับ และหลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัด พบว่ายังมีปัญหาอุปสรรคและไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาคำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่สูงเกินสมควรไม่มีประสิทธิภาพและเกิดความไม่เป็นธรรมอย่างแท้จริง

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาการที่กฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุด ในประเด็นนี้กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกันได้ โดยมีได้กำหนดกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยสูงสุดไว้ เป็นการเปิดช่องให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุดเพียงใดก็ได้ อันอาจทำให้ลูกหนี้ที่มักจะเป็นผู้ที่มิอำนาจต่อรองน้อยกว่าเป็นผู้เสียเปรียบ (2) ปัญหาการให้ศาลตีความว่าข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัดเป็นเบี้ยปรับ ในประเด็นนี้เมื่อสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดลงได้ ซึ่งมีข้อเคลือบแคลงว่าการปรับใช้กฎหมายของศาลดังกล่าวถูกต้องตามหลักกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยตามสัญญาซึ่งเกิดจากเจตนาของคู่สัญญาหรือไม่ อีกทั้ง การใช้ดุลพินิจในการปรับลดอัตราดอกเบี้ยที่ไม่เหมือนกันในแต่ละคดีหรือในแต่ละศาลจะทำให้เกิดความไม่แน่นอนในระบบเศรษฐกิจไม่อาจยึดถือเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ (3) ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัด ในประเด็นนี้หลักการที่ให้กระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนอัตราดอกเบี้ยทุก 3 ปี อาจไม่มีความยืดหยุ่นและไม่ทันต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ดังนั้น จึงเห็นควรเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบด้วย (1) กำหนดให้มีกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดสูงสุดให้มีความชัดเจนและมีให้ คู่สัญญาทำข้อตกลงยกเว้นเป็นอย่างอื่นได้ (2) บัญญัติกฎหมายให้ศาลมีอำนาจปรับลดดอกเบี้ยคิด ตามสัญญาได้ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดประชุมหารือร่วมกันเพื่อพิจารณาหาแนวทางการกำหนด อัตราดอกเบี้ยคิดที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลมีคำวินิจฉัย ไปในทิศทางเดียวกัน และหากโจทก์ฟ้องเรียกดอกเบี้ยคิดโดยปล่อยระยะเวลาคิดให้นิ่นนาน เกินสมควร ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาให้โจทก์ได้รับดอกเบี้ยคิดตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด (3) กำหนดระยะเวลาการทบทวนอัตราดอกเบี้ยคิดในรอบระยะเวลาหนึ่งปี เพื่อให้มีความยืดหยุ่น ไม่ผันผวนจนเกินไปและทันต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

THEMATIC TITLE	LEGAL PROBLEMS REGARDING DEFAULT INTEREST RATES
KEYWORDS	MONEY DEBT/DEFAULT INTEREST RATES/FINE
STUDENT	PETCHPLOY SUTTIMA
THEMATIC ADVISOR	DR. SIWAPORN SAOWAKON
LEVEL OF STUDY	MASTER OF LAWS, BUSINESS LAW
FACULTY	SCHOOL OF LAW SRIPATUM UNIVERSITY
YEAR	2023

ABSTRACT

The purpose of this independent study is to study legal problems related to default interest rates fixing due to the Emergency Decree Amending the Civil and Commercial Code, B.E. 2564 (2021), which amended default interest rates in order to make them more in line with the present situation and economic condition. However, in the event that the law does not specify the maximum default interest rate ceiling and the court interprets the agreement in which the creditor's right to change the interest rate is higher when the debtor defaults as a fine, including the criteria for reviewing the fixing of the default interest, it was found that there were still problems, obstacles, and provisions inconsistent with the intent of the law, resulting in a solution to the problem of fixing the default interest rate that was too high, inefficient, and truly fair.

The study found that: (1) Because of the problem that the law did not fix the maximum default interest rate ceiling, on this issue, the law required the contracting parties to agree to collect interest without fixing the maximum interest rate ceiling frame, which was considered an opportunity for the parties to agree to claim any maximum default interest, which may put the debtor, who tends to have less bargaining power to be at and disadvantage. (2) The problem with asking the court to interpret a contract provision that gives the creditor the right to increase the interest rate if the debtor defaults is a fine. On this issue, when the interest rate is too high, the court has the authority to reduce it. However, there is a suspicion as to whether the court's application of the law is correct in accordance with the law on interest under the there is a suspicion as to whether the court's application of the law is correct in accordance with the law on interest

under the contract arising from the intent of the parties or not. In addition, discretion in reducing interest rates that is not the same in each case or in each court will cause uncertainty in the economic system and cannot adhere to the same standard. (3) Problems with the criteria for reviewing and fixing the default interest rates. On this issue, the principle for the Ministry of Finance to review interest rates every 3 years may not be flexible and not keep up with the rapidly changing economic and social conditions in Thailand at present.

Therefore, from the study, it is deemed appropriate to propose an amendment to the Civil and Commercial Code, consisting of (1) prescribing a framework for the ceiling of the maximum default interest rate to be clear and allowing the parties to make an agreement to make an exception; otherwise, (2) legislation granting the court the power to reduce the interest in default under the contract, by having the relevant agencies hold a meeting to discuss ways to fix the default interest rate that is appropriate and fair to all parties as a guideline for the court to make decisions in the same direction, and if the plaintiff files a case for default interest by allowing the default period to be unreasonably long, the court shall have the power to adjudge that the plaintiff shall receive default interest within the period specified by the court; in order to be flexible, not too volatile, and able to keep pace with today's rapidly changing economic and social conditions.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเกิดจากความกรุณาและความทุ่มเทจากท่านอาจารย์ ดร.ศิวพร เสาวคนธ์ ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาข้อชี้แนะ ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเขียนในทุกขั้นตอน รวมถึงแนวทางในการดำเนินงานค้นคว้า อีสาระ ตลอดจนช่วยในการตรวจทาน แก้ไข และปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้กำลังใจ แก่ผู้เขียน จนการค้นคว้าอีสาระฉบับนี้มีความถูกต้อง และเสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนมีความรู้สึกสำนึก ในความกรุณาของท่านเป็นอย่างมาก จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) พ.ต.ต. ดร.ชูชีวรรณ ตมิศานนท์ ที่เป็นประธานคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ฉบับนี้และท่านอาจารย์ ดร. รุ่งแสง กฤตยพงษ์ ที่รับเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ และได้กรุณาให้คำแนะนำในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งกรุณา พิจารณาและตรวจสอบสารนิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงมาไว้ ณ โอกาสนี้

ท้ายสุดผู้เขียนขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดและสร้างความรู้ให้แก่ผู้เขียน และเจ้าหน้าที่หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุมทุกท่าน ที่ได้กรุณาติดต่อ ประสานงานในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ และขอบคุณครอบครัวของผู้เขียนไม่ว่าจะเป็นบิดา มารดา ที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาและให้กำลังใจเสมอมา รวมถึงขอขอบคุณ เพื่อนที่รักทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี จนทำให้การศึกษาครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ แต่หากสารนิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

เพชรพลอย สุทธิมา
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ	VI
สารบัญตาราง	IX
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้เงิน การชำระดอกเบี้ยผิดนัดในหนี้เงิน และการกำหนด เพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในหนี้เงิน	9
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้เงิน.....	11
2.2 ความหมายของหนี้เงิน.....	13
2.3 การไม่ชำระหนี้เงิน	14
2.3.1 กำหนดเวลาชำระหนี้.....	14
2.3.2 ผลภายหลังเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เงิน.....	16
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ.....	18
2.4.1 ลักษณะของดอกเบี้ย.....	19
2.4.2 ความหมายของดอกเบี้ย	20
2.4.3 ลักษณะและความหมายของเบี้ยปรับ	23

2.4.4	เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างเบี้ยปรับกับดอกเบี้ย (ในฐานะเป็น ค่าเสียหาย).....	26
2.5	ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง.....	27
2.5.1	ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ.....	27
2.5.2	หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of contract).....	34
2.5.3	หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of the Will).....	35
2.5.4	แนวคิดปัจเจกนิยม (Individualism).....	37
2.5.5	แนวคิดเจตจำนงอิสระ (Free Will).....	38
2.5.6	ทฤษฎีสังคมพิทักษ์ (Paternalism).....	39
2.5.7	หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน.....	40
2.5.8	หลักสุจริต (Good Faith).....	44
3	มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของต่างประเทศ และประเทศไทย.....	49
3.1	มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของ ต่างประเทศ.....	50
3.1.1	ประเทศญี่ปุ่น.....	51
3.1.2	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	52
3.1.3	ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	55
3.2	มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของประเทศไทย.....	56
3.2.1	การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	56
3.2.2	คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด.....	64
4	วิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด.....	76
4.1	ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุด.....	77
4.2	ปัญหาเกี่ยวกับการตีความเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด.....	80
4.3	ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัด....	85

บทที่	หน้า
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	89
5.1 บทสรุป	89
5.2 ข้อเสนอแนะ	94
บรรณานุกรม	97
ประวัติผู้เขียน	107

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	แสดงสาระสำคัญของการแก้ไขเพิ่มเติม.....	59
3.2	แสดงกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่เป็นนิติกรรมหรือกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ โดยชัดแจ้ง และอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของประเทศไทยและต่างประเทศ	62

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันที่มีความต้องการในการบริโภคตามค่านิยม ทำให้มีความต้องการมากขึ้น ทั้งสิ่งที่จำเป็นและไม่จำเป็นต่อการดำรงชีพด้วยเหตุผลนานาประการ เงินตราจึงเข้ามามีบทบาทมากมายและทุกขั้นตอนในชีวิตประจำวันของคนเราและทุกคนก็จะขวนขวายหาทุกวิธีการให้ได้มาซึ่งเงินตราเพื่อนำมาใช้แลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่ตามความพึงพอใจหรือเพื่อความสุขสบายในการใช้ชีวิต แต่เมื่อใด ที่รายจ่ายสวนทางกับรายได้ทางเลือกหรือความหวังสุดท้ายที่คิดว่าจะช่วยให้รอดพ้นจากความอึดอัด ขัดสนได้ก็คือ “การเป็นหนี้”¹ ซึ่งหนี้สินเป็นความผูกพันในทางกฎหมาย โดยฝ่ายหนึ่งคือ “เจ้าหนี้” ชอบที่จะได้รับชำระหนี้ อันวัตถุแห่งหนี้เป็นการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำ หรือเป็นการส่งมอบทรัพย์สินจากอีกฝ่ายหนึ่ง คือ “ลูกหนี้”²

เมื่อมีหนี้เงินเกิดขึ้นแล้ว ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ลูกหนี้ก็มีความผูกพันที่จะต้องส่งมอบเงินคืนให้แก่เจ้าหนี้ภายใต้เงื่อนไขและกำหนดเวลาที่ตกลงกัน เพื่อจะได้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้สินนั้น³ หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่ตกลงกับเจ้าหนี้ไว้ ลูกหนี้ก็จะได้ชื่อว่าตกเป็นลูกหนี้ผิดนัด ซึ่งการที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญาเจ้าหนี้จะกำหนดในสัญญาให้มีสิทธิที่จะเรียกเก็บดอกเบี้ยผิดนัดได้ เพื่อชดเชย

¹ นภกัศสร สอนคม. (2556). *ดอกเบี้ยผิดนัดไม่จบง่ายๆ กฎหมายน่ารู้ สำนักกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. หน้า 1.

² เสนีย์ ปราโมชย์, ม.ร.ว. (2505). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้*. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง. หน้า 363.

³ เพ็ญญา สิริกานตยกุลฤต. (2557). *ผลทางกฎหมายของการไม่ชำระหนี้เงิน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1.

ความเสี่ยงที่จะต้องแบกรับหากลูกหนี้ผิดนัดชำระจนกลายเป็นหนี้เสีย รวมถึงต้นทุนค่าเสียโอกาสในการนำรายได้หรือทรัพย์สินไปลงทุนต่อ⁴

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดนั้น เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้ยาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น” ซึ่งโดยหลักแล้วกฎหมายกำหนดไว้ว่าให้เจ้าหนี้เรียกดอกเบี้ยผิดนัดได้ในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี แต่ถ้าในสัญญามีการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ก็ต้องเสียในอัตราที่ตกลงกันตามสัญญา ข้อตกลงนี้มีผลใช้บังคับได้ ถือว่าเจ้าหนี้ยาจจะยึดข้อตกลงตามสัญญาอันเป็นเหตุอย่างอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย ปัญหาคือ อัตราดอกเบี้ยผิดนัดมีเพดานสูงสุดหรือไม่ คู่สัญญาสามารถตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกันได้สูงสุดถึงขนาดไหน โดยหากเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 กฎหมายจะไม่ยอมให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเงินที่มิใช่สถาบันการเงินสูงเกินร้อยละ 15 ต่อปี หากจะตีความว่ามาตรา 654 ใช้บังคับทุกกรณีกับการกู้ยืมเงิน ไม่ว่าจะเป็ดอกเบี้ยปกติหรือดอกเบี้ยผิดนัดก็จะทำให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในการกู้ยืมเงินสูงสุดไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปีตามมาตรา 654 แต่หากเป็นหนี้เงินประเภทอื่น ๆ เช่น สัญญาซื้อขายหรือสัญญาเช่าทรัพย์สิน ซึ่งไม่มีบทกฎหมายอย่างเช่นมาตรา 654 กำกับไว้ คู่สัญญาก็ยังคงตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้สูงสุดเพียงใดก็ได้

ต่อมาแม้ว่าจะประกาศพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2564 โดยมีการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายใน 2 ประเด็น ดังนี้

1) มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 7 ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี

อัตราตามวรรคหนึ่งอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ของประเทศได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยปกติให้กระทรวงการคลัง

⁴ ศฤงฆ์ กลั่นสุภา. (2554). *ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน: ศึกษากรณีดอกเบี้ยผิดนัดและเบี้ยปรับ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มหวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 27, 115.

พิจารณาบททวนทุกสามปีให้ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์”

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 224 หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกจากนั้น ให้พิสูจน์ได้”⁵

ประเด็นการปรับลดอัตราดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยผิดนัด สำหรับอัตราดอกเบี้ยที่ไม่ได้กำหนดไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดเจน ให้ปรับลดจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตรา ร้อยละ 3 ต่อปี

ทั้งนี้ กระทรวงการคลังอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ของประเทศได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยปกติให้กระทรวงการคลังจะพิจารณาบททวนทุก 3 ปี ให้ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

สำหรับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดปรับลดจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่ปรับลดลงนี้เป็นอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ อัตราร้อยละ 3 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี แต่หากภายหลังมีการออกพระราชกฤษฎีกาปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 7 ให้เพิ่มขึ้นหรือลดลง อัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา 224 นี้ก็ต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย

2) มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 224/1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

“มาตรา 224/1 ถ้าลูกหนี้มีหน้าที่ผ่อนชำระหนี้เงินเป็นงวด และลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ในงวดใด เจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดได้เฉพาะจากต้นเงินของงวดที่ลูกหนี้ผิดนัดนั้น

ข้อตกลงใดขัดกับความในวรรคหนึ่ง ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ”⁶

ประเด็นการกำหนดฐานการคำนวณดอกเบี้ยผิดนัด เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ในงวดใดงวดหนึ่ง เจ้าหนี้คำนวณดอกเบี้ยผิดนัดได้เฉพาะจากต้นเงินของงวดที่ลูกหนี้ผิดนัดแล้ว

⁵ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564. มาตรา 3-4.

⁶ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564. มาตรา 5.

เท่านั้น ซึ่งเดิมบทบัญญัติตามมาตรา 224 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดไว้ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่คำนวณดอกเบี้ยผิดนัดจากต้นเงินที่ค้างอยู่ทั้งหมด

จากการประกาศพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 นั้น แม้ว่าพระราชกำหนดมีเจตนารมณ์เพื่อจะช่วยให้ลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรม โดยที่อัตราดอกเบี้ยที่มีกำหนดโดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดเจนและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ได้ใช้บังคับมาเป็นระยะเวลานาน โดยไม่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจ ทำให้ลูกหนี้ได้รับความเดือดร้อนจากภาระดอกเบี้ยเกินสมควร จึงมีการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจ โดยเฉพาะฐานการคำนวณดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งต่อจากนี้เจ้าหน้าที่จะสามารถคำนวณดอกเบี้ยผิดนัดจากลูกหนี้ได้เฉพาะดอกเบี้ยที่คำนวณจากต้นเงินงวดที่ลูกหนี้ผิดนัดเท่านั้น จะคำนวณจากต้นเงินทั้งหมดดังที่ผ่านมาไม่ได้ ซึ่งจะช่วยให้ลูกหนี้ลดภาระเรื่องดอกเบี้ยผิดนัดได้อย่างมาก กล่าวคือผิดนัดชำระหนี้ในงวดใด ก็จะชำระดอกเบี้ยผิดนัดเฉพาะจากต้นเงินในงวดนั้นเท่านั้น โดยบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะสอดคล้องกับประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2564 ที่ผ่านมา ซึ่งให้สถาบันการเงินคิดดอกเบี้ยผิดนัดจากลูกหนี้ โดยคำนวณจากต้นเงินงวดที่ผิดนัดเท่านั้น⁷

จากที่กล่าวมาข้างต้นแม้ว่าพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มีเจตนารมณ์เพื่อจะช่วยให้ลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ายังเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อลูกหนี้หลายประการ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดประเด็นปัญหาแบ่งเป็น ดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุด

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ได้ยกเลิกความในมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และให้ใช้ความใหม่แทน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยผิดนัดเท่านั้น แต่ยังคงข้อความเดิมที่ว่า “... ถ้าเจ้าหน้าที่อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวนี้ ถ้าในสัญญามีการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ก็ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตรานั้นตามที่ตกลงกันตามสัญญา ข้อตกลงนี้มีผลใช้บังคับ

⁷ นพ นรนาถ. (2564). *ของขวัญปีใหม่จากรัฐบาล แก้กฎหมายเอาเปรียบลูกหนี้*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://mgronline.com/daily/detail/9640000034703>. [2565, 13 มีนาคม]. และ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สกส2. 9/2563 เรื่อง การคิดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้และการตัดชำระหนี้.

ได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract)⁸ ถือเป็นเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกายืนยันรับรองไว้ว่าสามารถใช้บังคับได้⁹ แสดงว่ากฎหมายไม่มีการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดสูงสุดไว้ หากตีความตามกฎหมายจึงหมายความว่าเจ้าหนี้สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดในอัตราสูงเพียงใดก็ได้ ซึ่งเท่ากับว่าจะไม่เป็นการบรรเทาภาระหนี้สินของลูกค้าหนี้ตามวัตถุประสงค์ของการแก้ไขกฎหมายในครั้งนี้ ปัญหาเดิมก็ยังคงมีอยู่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งหากไม่มีการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดไว้ ย่อมส่งผลกระทบต่อลูกค้าที่ไม่มีส่วนในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดอยู่แล้ว เจ้าหนี้ย่อมต้องเป็นผู้กำหนดอัตราดอกเบี้ยในสัญญาไว้เอง ลูกค้าที่มีความเดือดร้อนไม่มีทางเลือกจำต้องตกอยู่ในภาวะจำยอม และการที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดไว้สูงเกินควรลูกค้าที่ย่อมไม่สามารถชำระหนี้ได้ก็จะกลายเป็นปัญหาหนี้เสียอาจถูกติดตามทวงถามหนี้อย่างผิดกฎหมายเหมือนปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องของหนี้ในระบบและอาจเกิดปัญหาอาชญากรรมอันเนื่องมาจากการเป็นหนี้ บางครั้งอาจต้องก่อให้เกิดหนี้ใหม่เพื่อนำเงินมาใช้คืนหนี้เก่าเป็นวัฏจักรเป็นปัญหาไม่รู้จบ นอกจากนี้หากเกิดเป็นปัญหาหนี้ครัวเรือนที่เร่งสูงขึ้นก็อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและนำมาซึ่งความเสถียรภาพเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยได้

2) ปัญหาเกี่ยวกับการตีความเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด

สืบเนื่องจากประเด็นปัญหาในข้อ 1) เกี่ยวกับการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดสูงสุดนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ให้ศาลตีความว่าข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด มีลักษณะเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า จึงเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนย่อมมีอำนาจลดลงได้ก็ตาม¹⁰ แต่แนวทางแก้ไขปัญหาในลักษณะ

⁸ ศนันท์กรณ์ โสคติพันธ์. (2552). *คำอธิบาย นิติกรรม-สัญญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 257-259.

⁹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *สรุปสาระสำคัญจาก “สนทนากับปัญหากฎหมายกับ รศ.ดร. มุนินทร์ พงศาปาน เรื่องอัตราดอกเบี้ยตามกำหนดที่แก้ไข”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.tu.ac.th/legal-talk-summary-new-law-interest-rate/>. [2565, 13 มีนาคม]. และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2489/2536. กองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *FAQ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://lawreform.go.th/index.php/post/744>. [2565, 13 มีนาคม].

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2562, 1888/2551, 1272/2547, 3348/2542.

ดังกล่าว นั้น มีปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การที่ต้องมีการดำเนินคดีทางศาลซึ่งอาจต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม อีกทั้งมีความไม่แน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลอีกด้วย

3) ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัด

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 7 ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรม หรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี

อัตราตามวรรคหนึ่งอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ของประเทศได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยปกติให้กระทรวงการคลัง พิจารณาทบทวนทุกสามปีให้ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์”

จากหลักเกณฑ์การประกาศใช้พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ พ.ศ. 2564 นั้น เห็นได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยผิดนัด นอกจากต้องคำนึงถึง ระบบเศรษฐกิจเป็นสำคัญแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสามารถของลูกหนี้เป็นสำคัญด้วย เพื่อให้ได้มา ซึ่งการชำระหนี้และไม่ก่อให้เกิดหนี้สูญ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มีเจตนารมณ์เพื่อให้ลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับ ดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ดี แต่ด้วยลูกหนี้ที่มีผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม รวมถึงประชาชนทั่วไป ที่ได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจและการระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรืออาจได้รับผลกระทบในสถานการณ์อื่น ๆ ในแต่ละช่วงปี พระราชกำหนดฯ จึงกำหนดให้มีประเด็นให้มีการทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัดไว้ ซึ่งคล้ายคลึงกับประเทศญี่ปุ่นที่ได้กฎหมายกำหนดไว้ว่าให้มีการทบทวนได้ทุก ๆ 3 ปี เพื่อให้มีการ ปรับอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง¹¹ แต่ที่เป็นประเด็นปัญหาคือ กำหนดระยะเวลาการทบทวนดอกเบี้ยทุกสามปีนั้นเหมาะสมแล้วหรือไม่ เพราะด้วยสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนผลกระทบจาก สถานการณ์การระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สะท้อนให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หากระยะเวลาอาจทำให้เกิดปัญหาภาวะหนี้สูญ เทียบเคียงได้จากกรณีของวิชาชีพครู หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการทบทวนเรื่องการเป็นหนี้ของครู จึงกำหนดมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อช่วยเรื่องภาระหนี้สินดังกล่าว เช่น มาตรการพักชำระหนี้

¹¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *สรุปสาระสำคัญจาก “สนทนาปัญหากฎหมายกับ รศ.ดร. มุนินทร์ พงศาปาน เรื่องอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายที่แก้ไข”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.tu.ac.th/legal-talk-summary-new-law-interest-rate/>. [2565, 13 มีนาคม].

ลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด ลดเบี้ยปรับ เป็นต้น เพื่อให้ครู (ลูกหนี้) ได้มีเวลาปรับตัวในช่วงที่รายได้ลด กะทันหัน และปรับกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถชำระหนี้ อันเป็นการทบทวนเรื่องภาระหนี้สิน ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019¹²

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จึงเป็นที่มาของการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด เพื่อให้ลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยศึกษากฎหมายของต่างประเทศ เป็นแนวทาง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดของต่างประเทศ และประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ. ศ. 2564 เพื่อจะช่วยให้ลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรม โดยมีการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจ แต่ปัญหาเกี่ยวกับ การกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิคนัดสูงสุด การตีความเกี่ยวกับ ข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิคนัด และ หลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิคนัด ยังมีปัญหาอุปสรรคและไม่สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น เพื่อให้การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และ สภาพเศรษฐกิจ และเกิดประโยชน์สูงสุด จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนด อัตราดอกเบี้ยผิคนัด

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

สารนิพนธ์นี้มุ่งศึกษาปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด โดยศึกษาความคิดพื้นฐาน ของหนี้เงิน ผลของการไม่ชำระหนี้เงิน วัตถุประสงค์ของการคิดดอกเบี้ยผิคนัด การกำหนดเพดาน

¹² คม ชัด ลึก. (2564). “ภาระหนี้ครู” กู้โดยสมัครใจ ทำให้รัฐต้องแก้ปัญหา. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.komchadluek.net/news/487144>. [2565, 18 เมษายน].

อัตราดอกเบี้ยตามสัญญาและดอกเบี้ยผิดนัดที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการปรับใช้กฎหมายในคำพิพากษาศาลฎีการวมถึงศึกษากำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

สารนิพนธ์นี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ บทความทางกฎหมาย ด้บบทกฎหมาย คำพิพากษาของศาลทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด
2. ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของต่างประเทศและประเทศไทย
3. ทำให้ทราบปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด
4. ให้ทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับหนี้เงิน การชำระดอกเบี้ยผิดนัดในหนี้เงิน และการกำหนด เพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในหนี้เงิน

ในสมัยที่มนุษย์ยังแยกกันอยู่ไม่ได้รวมกันเป็นสังคม มีเพียงปัจเจก 4 อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค มนุษย์ก็สามารถดำรงชีพอยู่ได้ และหากปัจเจก 4 ยังมีอยู่มากมาย อาจหาได้โดยง่าย เราก็อาจแยกกันอยู่โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน แต่เมื่อปัจเจก 4 ขาดแคลนลง มนุษย์เรามีจำนวนมากขึ้น จึงต้องพึ่งพาอาศัยกันต้องรวมตัวกันอยู่เพื่อความปลอดภัย ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันก็มีเพิ่มมากขึ้น ความต้องการในสิ่งต่าง ๆ นอกเหนือไปจากปัจเจก 4 ก็เพิ่มขึ้นด้วย¹

ในปัจจุบันมนุษย์เรามีความเจริญมากขึ้นทำให้มีความต้องการมากขึ้นทั้งสิ่งจำเป็นและไม่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ความต้องการของมนุษย์ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะปัจเจก 4 หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพเท่านั้น แต่มีความต้องการทั้งในด้านชื่อเสียง เกียรติยศ เสรีภาพ ความเป็นส่วนตัว และอื่น ๆ นับไม่ถ้วน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดหนี้หรือมีหนี้ที่จะต้องชำระกันเป็นทอด ๆ หลายชนิดหลายประเภทมากมาย จะเห็นได้ว่ามนุษย์เรานับแต่เกิดมาในโลกนี้หรือนับแต่ตื่นขึ้นมาในตอนเช้าทุกวันจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลาทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว เราอาจจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้อื่นชำระหนี้ หรือตกเป็นลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้ผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาได้²

เมื่อบุคคลสองฝ่ายมีเจตนาผูกนิติสัมพันธ์กันอันเป็นความผูกพันตามกฎหมายระหว่างบุคคล กฎหมายเรียกนิติสัมพันธ์นั้นว่า “หนี้”

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้ให้คำนิยามคำว่า “หนี้” ไว้แต่ “หนี้” แปลว่า “ภาระหรือหน้าที่” ซึ่งหมายถึง ความผูกพันหรือพันธะระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ที่ทำให้เกิดหน้าที่และความรับผิดชอบของลูกหนี้ในการต้องชำระหนี้และก่อให้เกิดสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะ

¹ โสภณ รัตนากร. (2533). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 27.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

บังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้ ความผูกพันหรือพันธะทางกฎหมายดังกล่าวเป็นเหมือนโซ่ที่ล่ามลูกหนี้ไว้กับเจ้าหนี้ หากเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้แล้ว โซ่ก็จะคลายออกทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นหนี้³

คำว่า “หนี้” แม้จะเป็นคำไทย แต่ความหมายและแนวความคิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ใช่ของไทย เราเอาแนวความคิดเรื่องหนี้มาจากระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ ซึ่งมีรากฐานมาจากกฎหมายโรมันอีกต่อหนึ่ง หนี้คำนี้จึงเป็นคำแปลของสิทธิชนิดหนึ่งซึ่งเรียกกันในกฎหมายโรมันว่า obligation ถ้าจะแปลตามถ้อยคำสั้น ๆ คงแปลได้เป็น “ภาระ” หรือ “หน้าที่” คำว่าหนี้มีความหมายเป็น 2 ทาง ทำนองเดียวกับเหรียญซึ่งมี 2 ด้าน ความหมายทางหนึ่งหมายถึง “สิทธิ” ซึ่งเรียกว่าสิทธิเรียกร้อง เป็นความหมายซึ่งมองทางด้านเจ้าหนี้ หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่ความหมายของคำว่าหนี้อีกทางหนึ่งหมายถึง “ภาระ หน้าที่” ซึ่งเป็นการมองจากทางลูกหนี้ที่มีหน้าที่ต้องชำระหนี้⁴

พระยาเทพวิฑูร (2545) กล่าวว่า คำว่าหนี้ที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตรงกับคำว่า Obligation ซึ่งเดิมมีผู้แปลว่า ความจำต้องทำ หรือ หน้าที่ในทางแพ่ง ต่อมาแปลว่า หนี้หรือความเป็นหนี้ และต่อมามีผู้แปลว่า พันธธรรม ในที่สุดจึงกลับมาใช้คำว่าหนี้⁵

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้นิยามคำว่า “หนี้” ไว้ว่า หมายถึง ความผูกพันในทางกฎหมาย ที่มีบุคคลฝ่ายหนึ่ง คือเจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้ มีวัตถุประสงค์เป็นการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำ หรือเป็นการส่งมอบทรัพย์สินจากอีกฝ่ายหนึ่ง คือลูกหนี้⁶

ส่วน ศาสตราจารย์ จี๊ด เศรษฐบุตร ได้นิยามคำว่า “หนี้” ไว้ว่า หมายถึง นิติสัมพันธ์ของบุคคลสองฝ่าย โดยมีฝ่ายหนึ่งต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ต้องกระทำนั้นเรียกว่า ลูกหนี้ ส่วนฝ่ายที่ได้รับผลของการกระทำนั้น เรียกว่า เจ้าหนี้ ส่วนการกระทำนั้นแยก

³ พระครูปริยัติสารการ. (2562). การจัดการปัญหาหนี้สินของประชาชน. วารสารมณีเศรษฐาราม วัดจอมมณี, 2 (1), หน้า 47.

⁴ โสภณ รัตนกร. อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 1. หน้า 42.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁶ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., (2562). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. อ้างถึงใน ไพโรจน์ วายุภาพ. (2552). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา. หน้า 363.

ออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่ (1) การกระทำอย่างที่เขาใจกัน (2) การกระทำ ละเว้นการกระทำ และ (3) การกระทำการ โอนทรัพย์สิน⁷

เมื่อวิเคราะห์คำว่า “หนี้” ตามความเห็นของนักนิติศาสตร์แล้ว ความหมายของนักวิทยาศาสตร์นั้นมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกันมาก ก็คือคำว่า “หนี้” นั้นเป็นนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายระหว่างบุคคลสองคน ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้และอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้ โดยลูกหนี้มีพันธกรณีตามกฎหมายที่จะต้องชำระหนี้แก่เจ้าหนี้และเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ได้หากไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ก่อน⁸

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากคำนิยามข้างต้น ผู้ศึกษาพอจะสรุปความได้ว่า หนี้หมายถึงหน้าที่ของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งหน้าที่นั้นก็คือการปฏิบัติการชำระหนี้นั่นเอง โดยองค์ประกอบของ “หนี้” อาจแบ่งได้ดังนี้

- 1) เกิดจากความสัมพันธ์ในทางกฎหมาย (ซึ่งเกิดจากมูลเหตุต่าง ๆ กัน มูลเหตุแห่งหนี้หรือบ่อเกิดแห่งหนี้)
- 2) ประกอบด้วยบุคคลสองฝ่าย ได้แก่เจ้าหนี้และลูกหนี้
- 3) วัตถุประสงค์ คือ การกระทำการ การงดเว้นการกระทำ และการ โอนทรัพย์สิน

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้เงิน

หนี้ (Obligation) คือ นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่าย ขึ้นไป ได้แก่ ฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ ซึ่งแต่ละฝ่ายอาจมีหลายคนก็ได้จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เมื่อมีหนี้หรือความผูกพันดังกล่าวเกิดขึ้นแล้วย่อมทำให้ฝ่ายเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องลูกหนี้ให้ชำระหนี้ และฝ่ายลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ การชำระหนี้นั้นอาจเป็นการกระทำ ส่งมอบ หรืองดเว้นการอันใดอันหนึ่ง⁹ ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 บัญญัติไว้ก็ได้ หนี้เกิดขึ้นได้โดยนิติกรรม สัญญา ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรได้ และบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ประมวลรัษฎากร ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่ามูลแห่งหนี้นั้นอาจเกิดจากนิติกรรมและนิติเหตุ

⁷ ใจ เศรษฐบุตร. (2548). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารการสอนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะนิติศาสตร์. อ้างถึงใน ไพโรจน์ วายุภาพ. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 6. หน้า 15.

⁸ ศรีจันทร์ วิไลศักดิ์. (2559). *การชำระหนี้โดยวิธีอื่นผิดไปจากที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้ในสัญญากู้ยืมเงิน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับราชอาณาจักรไทย*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. หน้า 15.

⁹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2565). “หนี้”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dictionary.orst.go.th/>. [2565, 4 สิงหาคม].

นั่นเอง¹⁰ ดังนั้น หนี้จึงเปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้านคือด้านหนึ่งเป็นเจ้าหนี้และอีกด้านหนึ่งเป็นลูกหนี้ เมื่อมองทางด้านเจ้าหนี้ หนี้้นั้นย่อมหมายถึงสิทธิเรียกร้อง หากมองอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นทางด้านลูกหนี้ หนี้้นั้นย่อมหมายถึงหน้าที่ที่ต้องชำระหนี้้นั้นเอง¹¹ เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 พุทธศักราช 2466 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2466 ที่ได้ถูกยกเลิกในปี พ.ศ. 2468 ได้ให้ความหมายของคำว่า “หนี้” ไว้ว่า “หนี้้นั้น โดยนิตินัยว่าเป็นความเกี่ยวพันอันบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ฝ่ายหนึ่งเรียกว่าลูกหนี้ต้องกระทำการ หรือต้องงดเว้นการกระทำ หรือต้องส่งมอบทรัพย์สินให้อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้” ซึ่งมีนักกฎหมายเห็นว่าความหมายของหนี้ดังกล่าวนี้ไม่กว้างพอที่จะอธิบายความหมายอันแท้จริงของคำว่าหนี้ได้¹²

ปัจจุบันประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่าหนี้ไว้แต่อย่างใด โดยในมาตรา 194 บัญญัติไว้แต่เพียงว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้” ซึ่งตามมาตรานี้เป็นหลักที่ต้องการเน้นถึงอำนาจหรือสิทธิของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้แต่ไม่ได้บัญญัติความหมายว่า “หนี้” คืออะไร เหตุที่ไม่มียกเว้นเพราะศัพท์ว่า “หนี้” คืออะไรไว้โดยตรงเพราะโดยหลักการของประมวลกฎหมายเป็นการรวบรวมหลักกฎหมายต่าง ๆ เข้าเป็นระบบ จัดการแบ่งหลักกฎหมายเป็นหมวดเป็นหมู่ ในการใช้หรือการตีความกฎหมายจะต้องพิจารณาวิเคราะห์จากหลักในมาตราหนึ่ง ๆ หรือจากหลาย ๆ มาตราด้วยกัน ก็จะทำให้เข้าใจถึงหลักและความหมายของแต่ละเรื่องได้โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติบทวิเคราะห์ศัพท์ไว้ทุกเรื่อง¹³ หรืออาจจะเห็นว่าความหมายของคำว่าหนี้ ไม่ใช่สาระสำคัญที่จะบัญญัติไว้ในกฎหมาย หากแต่สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้และหน้าที่ของลูกหนี้เป็นสาระสำคัญที่ต้องบัญญัติไว้สำหรับใช้บังคับเมื่อมีข้อพิพาทอันเกิดจากหนี้ขึ้นแล้ว ทำนองเดียวกับประมวล

¹⁰ ชัชวาลย์ บุญคุ้ม. (2563). *ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการติดตามทวงถามหนี้ของเจ้าหนี้และผู้ทวงถามหนี้ตามพระราชบัญญัติการทวงถามหนี้ พ.ศ. 2558*. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 11.

¹¹ วรุฒ เทพทอง. (2560). หนี้ถึงกำหนดชำระกับลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้. *อุทธรณ์*, 14 (1), หน้า 48

¹² กำธร พันธุลาภ. (2518). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 6.

¹³ จี๊ด เศรษฐบุตร. (2554). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้*. แก้ไขเพิ่มเติมโดย รศ.ดร.ดารารพ ธีระวัฒน์ (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 514-515.

กฎหมายแพ่งของเยอรมันและประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นที่ประเทศไทยนำมาเป็นแบบอย่าง ก็มีได้บัญญัติความหมายของคำว่าหนี้ไว้เช่นกัน¹⁴

แม้กฎหมายไม่ได้นิยามคำว่าหนี้ แต่กฎหมายยังคงแสดงให้เห็นว่าเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลคือต้องมีบุคคล 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือเจ้าหนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อีกฝ่ายหนึ่งเรียกลูกหนี้ มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ สิทธิและหน้าที่ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากหนี้ซึ่งมีความผูกพันกันในทางกฎหมายและต้องมีวัตถุแห่งหนี้ คือข้อกำหนดถึงวิธีที่ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้¹⁵

ในส่วนของการทำสารนิพนธ์นี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งเน้นเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับหนี้เงิน จึงจะได้ศึกษาถึงความหมายของหนี้เงินต่อไป

2.2 ความหมายของหนี้เงิน

หนี้เงิน คือ หนี้ที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นการส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นเงินตรา เพราะฉะนั้นไม่ว่าหนี้เงินนั้นจะเกิดขึ้นโดยนิติกรรมหรือนิติเหตุ เกิดจากการผิดสัญญา หรือเกิดจากการกระทำละเมิดก็ได้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ถือว่าเป็นหนี้เงิน ได้แก่ หนี้ค่าภาษีที่ราษฎร ค้างชำระแก่รัฐบาล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1781/2509 และ 64/2520) เงินค่าภาษีที่รัฐบาลเรียกจากราษฎรเกินไป และต้องจ่ายคืน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1274/2497, 1914/2520 และ 1550/2522) เงินที่จะต้องจ่ายกันตามสัญญาเป็นค่าจ้างทำของหรือค่าจ้างแรงงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1454/2510 และ 2453/2523) เงินที่จะต้องจ่ายตามเช็ค (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 901/2505) เงินที่จะต้องจ่ายคืนเป็นเงินบำเหน็จคนงาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1933-1949/2528) เงินที่จะต้องจ่ายคืนเพราะเลิกสัญญา เช่น เงินมัดจำ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2240/2523) หรือค่าแรงที่คู่สัญญาทำไปแล้วบางส่วน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14/2520) เงินค่าเบี้ยปรับส่วนที่สูงเกินไปและศาลสั่งลด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1774/2500)

¹⁴ โสภณ รัตนากร. (2539). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 23.

¹⁵ ขวัญฤทัย ฤคดิ. (2563). *การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการผิดนัดชำระค่าแรงในธุรกิจเช่าซื้อรถจักรยานยนต์*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า 7.

เงินค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้ต้องใช้เพราะผิดสัญญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2520) ต้องใช้เพราะละเมิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 768/2499 และ 322-324/2508) เป็นต้น¹⁶

2.3 การไม่ชำระหนี้เงิน

เมื่อได้ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับหนี้เงิน ความหมายของหนี้เงินแล้วต่อไปจะได้ศึกษาถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการไม่ชำระหนี้เงิน โดยมุ่งศึกษาถึงกำหนดเวลาชำระหนี้และผลภายหลังเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เงิน

2.3.1 กำหนดเวลาชำระหนี้

กำหนดเวลาชำระหนี้ เป็นสิ่งสำคัญในการชำระหนี้ของลูกหนี้ เพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ในหมวด 2 ผลแห่งหนี้ บัญญัติความหมายของการผิดนัดชำระหนี้ไว้ 2 ความหมาย ซึ่งให้ความหมายตามประเภทของลักษณะหนี้ใน 2 ลักษณะ คือ หนี้ไม่มีกำหนดเวลาชำระ และหนี้มีกำหนดเวลาชำระ¹⁷

1) หนี้ไม่มีกำหนดเวลาชำระ

หนี้ซึ่งไม่มีกำหนดเวลาชำระ หมายถึง หนี้ซึ่งไม่ได้กำหนดเวลาชำระไว้โดยชัดแจ้ง โดยไม่อาจอนุมานกำหนดเวลาชำระจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ การไม่อาจอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงได้นั้น จะต้องเป็นการที่ไม่อาจอนุมานกำหนดเวลาจากข้อสัญญาหรือการตีความข้อสัญญา และรวมถึงพฤติการณ์ของคู่กรณี ประเพณีทางการค้า หรือทางปฏิบัติระหว่างคู่กรณี และรวมถึงพฤติการณ์อื่น ๆ ประกอบได้ว่าคู่สัญญาไม่มีเจตนาจะให้หนี้มีกำหนดชำระหนี้ในวันใด

โดยผลของหนี้ซึ่งไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ นั้น เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และลูกหนี้ก็สามารถเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน เช่นกัน ตามมาตรา 203 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าเวลาอันจะพึงชำระหนี้ นั้นมิได้กำหนดลงไว้ หรือจะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้อย่อมจะเรียกให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และฝ่ายลูกหนี้ก็ย่อมจะชำระหนี้ของตนได้โดยพลันดุจกัน” หมายความว่า กรณีหนี้ที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกชำระหนี้

¹⁶ โสภณ รัตนากร. (2542). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 176.

¹⁷ วิชญ์พล คู่มกัณ. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้: กรณีศึกษาในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า 56.

ได้ตั้งแต่เวลาที่มูลหนี้เกิดขึ้น เจ้าหนี้จึงเรียกชำระหนี้เมื่อใดก็ได้ เพราะหนี้ที่เกิดขึ้นไม่มีข้อจำกัดของเงื่อนไขเวลาที่มาตรา 194 รับรองสิทธิของเจ้าหนี้ไว้ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้แล้ว¹⁸ และบทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิแก่เจ้าหนี้และลูกหนี้เสมอกัน กล่าวคือ เจ้าหนี้มีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ก็ย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ตามมา ในขณะที่เดียวกันก็ให้สิทธิลูกหนี้ที่จะต้องชำระหนี้ ซึ่งหากเจ้าหนี้ปฏิเสธการชำระหนี้โดยปราศจากเหตุ อันชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็ย่อมอาจส่งผลให้เจ้าหนี้กลายเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ ดังนั้นหนี้ซึ่งไม่มี กำหนดเวลาชำระหนี้ นั้น กฎหมายจึงถือว่าหนี้ดังกล่าวถึงกำหนดชำระหนี้ทันทีที่หนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นมาแล้ว¹⁹

2) หนี้มีกำหนดเวลาชำระ

หนี้ซึ่งมีกำหนดเวลาชำระหนี้ อาจเกิดจากความตกลงโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายของคู่กรณี หรือเกิดโดยบทบัญญัติของกฎหมายก็ได้ โดยกำหนดเวลาชำระหนี้โดยชัดแจ้งนั้น อาจเกิดขึ้นโดยการกำหนดเวลาชำระหนี้ตามวันแห่งปฏิทิน เช่น กำหนดเวลาชำระหนี้ วันที่ 1 เมษายน 2558 สำหรับ กำหนดเวลาชำระหนี้โดยปริยายนั้น เป็นกรณีที่ไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ไว้โดยชัดแจ้ง แต่สามารถที่จะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวง ได้ว่าหนี้นั้นมีกำหนดเวลาชำระหนี้เป็นวันใด กำหนดเวลาชำระหนี้ที่ต้องใช้การอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงนี้ เป็นเรื่องของการตีความสัญญาหรือข้อตกลงโดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หรือลักษณะแห่งหนี้ที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ระหว่างคู่กรณี หรืออาจพิจารณาจากทางปฏิบัติ ทางประเพณีทางการค้า หรือกิจการนั้น ๆ ว่า กำหนดเวลาตามข้อเท็จจริงนั้นจะถึงกำหนดเมื่อใด²⁰ และรวมถึงพฤติการณ์ของคู่กรณี โดยจะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป เช่น นาย โจกับนางสาวจ๊กจั่นนั่งรถยนต์ส่วนตัวไปรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน แล้วนายโจได้ยืมเงินนางสาวจ๊กจั่นเพื่อซื้ออาหารกลางวัน ที่ร้านอาหาร เนื่องจากลืมกระเป๋าตังค์ไว้ที่รถยนต์ส่วนตัว ดังนี้ จึงสามารถอนุมานจากพฤติการณ์ได้ว่าหนี้ยืมเงินดังกล่าวย่อมถึงกำหนดเมื่อทั้งสองได้กลับมาที่รถยนต์ส่วนตัวหลังจากรับประทานอาหารกลางวันกันแล้ว²¹

¹⁸ คาราพร ธีระวัฒน์. (2558). *กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 46.

¹⁹ เพ็ญภา สิริกานตยปกฤต. (2557). *ผลทางกฎหมายของการไม่ชำระหนี้เงิน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 39.

²⁰ คาราพร ธีระวัฒน์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 18. หน้า 45.

²¹ คาราพร ธีระวัฒน์. (2554). *กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 46.

หนี้ทั้งสองประเภท คือ หนี้ซึ่งไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ และหนี้ซึ่งมีกำหนดเวลาชำระหนี้ นั้น ลูกหนี้ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ เช่น การชำระหนี้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ การชำระหนี้ตรงเวลา การชำระหนี้ตรงตามสถานที่ต้องชำระ และหากว่าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ตรงตามกำหนดเวลาแล้ว อาจก่อให้เกิดผลทำให้ลูกหนี้กลายเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ได้

2.3.2 ผลภายหลังเมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เงิน

เมื่อลูกหนี้ได้กลายเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้เงินแล้ว ลูกหนี้ก็ย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ อันก่อให้เกิดสิทธิแก่เจ้าหนี้ในประการต่าง ๆ กรณีสิทธิตามผลของกฎหมาย คือ การเรียกดอกเบี้ยผิดนัด และการฟ้องเรียกค่าเสียหายอื่น

1) การเรียกดอกเบี้ยผิดนัด

สิทธิของเจ้าหนี้ในหนี้เงินที่ผิดนัดชำระหนี้ประการแรก คือ เจ้าหนี้สามารถเรียกดอกเบี้ยผิดนัดได้ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง ประกอบด้วยมาตรา 7 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมาตรา 224 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น” มาตรา 7 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี” และวรรคสอง บัญญัติว่า “อัตราตามวรรคหนึ่งอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพเศรษฐกิจของประเทศได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยปกติให้กระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนทุกสามปีให้ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์”

มาตรา 224 ที่แก้ไขเพิ่มเติมมีหลักการสำคัญในการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดจากอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยผิดนัดในปัจจุบันจึงเท่ากับอัตราร้อยละ 5 ต่อปี แต่หากภายหลังมีการออกพระราชกฤษฎีกาปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 7 ให้เพิ่มขึ้นหรือลดลง อัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา 224 นี้ ก็ต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย และโดยที่อัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา 224 ที่แก้ไขใหม่ มีฐานมาจากอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 7 ซึ่งเป็น “อัตราดอกเบี้ยลอยตัว” อัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา 224 ที่แก้ไขใหม่ จึงเป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัวเช่นกัน อย่างไรก็ตาม กฎหมายกำหนดว่าหากเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ลูกหนี้ก็ยังคงต้องชำระดอกเบี้ยไปตามนั้น อัตราดอกเบี้ยในกรณีนี้ เช่น อัตรา

ดอกเบี้ยที่กำหนดขึ้นตามความตกลงของคู่สัญญา อันมีพื้นฐานมาจากการทำนิติกรรมสัญญา ภายใต้หลัก “ความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” (Autonomy of Will) และ หลัก “สัญญาต้องเป็นสัญญา” (Pacta sunt servanda)²²

2) การฟ้องเรียกค่าเสียหายอื่น

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดในหนี้เงินแล้ว นอกจากเจ้าหนี้จะสามารถเรียกดอกเบี้ยผิดนัดจากลูกหนี้ และฟ้องบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ได้แล้ว เจ้าหนี้ยังสามารถเรียกค่าเสียหายอื่นนอกจากดอกเบี้ยผิดนัดได้อีกด้วย หากว่าดอกเบี้ยผิดนัดที่เจ้าหนี้จะพึงได้รับอาจจะไม่ครอบคลุมความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นแก่เจ้าหนี้ ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่งและวรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ...” และ “การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกจากนั้น ให้พิสูจน์ได้”

เนื่องจากมาตรา 224 วรรคหนึ่ง กำหนดอัตราดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด เป็นการที่กฎหมายสันนิษฐานความเสียหายของเจ้าหนี้ไว้แล้วเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เงินตามกำหนด แต่ถ้าเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายอย่างอื่นมากกว่าอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่กฎหมายกำหนดให้ กฎหมายก็ไม่ตัดสิทธิเจ้าหนี้ในอันที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนความตามความเสียหายอย่างอื่นที่เจ้าหนี้ต้องเสียหายหรือขาดประโยชน์ไปจริง ๆ เช่น เจ้าหนี้อาจนำเงินที่ให้กู้ยืมเงินไปลงทุนทางการค้าซึ่งได้ผลประโยชน์มากกว่าร้อยละ 5 ต่อปี ลูกหนี้ผิดนัดอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายมากกว่าอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามที่กฎหมายกำหนด ถ้าเจ้าหนี้สามารถพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เพิ่มขึ้นได้ ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดจากการผิดนัดของตน²³

ความประสงค์ในการเรียกค่าเสียหายก็เพื่อให้เจ้าหนี้ได้คงคืนสภาพและได้ผลเหมือนอย่างว่าได้มีการชำระหนี้โดยครบถ้วน ดังนั้น กฎหมายจึงให้เรียกค่าเสียหายอย่างอื่นซึ่งเป็นเงินเพื่อเยียวยาทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากเงินนั้นมีลักษณะพิเศษหลายประการ เช่น เงินสามารถใช้ได้ในหลายวัตถุประสงค์ได้อย่างสะดวกและกว้างขวาง และเงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ดังนั้น ลักษณะพิเศษต่างๆ ของเงินเหล่านี้ ก็เป็นสิ่งที่เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้เสมือนว่าเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ครบถ้วนได้²⁴

นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องความรับผิดชอบในความเสียหายอื่นนอกจากดอกเบี้ยผิดนัดนั้น จะต้องพิจารณาจากบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยการเรียกค่าเสียหายการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ถูกต้องด้วย

²² สำนักงานศาลยุติธรรม. (2564, 20 เมษายน). *ข้อพิจารณาเกี่ยวกับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. ศย 016/ว 411.

²³ ดาราพร ธีระวัฒน์. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 18. หน้า 81.

²⁴ เพ็ญญา สิริกานตยปกฤต. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 19. หน้า 90.

เพราะ การผัดนัดชำระหนี้เป็นการชำระหนี้ไม่ถูกต้องประเภทหนึ่ง ดังนั้น การเรียกค่าเสียหายอื่นนอกจาก ดอกเบี้ยผัดนัดจึงเป็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้²⁵ ตามมาตรา 215 และประเภทของค่าเสียหายที่เจ้าหนี้อาจเรียกได้ย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของตามมาตรา 222

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ

การไม่ชำระหนี้ อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายอันถือได้ว่าเป็นทางแก้ไขเรื่องความเสียหายทางหนึ่งของเจ้าหนี้ การเรียกร้องค่าเสียหายก็เพื่อทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายและควรได้รับการชดเชยความเสียหายนั้นให้หมดไปมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยกฎหมายมีความมุ่งหมายที่สำคัญสองประการด้วยกัน²⁶

ความมุ่งหมายประการแรกก็คือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมเพราะหากปล่อยให้ฝ่ายเจ้าหนี้จัดการแก่ลูกหนี้ผู้กระทำผิดเขาเสียหายด้วยตนเองแล้ว ก็เป็นสิ่งที่แน่นอนว่าการทำตามอำเภอใจของฝ่ายเจ้าหนี้ โดยปราศจากความเกรงกลัวต่อกฎหมายย่อมจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมได้ และความมุ่งหมายอีกประการหนึ่งคือเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ลูกหนี้คนอื่นๆ ใน การที่จะกระทำการอย่างเดียวกันนั้นอีก จะเป็นเครื่องเตือนใจว่าหากเขากระทำการไม่ชำระหนี้ดังกล่าวเขาก็ต้องถูกบังคับให้ชดเชยความเสียหายอย่างไรบ้างเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำเช่นนั้นอีก และที่สำคัญเพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ผู้ที่เข้าดำเนินธุรกิจติดต่อในทางนิติกรรมสัญญา อันเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งประการหนึ่งว่าธุรกิจจะดำเนินไปด้วยดีและมีความเป็นธรรมพอสมควร²⁷

ดอกเบี้ย คือสิ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อชดเชยผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ จากการที่ไม่ได้ใช้เงินที่ถูกยืมไป คิดคำนวณจากจำนวนเงินที่ให้กู้ยืมไปด้วย คุณด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นเป็นสัดส่วนกับระยะเวลาที่ลูกหนี้ได้รับเงินจำนวนดังกล่าวไปและยังไม่ได้ชำระคืน หรือในกรณีที่ลูกหนี้ผัดนัด ความเสียหายของเจ้าหนี้ในการที่ได้รับชำระหนี้ล่าช้าไม่ตรงความประสงค์ ได้ถูก

²⁵ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.. (2478). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรม และหนี้*. พระนคร: โรงพิมพ์ศรีพัฒนา. หน้า 896-898.

²⁶ สฤษฏ์ กลั่นสุภา. (2554). *ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน: ศึกษากรณีดอกเบี้ยผัดนัดและเบี้ยปรับ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 27.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

กำหนดขึ้นเพื่อเป็นค่าเสียหายหรือค่าชดเชย ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดชำระหนี้ขึ้นมา หรือเป็นอัตราเบี้ยผิดนัดที่เกิดขึ้นตามผลของกฎหมาย²⁸

เบี้ยปรับ คือการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่อาจจะมีการผิดสัญญาในอนาคต โดยการเขียนระบุเงื่อนไขไว้ในสัญญา เช่น ในสัญญากู้ยืมเงินอาจกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัด หรือกำหนดเป็นเบี้ยปรับเป็นเงินจำนวนหนึ่งแล้วแต่คู่สัญญาตกลงกัน เพื่อตัดปัญหาเกี่ยวกับการโต้เถียงความรับผิด หรือพิสูจน์ความเสียหายเบื้องต้นจากการผิดนัดชำระหนี้²⁹

2.4.1 ลักษณะของดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนที่เป็นส่วนเพิ่มขึ้นมาจากเงินต้นผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ทางการเงิน เช่น การฝากเงินออมเงินในธนาคาร การลงทุนหรือการปล่อยกู้ หรืออีกมุมหนึ่งสำหรับ ผู้ให้บริการทางการเงิน เช่น การกู้ยืมเงินหรือยืมทรัพย์สินต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินสด อสังหาริมทรัพย์ รถยนต์และอื่น ๆ ดอกเบี้ยก็คือค่าบริการที่เราจะต้องจ่ายให้กับผู้ให้กู้ เพื่อเป็นค่าตอบแทนที่เราใช้ทรัพย์สินจากผู้ให้กู้มาใช้ประโยชน์ การจ่ายดอกเบี้ยนอกจากจะเป็นเหมือนเป็นการจ่ายค่าบริการแล้ว ก็ยังมีการจ่ายค่าเสียโอกาส ชดเชยค่าเสื่อมของทรัพย์สินต่าง ๆ และเป็นค่าตอบแทนเพื่อสร้างผลกำไรให้กับผู้ให้กู้ยืมอีกด้วย การคิดดอกเบี้ยส่วนใหญ่จะคิดเป็น “ร้อยละ” (%) ของเงินต้น ดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นมาจะมากหรือน้อยก็ขึ้นกับตัวเลขร้อยละที่วางไว้ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “อัตราดอกเบี้ย”³⁰

เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย มีชื่อเรียกและวิธีการใช้ในระบบการเงินและการธนาคารหลายรูปแบบ แต่โดยรวมอัตราดอกเบี้ยที่ใช้ในการให้สินเชื่อมีอยู่สองประเภท คืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว (Floating Rate) และอัตราดอกเบี้ยคงที่ (Fixed Rate) อัตราดอกเบี้ยลอยตัว หมายถึง อัตราดอกเบี้ยที่เปลี่ยนแปลงไปตามต้นทุนของสถาบันการเงิน ซึ่งก็คืออัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินต้องจ่าย หรือพูดให้ง่ายกว่านั้น ดอกเบี้ยลอยตัวคืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ $x\%$ ที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ขึ้นอยู่กับต้นทุนของธนาคารที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งโดยพื้นฐานอัตราดอกเบี้ยลอยตัวจะถูกอ้างอิงจากอัตราดอกเบี้ยนโยบายที่ประกาศโดยธนาคารกลางของแต่ละประเทศ ส่วนอัตราดอกเบี้ยคงที่ หมายถึง อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้เป็นตัวเลขเฉพาะ ไม่ขึ้นหรือลงตามต้นทุนของสถาบันการเงิน คงที่ตลอดอายุ

²⁸ ศฤงษ์ กลั่นสุภา. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 26. หน้า 27.

²⁹ ศฤงษ์ กลั่นสุภา. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 26. หน้า 27.

³⁰ Bright Richman. (2565). *อัตราดอกเบี้ยคืออะไร? มีกี่ประเภท?*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.livewithoutpay.com/personal-finance/what-is-interest/>. [2565, 18 พฤษภาคม].

สัญญาเงินกู้หรือในช่วงเวลาที่กำหนด เช่น กำหนดให้ชำระดอกเบี้ยร้อยละ 7 ต่อปี เป็นเวลา 5 ปี เราก็จะเสียดอกเบี้ยเท่านั้น ไม่มีลด ไม่มีเพิ่ม แต่อย่างไร³¹

2.4.2 ความหมายของดอกเบี้ย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าดอกเบี้ยคืออะไร แต่ก็กล่าวได้ว่า “ดอกเบี้ย” เป็นค่าตอบแทนในการที่ผู้กู้เงินได้ตกลงจะชำระให้แก่ผู้ให้กู้ยืมเงิน เพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้ให้กู้ได้ให้ผู้กู้ได้กู้เงิน โดยดอกเบี้ยนี้ถือได้ว่าเป็นดอกผลชนิดหนึ่งที่เป็นดอกผลโดยนิตินัย

ตามพจนานุกรมฉบับศัพท์กฎหมายไทยของราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำจำกัดความคำว่า ดอกเบี้ยไว้ว่า “ดอกเบี้ย” คือ ค่าตอบแทนที่บุคคลหนึ่งต้องใช้ให้อีกบุคคลหนึ่ง เพื่อการที่ได้ใช้เงินของบุคคลนั้น สำหรับทางเศรษฐศาสตร์ คำว่า “ดอกเบี้ย” หมายถึง รายได้ที่ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตประเภทเงินทุนได้รับจากการที่ให้บุคคลอื่นใช้เงินทุนนั้น³²

ความเข้าใจที่ว่า “ดอกเบี้ย” หมายถึง ค่าตอบแทนในการให้กู้ยืมเงินนั้นถือว่าถูกต้อง แต่เป็นความเข้าใจในความหมายที่แคบ เพราะตามกฎหมายโดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากเรื่องกู้ยืมเงินที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ว่าเป็นดอกเบี้ยได้ ในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปีแล้ว ยังได้กำหนดให้มีการเรียกดอกเบี้ยแก่กันได้ ในกรณีอื่น ๆ อีก ทั้งนี้ ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 บัญญัติไว้ว่า “หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี...” ตัวอย่างเช่น กระทำละเมิดขับรถชนผู้อื่นเป็นเหตุให้เขาได้รับความเสียหายต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่เขาเป็นเงิน 100,000 บาท ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เขาเป็นเงิน 100,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี นับแต่วันทำละเมิดด้วย

นอกจากนี้ อาจมีการตกลงกันโดยให้เรียกดอกเบี้ยกันในการทำสัญญาต่าง ๆ ต่อกัน เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าซื้อ ตกลงทำสัญญากันว่าถ้าหากฝ่ายใดผิดสัญญาต้องรับผิดชอบชำระหรือชำระเงินตามสัญญาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยจากเงินที่ค้างชำระแก่กันก็ได้ ถ้าไม่ได้ตกลงอัตราดอกเบี้ยกันไว้ กฎหมายยังบังคับว่าต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยแก่อีกฝ่ายหนึ่งอัตรา

³¹ Donlaya C. (2562). *ดอกเบี้ยลอยตัว คืออะไร ต่างกับดอกเบี้ยคงที่อย่างไรบ้าง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.moneywecan.com/floating-rate/>. [2565, 19 พฤษภาคม].

³² ประยูร เถลิงศรี. (2517). *หลักเศรษฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. หน้า 268.

ร้อยละสามต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7³³ ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564

1) ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์จากต้นเงิน

ดอกเบี้ยในฐานะที่เป็นค่าตอบแทนที่ผู้ยืมเงินให้แก่ผู้ให้ยืม เพื่อตอบแทนการที่ตนได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากเงินที่ได้ยืมไป กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าต้องเป็นเงินตราอย่างเดียว อาจชำระกันด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นแทนเงินตราก็ได้ แต่ถ้าเป็นการชำระดอกเบี้ยด้วยทรัพย์สินอื่น ต้องคิดคำนวณตามราคาของทรัพย์สินนั้นในท้องตลาดในเวลาและสถานที่ส่งมอบ ฉะนั้น ในการกู้ยืมเงินหากจะคิดดอกเบี้ยกันคู่สัญญาจะต้องตกลงกันไว้ก่อนว่าผู้กู้จะให้ดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทน ซึ่งกฎหมายได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นขั้นสูงไว้ว่าจะคิดเกินร้อยละ 15 ต่อปีไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 แต่ถ้าในสัญญาผู้ยืมเงินพูดแต่เพียงว่า “ผู้ยืมจะชำระดอกเบี้ยให้” แต่ไม่ได้กำหนดว่าเท่าใด หรือกล่าวไว้แต่เพียงว่า “ดอกเบี้ยตามกฎหมาย” ดังนี้ กฎหมายให้ถือว่าผู้ยืมจะต้องให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ให้ยืมในอัตราร้อยละสามต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7³⁴ ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564

กล่าวคือ มาตรา 654 บัญญัติว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละ 15 ต่อปี” และแม้ตามมาตรา 654 จะบัญญัติ ให้ลดดอกเบี้ยจากที่เกินร้อยละ 15 ต่อปี เหลือร้อยละ 15 ก็ตาม แต่ภายหลังจากใช้มาตรานี้แล้วมีพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ออกมาห้ามมิให้เรียกดอกเบี้ยในการกู้เงินกันเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ดังนั้น การที่บุคคลธรรมดาให้กู้ยืม โดยตกลงคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยนี้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดอกเบี้ยทั้งหมดจึงเป็นโมฆะ³⁵

ส่วนมาตรา 7 บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมิได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทบัญญัติอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี” มาตรา 7 นี้ ใช้บังคับกับหนี้เงินทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นหนี้ซื้อขาย เช่าซื้อ หนี้จากการผิดสัญญา หนี้เบี้ยปรับและหนี้อื่น

³³ พรชนก ขวารถอด. (2558). *ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมมงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 13.

³⁴ กมล สนธิเกษตริณ. (2527). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยยืม และฝากทรัพย์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 40.

³⁵ นิภา พวงกนก. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่ง ว่าด้วยยืม ฝากทรัพย์ เจ้าสำนักโรงแรม เก็บของในคลังสินค้า ประณีประนอมยอมความ การพินันและขั้นต่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 54.

ซึ่งถ้ามิได้ระบุดอกเบี้ยกันไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ให้คิดกันได้ ในอัตราร้อยละสามต่อปี นับแต่วัน
 ผิดนัดเป็นต้นไป ส่วนนี้ผู้ยืมที่ไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้อย่างชัดเจน เช่น ระบุว่า
 คิดดอกเบี้ยกันตามกฎหมาย หรือคิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุด เพียงเท่านี้ก็ให้คิดดอกเบี้ยในอัตรา
 ร้อยละสามต่อปี นับแต่วันกู้ยืมเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระหนี้ครบถ้วน³⁶

2) ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าเสียหายจากการผิดนัดชำระหนี้เงิน

กรณีนี้ที่จะต้องชำระได้แก่เงินหรือหนี้เงิน มาตรา 224 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราช
 กำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2565 ได้บัญญัติเกี่ยวกับค่าเสียหาย
 ไว้เป็นพิเศษว่า

“หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7
 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่น
 อันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกจากนั้น ให้พิสูจน์ได้”

บทบัญญัติของมาตรา 224 วรรคหนึ่งนั้น เป็นบทสันนิษฐานของกฎหมายว่าเจ้าหนี้
 เสียหายโดยที่เจ้าหนี้ไม่ต้องพิสูจน์ อันเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปเกี่ยวกับความเสียหาย ซึ่งโดยปกติ
 เจ้าหนี้ที่ต้องเสียหายจะต้องพิสูจน์ความเสียหายให้ศาลเห็น จึงจะได้รับค่าเสียหาย³⁷

บทสันนิษฐานดังกล่าวนี้จำกัดอยู่เฉพาะ “หนี้เงิน” และเป็นความเสียหายเฉพาะกรณี
 ในเรื่องผิดนัด เหตุที่กฎหมายกำหนดค่าเสียหายในกรณีนี้ไว้เป็นการล่วงหน้า ก็เพราะหนี้เงิน
 ต่างกับหนี้อื่น ๆ ตรงที่ว่า เงินอาจเกิดดอกเบี้ยขึ้นได้ง่ายกว่าหนี้อื่น เมื่อลูกหนี้ผิดนัด
 ก็ทำให้เจ้าหนี้ขาดผลประโยชน์ที่จะได้จากเงิน อย่างน้อยเจ้าหนี้ก็ขาดดอกเบี้ยไป ซึ่งอาจถือได้ว่า
 เป็นความเสียหายที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นก็ได้ กฎหมายจึงสันนิษฐานว่าเจ้าหนี้เสียหายเป็นดอกเบี้ย
 ลูกหนี้จะพิสูจน์ว่าความจริงเจ้าหนี้ไม่เสียหายเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องดอกเบี้ยหาได้ไม่
 เพราะฉะนั้นแม้จะปรากฏว่าเจ้าหนี้เป็นคนร่ำรวยไม่นิยมฝากเงินกับธนาคารและชอบช่วยเหลือผู้อื่น
 โดยให้กู้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ยก็ตาม ถ้าลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงิน กฎหมายก็ถือว่าเจ้าหนี้ได้รับ
 ความเสียหายเป็นดอกเบี้ย ซึ่งเจ้าหนี้มีสิทธิจะเรียกร้องให้ลูกหนี้ผู้ผิดนัดชำระได้ เช่น ในสัญญา
 จำนองระบุว่าไม่มีดอกเบี้ย แต่เมื่อจำเลยไม่ชำระหนี้ตามกำหนดเวลาในหนังสือบอกกล่าวบังคับ
 จำนอง จำเลยตกเป็นผู้ผิดนัดต้องเสียดอกเบี้ย ตามมาตรา 224³⁸

³⁶ ภาสกร ญาณสุธี. (ม.ป.ป.). *คลินิกผ่าตัดดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ*. ม.ป.ท. หน้า 1.

³⁷ โสภณ รัตนกร. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1. หน้า 169.

³⁸ พรชนก ขวารถ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 33. หน้า 15.

2.4.3 ลักษณะและความหมายของเบี้ยปรับ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 มิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “เบี้ยปรับ” ไว้โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงผลของเบี้ยปรับเอาไว้ว่า “ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงทำนั้นได้แก่ในวันการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น”³⁹

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำอธิบายว่า “เบี้ยปรับ” หมายถึง จำนวนเงินหรือการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่มีใช้จำนวนเงิน ซึ่งลูกหนี้สัญญาว่าจะให้เจ้าหนี้เรียกเอาได้เมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร⁴⁰

ในส่วนความเห็นของนักกฎหมายหลาย ๆ ท่าน ให้คำนิยามเกี่ยวกับคำว่า “เบี้ยปรับ” ไว้หลายรูปแบบ เช่น

ศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร อธิบายว่า การกำหนดเบี้ยปรับนั้นได้แก่ ความตกลงระหว่างคู่สัญญาว่าหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง ลูกหนี้รับจะใช้เงินจำนวนหนึ่งหรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่นเป็นค่าทดแทนความเสียหายนั้น

ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย อธิบายไว้ว่า เบี้ยปรับ ได้แก่จำนวนเงินที่มีลักษณะเป็นโทษทางแพ่ง ซึ่งคู่สัญญาตกลงให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระในกรณีที่ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง⁴¹

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อธิบายว่า “เบี้ยปรับนั้นเป็นการกำหนดที่คู่สัญญามุ่งคิดถึงการผิดสัญญาโดยตรง เบี้ยปรับตั้งใจจะให้เป็นค่าเสียหายชดใช้การผิดสัญญา ไม่มุ่งหมายจะให้เป็นพยานหลักฐานหรือประกัน ซึ่งถ้ามีการผิดสัญญาที่อาจมีการรับเบี้ยปรับได้”⁴²

ศาสตราจารย์ ศักดิ์ สนองชาติ อธิบายว่า “เบี้ยปรับคือค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดไว้ล่วงหน้า โดยลูกหนี้ให้สัญญาว่าถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ให้เจ้าหนี้รับหรือเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นได้ กรณีการชำระหนี้

³⁹ จันทรา เดชกรกฎ. (2555). *การใช้ดุลพินิจของศาลในกรณีมัดจำและเบี้ยปรับ*. การศึกษาอิสระหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 39.

⁴⁰ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2565). “*เบี้ยปรับ*”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dictionary.orst.go.th/>. [2565, 5 สิงหาคม].

⁴¹ กมลศิริ ประทายนอก. (2560). *หลักปัญหาสถานะทางกฎหมายของเบี้ยปรับ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 11-12.

⁴² เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 523-526.

เป็นการงดเว้นการอันใดอันหนึ่ง เมื่อลูกหนี้ฝ่าฝืนกระทำเมื่อใดเจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิริบเบียปรับได้ นับแต่นั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 379 ตอนท้าย⁴³

อาจารย์อนุมิต ใจสมุทร อธิบายว่า เบี้ยปรับเป็นข้อสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ได้ ให้ไว้ ต่อเจ้าหนี้ว่าจะให้เงินหรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามที่กำหนดเมื่อลูกหนี้ผิดนัดหรือทำการฝ่าฝืนมูลหนี้⁴⁴

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมาย อาจให้คำอธิบายถึงลักษณะ และความหมายของเบี้ยปรับได้ว่า คือ ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนที่คู่สัญญากำหนดไว้ ล่วงหน้า โดยลูกหนี้ให้สัญญาว่าถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ให้เจ้าหนี้ ริบหรือเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นได้ กรณีการชำระหนี้เป็นการงดเว้นการอันใดอันหนึ่ง เมื่อลูกหนี้ฝ่าฝืน กระทำเมื่อใด เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิริบเบียปรับได้ นับแต่นั้น

ในการทำสัญญาต่อกัน กฎหมายไม่ได้บังคับว่าคู่สัญญาจะต้องกำหนดเบี้ยปรับไว้ ดังนั้น คู่สัญญาจึงไม่จำเป็นจะต้องตกลงกันกำหนดเบี้ยปรับ ถ้าประสงค์จะให้มิเบี้ยปรับก็ต้องตกลง กำหนดไว้ในสัญญาอันก่อนนั้น หรืออาจทำสัญญาเพิ่มเติมเฉพาะเบี้ยปรับอีกส่วนหนึ่ง ถ้าไม่ได้ ตกลงกันไว้ให้มีเบี้ยปรับ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ก็ต้องบังคับไป ตามบทบัญญัติว่าด้วยผลแห่งหนี้อันเป็นหลักทั่วไป⁴⁵

1) แนวความคิดและความมุ่งหมายของกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ

ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศัททีย์ ได้กล่าวถึงความประสงค์ในการกำหนดเบี้ยปรับไว้ว่า เบี้ยปรับตามมาตรา 379 และมาตรา 383 วรรคสอง กำหนดไว้เพื่อความประสงค์ที่อาจเป็นไปได้ 3 ประการ คือ

(1) ถ้ากำหนดเบี้ยปรับไว้เพื่อเป็นการขู่บังคับไว้ล่วงหน้าว่า ถ้าไม่ชำระหนี้จะถูก ปรับเป็นจำนวนสูงกว่าความเสียหายจริงเป็นอันมาก กรณีนี้ศาลก็จะพิจารณาปรับลดเบี้ยปรับ ตามหลักเกณฑ์มาตรา 383 โดยจะพิจารณาลงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสูงเกินส่วน ศาลก็จะลดจำนวนของเบี้ยปรับลงมา

(2) ถ้าการกำหนดเบี้ยปรับได้เป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าตามที่ คาดหมายว่าจะเป็นจริงเช่นนั้น และได้กำหนดไว้เพื่อจะได้ไม่ต้องพิสูจน์ในการเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทนโดยวิธีทั่วไป ซึ่งอาจจะไม่สะดวก เมื่อศาลพิจารณาตามหลักเกณฑ์มาตรา 383 แล้วเห็นว่า

⁴³ สกคี่ สนองชาติ. (2527). *คำอธิบาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงสพธิกรพิมพ์. หน้า 443.

⁴⁴ อนุมิต ใจสมุทร. (2514). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสัญญา*. กรุงเทพฯ: อักษรบริการ. หน้า 354-394.

⁴⁵ สกคี่ สนองชาติ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 43. หน้า 444.

เบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นพอสมควรแก่ความเสียหายของเจ้าหนี้ไม่สูงเกินส่วน ศาลก็จะพิจารณาให้ตามจำนวนนั้น แต่มีบางกรณีที่ศาลนำเหตุผลอื่นมาประกอบในการใช้ดุลพินิจกำหนดเบี้ยปรับด้วย เช่น การที่ผู้เสียหายไม่บำบัดปัดป้องหรือบรรเทาความเสียหายดังกล่าวแล้ว เป็นต้น

(3) ถ้าการกำหนดเบี้ยปรับ มีความประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อไม่ให้เรียกค่าเสียหายเกินกว่าจำนวนเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ ซึ่งตามมาตรา 380 วรรคสอง และมาตรา 381 วรรคสอง อนุญาตให้เจ้าหนี้พิสูจน์ความเสียหายที่สูงกว่านั้นได้ แต่หากคู่สัญญาที่มีความประสงค์ที่จะไม่ให้เรียกค่าเสียหายเกินกว่าจำนวนเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ ก็สามารถทำสัญญาสละสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่เพิ่มขึ้นจากเบี้ยปรับอีกได้ และการตกลงกันไว้เช่นนี้ก็ใช้บังคับได้ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีแต่อย่างใด⁴⁶

2) ผลของกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ

เมื่อมีข้อตกลงกำหนดเบี้ยปรับในกรณีลูกหนี้ผิดสัญญาไว้ หากลูกหนี้ผิดสัญญาเจ้าหนี้ก็มีสิทธิตามกฎหมาย 3 ประการ กล่าวคือ

(1) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379

(2) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับแทนการชำระหนี้ตามสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 380 วรรคหนึ่ง และมีสิทธิเรียกให้ชำระเบี้ยปรับและค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 380 วรรคสอง

กล่าวคือ ถ้าเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากกว่าเบี้ยปรับ ซึ่งนอกจากเจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับจากลูกหนี้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญาแล้ว เจ้าหนี้ยังมีสิทธิพิสูจน์ค่าเสียหายเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดจากการผิดสัญญาของลูกหนี้ ทั้งนี้โดยให้ถือว่าเบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหาย⁴⁷

(3) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับและเรียกให้ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 381

เมื่อมีการฟ้องคดีเรียกให้จำเลยชำระเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายตามสัญญานั้น โจทก์จะต้องนำสืบให้ได้ความชัดเจนว่าโจทก์ได้รับความเสียหายจากการที่จำเลยผิดสัญญานั้นเท่ากับจำนวนเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ในสัญญานั้น เพราะถ้าไม่นำสืบให้ได้ความดังกล่าว

⁴⁶ สฤษฎ์ กลั่นสุภา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 26. หน้า 37.

⁴⁷ ศักดิ์ สนองชาติ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 43. หน้า 450.

ศาลอาจพิจารณาแล้วเห็นว่าเบี้ยปรับที่กำหนดกันไว้สูงเกินสมควร ทำให้ศาลมีอำนาจลดเบี้ยปรับลงตามจำนวนที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงทางได้เสียทุกประการของคู่สัญญาแล้ว ตามมาตรา 383 แม้ว่าจำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การหรือยื่นคำให้การไว้แต่ไม่ได้ยกเรื่องนี้ขึ้นเป็นข้อต่อสู้⁴⁸

2.4.4 เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างเบี้ยปรับกับดอกเบี้ย (ในฐานะเป็นค่าเสียหาย)

ในเรื่องเบี้ยปรับนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อันจะพึงกระทำนั้น ได้แก่งวดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น”

มาตรา 383 บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่เพียงแต่ทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป

นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในมาตรา 379 และ มาตรา 382 ท่านให้ใช้วิธีเดียวกันนี้บังคับในเมื่อบุคคลสัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนกระทำหรืองดเว้นการกระทำอันหนึ่งอันใดนั้นด้วย”

เบี้ยปรับจึงได้แก่เงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งลูกหนี้ตกลงไว้ล่วงหน้าว่าจะชดใช้ให้แก่เจ้าหนี้เพื่อเป็นค่าเสียหายเมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง การตกลงกำหนดเบี้ยปรับกันไว้ในสัญญาแม้จะเป็นไปตามหลักเสรีภาพและความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญาซึ่งได้ตกลงกำหนดกันไว้ล่วงหน้าแล้วว่า หากลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควรเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับตามที่กำหนดไว้เพื่อเป็นค่าเสียหายได้ โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องหรือต้องพิสูจน์ แต่หากปล่อยให้คู่สัญญาตกลงกำหนดเบี้ยปรับกันไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริงมากก็ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม กฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจศาลปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนได้หรือจะไม่ลดเบี้ยปรับก็ได้ แต่ไม่มีสิทธิงดเบี้ยปรับ และการลดเบี้ยปรับลงเป็นจำนวนพอสมควรนั้นจะต้องพิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้อย่างอื่นนอกเหนือจากค่าเสียหายในเชิงทรัพย์สินด้วย เช่น ทางได้เสียเกี่ยวกับจิตใจหรือความรู้สึก เป็นต้น⁴⁹

ส่วนดอกเบี้ย (ในฐานะที่เป็นค่าเสียหาย) ได้แก่ ค่าเสียหายที่กฎหมายกำหนดให้ต้องชำระในกรณีผิดนัดชำระหนี้เงิน ดอกเบี้ยในกรณีเช่นนี้เป็นค่าเสียหายที่คู่กรณีไม่ได้ตกลงไว้แต่อย่างใด

⁴⁸ ภาสกร ญาณสุธี . อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 36. หน้า 142.

⁴⁹ พจน์ แซ่จิ๋ว. (2558). *ปัญหาหลักกฎหมายว่าด้วยมัดจำ*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 40-41.

แต่กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่า หากกรณีหนี้เงินนั้นถ้ามีการผิดนัดเจ้าหนี้ออมจะต้องเสียหาย จึงบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า ในกรณีผิดนัดหนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดในอัตราที่กำหนด ตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปีตามมาตรา 224

ดังนั้น ดอกเบี้ย (ในฐานะที่เป็นค่าเสียหาย) จึงต่างกับเบี้ยปรับเพราะดอกเบี้ยเป็นเงินทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการชำระหนี้ล่าช้าและมีอัตราตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือ คู่สัญญากำหนดดอกเบี้ยกันไว้เอง ส่วนเบี้ยปรับเป็นการทดแทนที่คู่กรณีกำหนดตกลงกันไว้เอง โดยสัญญาไม่ใช่เรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างดอกเบี้ย และเบี้ยปรับนั้นถ้ามีการกำหนดไว้สูงเกินไป ศาลอาจใช้ดุลพินิจลดลงได้ตามมาตรา 383⁵⁰ แต่ดอกเบี้ย (ในฐานะที่เป็นค่าเสียหาย) หากศาลจะลดลงก็ต้องใช้วิธีตีความเสียก่อนว่า ดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ เมื่อสูงเกินส่วน ศาลจึงลดลงได้ตามมาตรา 383⁵¹

2.5 ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ

การเรียกดอกเบี้ย ในความหมายภาษาอังกฤษ คำว่า Usury และ interest โดยคำว่า “Usury” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Usuria” หมายถึง ความต้องการที่จะได้รับผลตอบแทนจากการให้กู้ยืมเงินในจำนวนที่มากกว่าเงินที่ให้ผู้ไป คำว่า Usury เดิมจะหมายถึงดอกเบี้ยเงินกู้ แต่อย่างไรก็ดี คำนี้ยังใช้นิยามการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อการแลกเปลี่ยนเงินตราด้วย ต่อมาในช่วงยุคใหม่ ตอนต้นหลังจากที่การให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยในอัตรปานกลางไม่สูงเกินไปนั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจไปแล้ว ทั่วโลกก็ได้มีการพูดถึงการให้กู้ยืมเงินโดยเรียกเก็บดอกเบี้ยในอัตราที่ไม่สมเหตุสมผลหรืออัตราที่สูงเกินไป หากมองในแง่ธุรกิจ การให้กู้เงินซึ่งไม่เพียงแต่เพื่อต้องการได้รับต้นเงินคืนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงต้องการเงินที่เพิ่มขึ้นอันเป็นการตอบแทนหรือชดเชยเพื่อการให้กู้จำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นนั้นถูกเรียกโดยผู้ที่คิดว่าสิ่งนี้ชอบด้วยกฎหมายว่า interest และถูกเรียกโดยผู้ที่คิดว่าสิ่งนี้ไม่เป็นการชอบด้วยกฎหมายว่า Usury⁵²

⁵⁰ เกรียงไกร ไชยวงศ์. (2558). *เบี้ยปรับ*. รายงานการศึกษา การประเมินผลการทดลองการปฏิบัติราชการของ กองกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 20-21.

⁵¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2562, 1888/2551, 1272/2547, 3348/2542.

⁵² ญาณวัฒน์ พลอยเกศ และ พิสิทธิ์ พงษ์รัตน์. (2565.). *แนวทางการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.southeast.ac.th/2017/wp-content/uploads/F_law/research/001.pdf. [2565, 6 สิงหาคม].

อัตราดอกเบี้ย (Interest Rate) หมายถึง ค่าป่วยการหรือเงินที่ผู้เอาของไปจำต้องใช้ให้แก่เจ้าของเงิน การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นการตั้งราคาสินค้าอย่างหนึ่งโดยพิจารณาจากระดับของอุปสงค์และอุปทาน (Demand & Supply) ของความต้องการปริมาณเงินในแต่ละช่วงเวลา ถ้าในช่วงเวลาที่สถาบันการเงินมีสภาพคล่องสูง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ก็มีแนวโน้มต่ำลง ในทางตรงกันข้ามถ้าสถาบันการเงินมีความคล่องตัวตึงตัว อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมก็จะมีแนวโน้มสูงขึ้น ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยจะเป็นตัวสะท้อนราคาของเงินทุนซึ่งแสดงออกมาเป็นอัตราร้อยละของตัวเงินทุนนั่นเอง โดยที่ผู้กู้ยืมยินดีที่จะจ่ายผลตอบแทนจากการใช้เงินทุนนั้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง⁵³

การศึกษาเรื่องอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรทั้งระบบเศรษฐกิจและภาคการเงินอันมีผลต่อมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในประเทศ ทฤษฎีซึ่งอธิบายถึงการกำหนดขึ้นเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สำคัญมีอยู่ 3 ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยของคลาสสิก (Classic theory) ทฤษฎีดอกเบี้ยของคลาสสิกเป็นทฤษฎีเรียบง่ายกว่าทฤษฎีอื่นๆ⁵⁴ อัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดโดยอุปทานของเงินลงทุน ได้แก่ ความต้องการเงินออมในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยโดยตรง กล่าวคือเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ปริมาณเงินออมจะมากขึ้น ในทางกลับกัน ถ้าอัตราดอกเบี้ยลดลง ปริมาณของเงินออมก็จะลดลงตามไปด้วย และอัตราดอกเบี้ยยังถูกกำหนด โดยอุปสงค์ของเงินลงทุน ซึ่งเป็นความต้องการเงินลงทุนในภาคธุรกิจ อุปสงค์ของเงินลงทุนมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยในทางตรงกันข้ามกัน คือเมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงปริมาณความต้องการเงินลงทุนจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นความต้องการเงินลงทุนจะลดลง⁵⁵

นอกจากนี้คลาสสิกยังตั้งสมมติฐานอีกว่าไม่มีการรั่วไหลของเงินออม เนื่องจากเมื่อมีเงินบางส่วนไหลออกจากระบบเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ เงินออมของประชาชน เงินออมนี้จะเข้าสู่ระบบธนาคารและกลายเป็นเงินให้กู้ยืมแก่หน่วยผลิตต่อไปในจำนวนเท่ากัน นั่นคือ เงินออมจะต้องเท่ากับเงินลงทุนเสมอ ในขณะที่เดียวกันไม่มีแหล่งเงินแหล่งอื่นนอกเหนือจากเงินออม และไม่มี การ

⁵³ อภิชาติ ถักณาปัญญากุล. (2559). *ปัญหาการคิดดอกเบี้ยของผู้ประกอบธุรกิจที่มีใช้สถาบันการเงิน*. สารนิพนธ์หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 31-32.

⁵⁴ สุชาติพิศ ชิดสวน และ ณกมล จันทร์สม. (2557). การเปรียบเทียบดอกเบี้ยเงินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยสวัสดิการของพนักงานองค์กรกรณีศึกษาธนาคารไทยพาณิชย์กับธนาคารอาคารสงเคราะห์. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*, 4 (1), หน้า 464.

⁵⁵ จิรายุทธ คำสวาสดี. (2561). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี (MLR) ของธนาคารพาณิชย์ประเทศไทย กรณีศึกษา ธนาคารกสิกรไทย จำกัด มหาชน*. การศึกษาอิสระหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. หน้า 10.

สร้างเงินของระบบธนาคารพาณิชย์⁵⁶ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยของสำนักคลาสสิกนี้ไม่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน เพราะทฤษฎีนี้มีข้อจำกัดมาก เช่น ระบบเศรษฐกิจอยู่ในลักษณะที่มีการจ้างงานเต็มที่ไม่มีการถือเงินไว้ในมือ ตลอดจนไม่มีการสร้างเงินใหม่เพิ่มขึ้น โดยระบบธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น⁵⁷

2) ทฤษฎีปริมาณเงินให้กู้เงิน (Loanable fund theory) ทฤษฎีนี้มีการพัฒนาแนวคิดมาจากทฤษฎีของสำนักคลาสสิก เมื่อปี ค.ศ. 1936 Knut Wicksell เป็นผู้เริ่มคิดค้นแนวคิดโดยใช้ตัวแปรทางเศรษฐกิจมาวิเคราะห์ และได้มีความเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยโดยแท้จริงแล้วเป็นการจ่ายสำหรับให้กู้ไม่ได้จ่ายเพื่อการออม⁵⁸ ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยจึงถูกกำหนดจากปริมาณเงินที่จะให้กู้กับความต้องการกู้ (Supply of loanable fund) กับความต้องการขอกู้ (Demand of loanable fund) ซึ่งปริมาณเงินที่จะให้กู้จะมาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ เงินออม และการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน คือ การขยายการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ที่เข้าไปในตลาดสินเชื่อ โดยความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินที่จะให้กู้กับอัตราดอกเบี้ยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือหากอัตราดอกเบี้ยต่ำปริมาณเงินที่จะให้กู้จะมีน้อย และหากอัตราดอกเบี้ยสูงปริมาณเงินที่จะให้กู้ก็จะมีมากขึ้น ซึ่งตามธรรมชาติแล้วผู้ขอกู้อาจมีความต้องการเงินกู้เงินมากหากอัตราดอกเบี้ยต่ำ ในทางตรงกันข้ามจะลดความต้องการกู้ลงเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูง⁵⁹

3) ทฤษฎีความพึงพอใจในสภาพคล่อง (Liquidity preference theory) ทฤษฎีนี้เป็นของ John M. Keynes ซึ่งให้คำอธิบายไว้ว่า อัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดจากอุปสงค์ต่อเงิน (Demand for money) และอุปทานของเงิน (Supply for money) โดยอุปสงค์ต่อเงิน คือ ความต้องการถือเงินซึ่งประชาชน

⁵⁶ นันทศักดิ์ ปานเกลี้ยง. (2563). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการชำระเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2560*. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 38.

⁵⁷ นันทลีลา ธนาสิริวงศ์. (2558). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. การศึกษาอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. หน้า 23.

⁵⁸ เมธิดา โหสกุล. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณสินเชื่อธุรกิจ*. การศึกษาอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. หน้า 8.

⁵⁹ นันทศักดิ์ ปานเกลี้ยง. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 56. หน้า 39-40.

ต้องการถือไว้ในขณะใดขณะหนึ่ง⁶⁰ ในด้านความต้องการถือเงินนั้น John M. Keynes แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย (Transaction Demand for money) ความต้องการลักษณะนี้ ได้แก่ บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความจำเป็นในการถือเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการเพื่อการดำรงชีพในแต่ละวัน เช่น อาหาร เครื่องแต่งกายและยารักษาโรค นอกจากนี้ยังรวมถึงการถือเงินของภาคธุรกิจในการดำเนินธุรกิจประจำวันอีกด้วย ความต้องการถือเงินลักษณะนี้ตัวกำหนดที่สำคัญก็คือ รายได้ และหากอัตราดอกเบี้ยมีอัตราที่สูง ก็จะส่งผลกระทบต่อ การถือเงินประเภทนี้ ในลักษณะความสัมพันธ์ที่ตรงกันข้ามกัน

(2) ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน (Precautionary Demand for money) เนื่องจากเหตุการณ์ในอนาคตไม่แน่นอนจึงต้องสำรองเงินไว้ใช้ในกรณีมีรายจ่ายซึ่งไม่ได้คาดคิดมาก่อน เช่น อุบัติเหตุ การเจ็บป่วย หรือค่าซ่อมแซมเครื่องใช้ภายในบ้าน ดังนั้น เงินที่สำรองไว้ใช้ในกรณีฉุกเฉินดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์โดยตรงหรือแปรผันตามรายได้ แต่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ย คือ หากอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นความต้องการถือเงินประเภทนี้ จะมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากประชาชนจะนำเงินไปฝากที่ธนาคารมากขึ้นเพราะว่าผลตอบแทนที่ได้จากการฝากเงินมีมากกว่าที่จะถือเงินไว้ใช้เพื่อฉุกเฉินและการถือเงินประเภทนี้อาจไม่ได้ใช้ก็ได้

(3) ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร (Speculative Demand for money) ความต้องการถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยและเพื่อไว้ในยามจำเป็นนั้น ไม่มีส่วนขัดแย้งกับแนวคิดของคลาสสิกแต่อย่างใด ความต้องการถือเงินไว้เพื่อจับจ่ายใช้สอยนั้น เงินทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น ส่วนความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรของเคนส์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากของสำนักคลาสสิกเป็นอย่างมาก ทั้งนี้โดยสำนักคลาสสิกมีความเชื่อว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะไม่ถือเงินไว้เกินความจำเป็นในการจับจ่ายใช้สอย หรือไว้ในยามฉุกเฉินด้วย มิฉะนั้นจะสูญเสียดอกผลที่ควรจะได้จากการลงทุน เช่น การลงทุนในการซื้อหลักทรัพย์ เหตุผลจึงมีอยู่ว่าแม้ดอกเบี้ยจะต่ำเพียงใดก็ตาม การที่ได้ผลตอบแทนบ้างก็ยิ่งดีกว่าไม่ได้อะไรเลย เคนส์ชี้ให้เห็นว่าการซื้อหลักทรัพย์ในรูปของหลักทรัพย์จะต้องคาดคะเนว่าอัตราดอกเบี้ยจะไม่สูงขึ้นในช่วงที่เขาถือหลักทรัพย์อยู่ ถ้าในกรณีที่เขาเชื่อว่าอัตราดอกเบี้ยอนาคตจะสูงขึ้น เขาก็ถือเงินตราแทนการถือ

⁶⁰ อุปมา ใจหงส์. (2560). *แนวทางการพัฒนาพันธบัตรรัฐบาลเพื่อเพิ่มสัดส่วนนักลงทุนต่างประเทศ*. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 9.

สินทรัพย์ในรูปของหลักทรัพย์ ถ้าหากว่าอัตราเบี้ยในอนาคตเป็นสิ่งที่รู้แน่นอนก็จะมี การถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร⁶¹

ความต้องการถือเงินเพื่อการเก็งกำไรนี้มีความสัมพันธ์อย่างผกผันกับอัตราดอกเบี้ย หรือในทางตรงกันข้ามกัน กล่าวคือ ถ้าดอกเบี้ยมีอัตราลดลงความต้องการถือเงินประเภทนี้จะสูงขึ้น แต่ถ้าดอกเบี้ยมีอัตราสูงขึ้นความต้องการถือเงินประเภทนี้จะลดลง⁶²

สำหรับอุปทานของเงิน (Supply for money) หรือปริมาณเงินตราที่หมุนเวียนอยู่ในมือของประชาชนทั้งหมด หรือเรียกว่า ปริมาณเงิน (Money Supply)⁶³ เคนส์เห็นว่า สำหรับอุปทานของเงินคือปริมาณเงินที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจได้แก่ เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินฝากกระแสรายวันของธนาคารพาณิชย์ ปริมาณของเงินจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล และธนาคารกลางของประเทศ ดังนั้น อุปทานของเงินจึงไม่ยืดหยุ่นตามอัตราดอกเบี้ยหรือรายได้ กล่าวคือ อุปทานของเงินจะอยู่คงที่ไม่ว่าอัตราดอกเบี้ยหรือรายได้จะสูงหรือต่ำอย่างไร อุปทานของเงินจะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อนโยบายของรัฐบาลหรือธนาคารกลางของประเทศเปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น⁶⁴

สรุปแนวคิดของเคนส์ได้ว่า อัตราดอกเบี้ยจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร ในขณะที่รายได้จะเป็นตัวกำหนดความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายใช้สอยและเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน⁶⁵

ในส่วนของเบี้ยปรับนั้น เนื่องจากการกำหนดเบี้ยปรับในสัญญาในแต่ละระบบกฎหมาย มีความแตกต่างกัน จึงต้องมีการศึกษาถึงแนวความคิดพื้นฐานหรือทฤษฎีของเบี้ยปรับทั้งตามระบบกฎหมาย คอมมอน ลอว์ (Common law) และระบบกฎหมาย ซีวิล ลอว์ (Civil law)

⁶¹ นกรินทร์ ภูมุตตะ. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)*. การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 22.

⁶² นันทน์ภัส ฤทธิธาดา. (2564). *การศึกษารูขี้อย่างไรกับพฤติกรรมการใช้บริการของคนกรุงเทพฯ*. สารนิพนธ์หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 17.

⁶³ สายสมร วงศ์สวัสดิ์. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณเงินของประเทศไทย*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10 (21), หน้า 72.

⁶⁴ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2561). *เอกสารโสตทัศนศึกษา หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น*. นนทบุรี: หน่วยผลิตสื่อสอนเสริม ศูนย์โสตทัศนศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 45.

⁶⁵ นันทศักดิ์ ปานเกลี้ยง. *อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 56*. หน้า 41.

ตามระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ (Common law) เป็นกฎหมายที่พัฒนามาจากคำพิพากษาของศาลจนเป็นบรรทัดฐาน⁶⁶ ได้แบ่งการกำหนดค่าเสียหายออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับการผิดสัญญาหรือเบี้ยปรับ (Penalty) และค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้าจากการผิดสัญญา (Liquidate damages) ซึ่งความมุ่งหมายของค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือเบี้ยปรับนั้นเพื่อลงโทษฝ่ายที่กระทำผิดสัญญาและเป็นการป้องปรามหรือเป็นการป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นกระทำตาม⁶⁷ สำหรับค่าเสียหายที่คู่สัญญาที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้านั้น เป็นการกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่ประเมินจากความเสียหายที่แท้จริง ที่น่าจะต้องจ่าย หากมีการผิดสัญญาเกิดขึ้น⁶⁸

ตามกฎหมายอังกฤษและกฎหมายสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ (Common law) ในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายหากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา จะบังคับใช้ได้เฉพาะค่าเสียหายล่วงหน้า (Liquidate damages) โดยตามกฎหมายอังกฤษกฎหมายอังกฤษถือว่าเบี้ยปรับเป็นสัญญาที่กำหนดค่าเสียหาย ซึ่งถ้ากำหนดไว้เกินความเสียหายที่ได้รับโดยแท้จริง ก็จะใช้บังคับกันไม่ได้ โดยถือหลักว่าถ้าเบี้ยปรับกำหนดไว้เกินจำนวนที่เสียหายจริง ก็จะกลายเป็นการปรับไหมลงโทษ (Penalty) ซึ่งอำนาจในการปรับไหมลงโทษ บุคคลจะทำกันเองไม่ได้ รัฐและกฎหมายเท่านั้นที่จะปรับไหมลงโทษคนได้ แต่ถ้าเป็นค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้า (Liquidate damages) ไม่เกินความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ก็เป็นอันบังคับได้ตามลักษณะการที่ต้องใช้ค่าเสียหายเมื่อผิดสัญญา⁶⁹

ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา มีการบังคับใช้ค่าเสียหายล่วงหน้า (Liquidate damages) หมายถึง การกำหนดเงื่อนไขค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนจากการผิดสัญญาที่เป็นการคาดคะเนไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นความเสียหายที่แท้จริง แต่จะไม่ยอมรับค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับการผิดสัญญาหรือเบี้ยปรับ (Penalty) ถ้ากำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้ามากเกินไปเกินกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงจากมูลเหตุของการผิดสัญญา⁷⁰

⁶⁶ ชยธร เขียบแหลม. (2565). บทบาทการค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 51 (2), หน้า 227.

⁶⁷ ยุทธนา พรโพธิ์. (2555). *การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในคดีละเมิดลิขสิทธิ์*. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 25.

⁶⁸ สิริณภา ไทรนนทรี. (2560). *ปัญหากฎหมายของการเรียกค่าเสียหายหลังการเลิกสัญญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 196.

⁶⁹ เกรียงไกร ไชยวงศ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 50. หน้า 35.

⁷⁰ เกรียงไกร ไชยวงศ์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 50. หน้า 37-38.

ระบบกฎหมาย ซีวิล ลอว์ (Civil law) หรือระบบประมวลกฎหมายที่เรียกว่าระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรป มีการพัฒนามาจากประมวลกฎหมายจัสติเนียนสืบเนื่องจากวิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน โดยระบบกฎหมายนี้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรและมีการยึดถือปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติอย่างเคร่งครัด ถือว่าคำพิพากษาเป็นเพียงคำอธิบายในการใช้ตัวบทกฎหมายปรับแก้คดี⁷¹ ในส่วนกฎหมายประเภทระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ศึกษาจากสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบที่ประเทศไทยนำกฎหมายของสองประเทศดังกล่าวมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้ในประเทศไทย

เบี้ยปรับในกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรียกว่า Vertragsstrafe ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) ได้บัญญัติกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับไว้ในมาตรา 339 ถึงมาตรา 345 ข้อกำหนดเบี้ยปรับมีลักษณะพิเศษที่สามารถลดจำนวนที่ไม่เหมาะสมลงได้โดยศาล ลูกหนี้ไม่อาจกำหนดให้ปรับได้ฝ่ายเดียว เนื่องจากมีเงื่อนไขว่าลูกหนี้สัญญาจะให้เบี้ยปรับเมื่อลูกหนี้ไม่กระทำตามสัญญา⁷² กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้ความสำคัญในเรื่อง “หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา” (Autonomy of the will) เพราะสัญญาเป็นเรื่องที่คนอาจทำกฎหมายผูกพันกันเอง ถ้ากฎหมายปรับใหม่ลงโทษเอกชนได้ ก็ไม่มีเหตุใดที่กฎหมายจะไปห้ามไม่ให้คู่สัญญาเขาสมัครใจที่จะทำข้อตกลงเรื่องเบี้ยปรับ เพื่อกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาหรือไม่ชำระหนี้ชำระเบี้ยปรับได้ กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เกี่ยวกับการผิดสัญญาจึงต่างกับประเทศอังกฤษ แต่ยังมีข้อจำกัดว่าเบี้ยปรับจะต้องไม่สูงเกินส่วน โดยข้อตกลงเรื่องเบี้ยปรับนั้น กำหนดให้ศาลสามารถปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน โดยพิจารณาทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 343 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ โดยพิจารณาจากคำขอของลูกหนี้ ในการวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใด ให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ชำระเงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป” โดยมาตรานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ให้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้นผ่านการใช้ดุลพินิจของศาล⁷³

ตามประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เบี้ยปรับถือเป็นข้อตกลงที่บุคคลทำขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ตามสัญญาโดยข้อตกลงกำหนดว่าคู่สัญญาที่ไม่ปฏิบัติ

⁷¹ สมยศ เชื้อไทย. (2547). *คำอธิบายกฎหมายแพ่ง-หลักทั่วไป ความรู้กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 24-25.

⁷² กมลศิริ ประทายนอก. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 41. หน้า 74.

⁷³ สิริรณภา ไทรนนทรี. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 68. หน้า 131, 133.

ตามสัญญาจะต้องจ่ายจำนวนที่แน่นอนเป็นค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และถือว่า สำหรับ คู่สัญญานั้นสัญญาคือกฎหมายที่คู่สัญญาต้องผูกพันตามนั้น ซึ่งตามความคิดเห็นแต่เดิมของ สาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ถือว่าเบี้ยปรับเป็นการลงโทษฐานผิดสัญญาดังศัพท์ของคำว่า “ปรับ” (Penalty) อย่างไรก็ตามในระยะหลังต่อมา คือตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ได้มีการใช้การกำหนด เบี้ยปรับเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากขึ้น เช่นสัญญาจ้างแรงงานที่นายจ้างผู้เป็นเจ้าของ โรงงาน ได้ร่างขึ้น ผู้ใดสมัครเข้าทำงานก็ต้องยอมตามสัญญาจ้างแรงงานที่ได้กำหนดเบี้ยปรับ มีการวาง ระเบียบข้อบังคับของโรงงานหากขัดขึ้นก็มีเบี้ยปรับ ดังนั้น ในประมวลกฎหมายแรงงานของ สาธารณรัฐฝรั่งเศสออกใน ค.ศ. 1901 จึงบัญญัติห้ามกำหนดเบี้ยปรับในสัญญาจ้างแรงงาน แต่ สำหรับในสัญญาอื่นที่กำหนดเบี้ยปรับ ศาลก็ได้ควบคุม โดยให้ลูกหนี้รับผิวน้อยกว่าที่กำหนดใน เบี้ยปรับได้ ในกรณีที่ได้มีการปฏิบัติตามสัญญาไปบางส่วน ศาลจะต้องลดเบี้ยปรับไปตามสัดส่วน โดยคำนึงถึงในส่วนของปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ทำไปแล้ว⁷⁴

กล่าวโดยสรุป ในกฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common law) จะไม่ยอมรับค่าเสียหาย ในเชิงลงโทษจากการผิดสัญญา (Penalty) ซึ่งเป็นส่วนของค่าเสียหายที่มีการกำหนดไว้เกินกว่า ความเสียหายที่แท้จริงนั้น ไม่อาจใช้บังคับได้ แต่หากเป็นการกำหนดค่าเสียหายตามความเป็นจริง แม้เป็นการประเมินความเสียหายไว้ล่วงหน้า (Liquidate damages) ก็สามารถใช้ได้ ส่วนกฎหมาย ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ให้ถือว่าการกำหนดเบี้ยปรับไว้ในสัญญาสามารถใช้บังคับได้ ตาม “หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา” (Autonomy of the will) แต่ถ้าเบี้ยปรับที่กำหนดกันไว้สูงเกินส่วน ศาลสามารถลดเบี้ยปรับลงได้ โดยไม่ถือเป็นโมฆะ⁷⁵

2.5.2 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)

กฎหมายโรมันได้สร้างทฤษฎี “เสรีภาพในการแสดงเจตนา” หรือความศักดิ์สิทธิ์ ในการแสดงเจตนาของบุคคล เรียกว่า “Freedom of Contract” และความผูกพันตามสัญญา เรียกว่า “Pacta sunt servanda” ถือเป็นจุดเด่นของกฎหมายโรมัน โดยให้ความสำคัญ เคารพการเจตนาแสดง เจตนาของบุคคลในการแสดงเจตนาโดยบริสุทธิ์ ดังนั้น คู่สัญญาจึงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องผูกพันและ ปฏิบัติตามข้อกำหนดในสัญญา ด้วยความสุจริตตรงไปตรงมาอย่างจริงจังซึ่งกัน⁷⁶

⁷⁴ เกรียงไกร ไชยวงศ์. อ่างแล้ว เจริญที่ 50. หน้า 42.

⁷⁵ เกรียงไกร ไชยวงศ์. อ่างแล้ว เจริญที่ 50. หน้า 46.

⁷⁶ ประสิทธิ์ โภวีโลกุล. (2548). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 92.

เสรีภาพในการทำสัญญา มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดเดิมซึ่งปรากฏในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์⁷⁷ และมีความเป็นมาจากเศรษฐกิจที่เป็นแบบเสรีนิยม ในศตวรรษที่ 18 ที่เห็นว่า รัฐไม่ควรเข้าไปแทรกแซงและไม่ควรมีกฎหมายจำกัดสิทธิ เสรีภาพของบุคคล เป็นแนวคิดที่สนับสนุนให้เอกชนมีเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จากอิทธิพลของการปล่อยให้เป็นไปอย่างเสรี ทำให้ผู้พิพากษาเห็นว่ากฎหมายควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเอกชนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ และกฎหมายจะเข้าไปเกี่ยวข้องต่อเมื่อมีการกล่าวหาว่าผิดสัญญา⁷⁸ เนื่องจากในขณะนั้นเป็นระยะเวลาที่มีหลักกฎหมาย เรียกว่ากฎหมายธรรมชาติมีอิทธิพลอย่างมาก หลักนี้ถือว่าสิทธิประจำตัวของบุคคลอันหนึ่งคือสิทธิในการที่จะทำความตกลงอะไรก็ได้กับใคร ด้วยเรื่องอะไร อย่างไรก็ได้ เป็นสิทธิประจำตัวที่พระเจ้าให้มา ประกอบกับ มีลัทธิทางการเมืองในขณะนั้นบอกว่า การที่ประชาชนทำสัญญา รัฐไม่ควรจะเข้าไปเกี่ยวข้องแทรกแซง⁷⁹ ดังนั้น จึงเป็นผลมาจากความคิดที่ต้องการให้รัฐมีการรับรองเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งมนุษย์มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยรัฐต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคลบุคคลทุกคนมีเสรีภาพ เว้นแต่บางเรื่องที่เป็นกรณีสมควรจึงจะมีข้อจำกัดเสรีภาพได้ เสรีภาพจะถูกจำกัดด้วยความสมัครใจของบุคคลเองเท่านั้น ดังนั้น เจตนาของบุคคลจึงมีอิสระและศักดิ์สิทธิ์⁸⁰

2.5.3 หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of the Will)

แนวคิดในเรื่องหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา นี้ เกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าบุคคลย่อมมี เสรีภาพหลุดพ้นจากข้อบังคับทางสังคมหรือข้อบังคับใด ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ ข้อบังคับทางสังคม หรือกฎหมายนั้นเพียงแต่เป็นข้อจำกัดหรือข้อยกเว้นมิให้กระทำเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะเห็นว่า กฎเกณฑ์ที่ดีที่สุดในการบังคับตามสัญญา ก็คือกฎเกณฑ์ที่คู่สัญญาที่มีความทัดเทียมกันเป็นตกลงกันเอาไว้ จึงอาจ สรุปได้ว่า หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา นั้นคือ หลักการที่คู่กรณีมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการ ทำสัญญา โดยรัฐจะไม่บัญญัติกฎหมายใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นการ บังคับ การทำสัญญาของคู่กรณีที่มี ความทัดเทียมกัน กฎหมายจะเข้าไปมีบทบาทก็ต่อเมื่อในกรณีที่

⁷⁷ ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2539). *กฎหมายว่าด้วย สัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 69.

⁷⁸ คณิง ภาไชย. (2541). *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลเกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 22.

⁷⁹ คณิง ภาไชย. (2536). เสรีภาพในการทำสัญญากับอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน: อะไรคือความเป็นธรรมในสังคม. *ตุลพาท*, 1 (40), หน้า 76.

⁸⁰ ดราพร อริยะวัฒน์. (2542). *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 15.

เห็นสมควรเป็นพิเศษเท่านั้น⁸¹ ความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาจะพิจารณาถึง การแสดงเจตนาของคู่สัญญาว่าหากคู่สัญญาได้ตกลงกันไว้อย่างไรก็ต้องบังคับกันตามที่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งเป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ ว่าอยู่บนรากฐานของการแสดงเจตนาของบุคคล โดยการแสดงเจตนาเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นมาตรการของสิทธิ การกล่าวว่าการแสดงเจตนาที่มีความศักดิ์สิทธิ์นี้ไม่ได้หมายความว่าเจตนาที่มีความเป็นอิสระที่จะก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่เจตนาต้องการเท่านั้น แต่เป็นหลักที่ทำให้ความสำคัญแก่เจตนาถึงขนาดกล่าวได้ว่าที่ไหนไม่มีเจตนา ที่นั่นก็ไม่มีสิทธิด้วย หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา มีแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1) ทฤษฎีเจตนา (Will Theory) จะเชื่อตามเจตนาภายใน โดยถือว่าการก่อให้เกิดสัญญาและผลของสัญญาขึ้นอยู่กับเจตนาของคู่สัญญาที่มีอยู่โดยแท้จริงภายในเป็นสำคัญ มิใช่เพียงเจตนาที่แสดงออกมาภายนอกเท่านั้น ทฤษฎีนี้จะยอมรับหลักเรื่องการแสดงออกซึ่งเจตนา ในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์เจตนาที่แท้จริงได้เท่านั้น

2) ทฤษฎีการแสดงออก (Declaration Theory) จะเชื่อตามเจตนาที่แสดงออกมาภายนอก โดยถือว่าสัญญาเป็นข้อเท็จจริงทางสังคม จึงต้องให้ความมั่นคงที่สุดแก่บุคคลที่รู้เห็นหรือเฉพาะที่แสดงออกมาเท่านั้น

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาจึงอยู่บนความเชื่อที่ว่า บุคคลทุกคนมีอำนาจต่อรองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ซึ่งยอมรับเรื่องความยินยอมในการทำสัญญา และจะพบอยู่ในระบบประมวลกฎหมายมากกว่าระบบจารีตประเพณี ที่ว่า “สัญญาที่สร้างขึ้นโดยสมบูรณ์ย่อมมีผลบังคับ” รวมทั้งสอดคล้องตรงกับหลักที่ว่า “สัญญาจะก่อให้เกิดหนี้ตามกฎหมายได้ ต้องมาจากความยินยอมของคู่กรณี และกฎหมายมีหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี” หลักดังกล่าวจึงมีหลักเกณฑ์ว่า “บุคคลต้องมีอิสระในการทำสัญญาตามที่เขาต้องการ โดยปราศจากการแทรกแซง” หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาจึงเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดสัญญาที่มีผลบังคับในระหว่างคู่สัญญา โดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญา ทั้งนี้เพราะกฎหมายที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมในอันที่จะปรับกับปัญหาหลายกรณีที่เกิดขึ้นมาในสังคมปัจจุบัน⁸²

ขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงเจตนาในปัจจุบันได้มีข้อโต้แย้งหลายประการเกี่ยวกับทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงเจตนา นักปรัชญาบางคนเชื่อว่าสัญญาจะเกิดขึ้นอย่างยุติธรรมก็

⁸¹ อิชยา ศักดิ์เดชะมณี. (2558). *ปัญหาการทำสัญญาลิขสิทธิ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจค้าเพลงกับผู้สร้างสรรค์งานดนตรีกรรม*. การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. หน้า 10.

⁸² สรวินธุ์ ผลอ้อ. (2561). *ความรับผิดชอบในดอกเบี้ยผิดนัดของผู้จ้างคนอื่น*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกกฎหมายธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 30.

ต่อเมื่อบุคคลมีความเท่าเทียมกันของอำนาจของการต่อรอง (Equality of Bargaining Power) เท่านั้น ซึ่งในสังคมปัจจุบันนี้ คู่สัญญาไม่ได้มีความเท่าเทียมกันเช่นนั้นเลย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม แม้กระทั่งในประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็ตาม ก็ไม่มีความทัดเทียมกันของอำนาจต่อรองดังกล่าว ผู้ที่เข้มแข็งกว่าจึงมักเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่อ่อนแอกว่า ดังนั้น ในปัจจุบันกฎหมายจึงเข้ามามีบทบาทในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงเจตนามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัญญาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁸³

2.5.4 แนวคิดปัจเจกนิยม (Individualism)

แนวคิดนี้เห็นส่วนย่อยหรือส่วนบุคคลเป็นใหญ่กว่าสังคมส่วนรวม โดยช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-19 ในสมัยของโลกตะวันตก แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า สังคมเกิดมาจากการรวมกันของส่วนย่อยปัจเจกนิยมมีแนวคิดที่ให้เอาตัวปัจเจกชนเป็นหลัก คือ การให้แต่ละบุคคลสำคัญ ส่วนรวมเป็นเพียงชื่อเรียกกลุ่มของส่วนย่อย ส่วนรวมไม่มีจริง แนวความคิดของปัจเจกนิยมจึงมุ่งเข้าหาตนเองและจบที่ตนเอง โดยการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อประโยชน์ของส่วนตัวเป็นหลักใหญ่ จากแนวคิดที่กล่าวว่าเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการดำเนินการด้าน เศรษฐกิจต้องไม่ถูกจำกัดโดยระเบียบของรัฐบาลหรือของสังคม หรือการปล่อยให้ดำเนินการอย่างเสรี หรือมีใครยวสาวได้สาวเอานั้น นักปัจเจกนิยมสอนให้คิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัว ความหมายที่กล่าวมาพอที่จะเข้าใจได้ว่า แนวคิดปัจเจกนิยมเป็นแนวคิดที่เน้นให้มนุษย์อยู่กับตนเอง สร้างสิ่งของต่าง ๆ เพื่อตัวเองก่อน แนวคิดปัจเจกนิยมนี้ เป็นการมองตัวเราเองเป็นหลักใหญ่ก่อนสิ่งอื่นใด ก่อนที่จะมองออกไปถึงสังคมโดยรวม⁸⁴

สังคมแบบแบบปัจเจกนิยม จึงหมายถึงสังคมที่มีความผูกพันระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างหลวม ๆ ทุกคนจะให้ความสำคัญกับตนเองหรือครอบครัวเป็นอันดับแรก ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด และการกระทำมากกว่าความสนใจต่อกลุ่ม ผลประโยชน์ของแต่ละคนจะอยู่เหนือผลประโยชน์ของกลุ่ม องค์การที่มีลักษณะความเป็นปัจเจกนิยมสูงจะมีคาดหวังให้บุคคลนั้นๆ สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง เน้นเรื่องของความสำเร็จ และความคิดสร้างสรรค์ ฐานะทางการเงินและความมีอิสระเป็นสิ่งที่มีค่า และมีความสำคัญในสังคมปัจจุบันนิยม

⁸³ วีระศักดิ์ โปธิศรี. (2559). *ปัญหาทางกฎหมายในการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก. หน้า 11.

⁸⁴ พระมหาพูนศักดิ์ วัชรวิโส (กมล). (2560). *แนวคิดปัจเจกนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 17.

สนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรได้มีการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากกลุ่ม⁸⁵

แนวคิดปัจเจกนิยมจึงเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคล ยอมให้สัญญาที่มีผลบังคับอยู่บนพื้นฐานของหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of the Will) หมายความว่า ในการทำนิติกรรมบุคคลมีอำนาจในการตัดสินใจโดยอิสระซึ่งมีผลต่อทรัพย์สินของตนและกฎหมายมีหน้าที่ให้การรับรองการกระทำของบุคคลนั้น โดยยอมรับให้สัญญาที่มีผลบังคับทางกฎหมาย

2.5.5 แนวคิดเจตจำนงอิสระ (Free Will)

โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์มีเสรีภาพสามารถกำหนดการกระทำของตนเองโดยไม่มีใครหรือสิ่งใดมากำหนดหรือบังคับให้ทำ แม้ว่ามนุษย์จะมีเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัดก็สามารถใช้เสรีภาพนั้นเป็นวิธีการในการพัฒนาตัวเอง หรือกำหนดการเป็นไปของตัวเอง ทำในสิ่งที่ตัวเองต้องการให้สำเร็จได้ คำว่า “เจตจำนงอิสระหรือเจตจำนงเสรี” (Free Will) หมายถึง การเลือก การกำหนด การตัดสินใจกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นว่าเป็นความดี และตัดสินใจกระทำนั้นเพื่อบรรลุถึงความดีของตนเอง การเลือกเกิดจากเจตนาเลือกด้วยตนเอง ไม่มีสิ่งใดหรือมีบุคคลใดมากำหนดหรือบังคับ

เกี่ยวกับเรื่องเจตจำนงอิสระหรือเจตจำนงเสรีนี้ มีกลุ่มนักปรัชญาที่ได้แสดงความเห็นเอาไว้แตกต่างกัน 2 กลุ่มคือ

1) กลุ่มเหตุวิสัย (Determinism) นักปรัชญากลุ่มนี้มีความเห็นว่า มนุษย์ไม่มีเจตจำนงอิสระในอันที่จะตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งต่าง ๆ เพราะว่าการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำในสิ่งต่าง ๆ ของเราเองนั้น เกิดขึ้นเนื่องมาจากได้รับอิทธิพลในสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา มาเป็นตัวชี้กำหนดให้ตัวเราต้องตัดสินใจกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวเราไม่มีความเป็นอิสระที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง มีปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวกำหนดให้กระทำหรือเป็นเหตุให้ตัดสินใจ แนวความคิดดังกล่าวนี้เป็นแบบจักรกล (Mechanism) นั่นคือเชื่อว่า สิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติดำเนินไปตามกฎกลศาสตร์ เหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้น เพราะมีอีกเหตุการณ์หนึ่งมากระทำให้มันเกิดขึ้น ไม่มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นมาเองโดยไม่มีสาเหตุ ทุกเหตุการณ์จะต้องมีสาเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นทั้งนั้น เช่น ฝนตก ดอกไม้เหี่ยว เป็นต้น ไม่ได้เกิด

⁸⁵ ศิริส ตฤณเดชะ, พันตำรวจโท. (2561). อิทธิพลของดุลยภาพทางวัฒนธรรมปัจเจกนิยมและกลุ่มนิยมกับความสำเร็จในการดำเนินนโยบายรัฐสวัสดิการเดนมาร์ก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 4 (2), หน้า 17.

ขึ้นมาเองลอย ๆ จะต้องมีสาเหตุล่วงหน้ามาก่อน ในกรณีของมนุษย์ก็เช่นกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ก็ย่อมต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ การเลือกที่จะตัดสินใจกระทำการในสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ในทุกๆ ครั้งจะต้องมีสาเหตุที่ทำให้เลือกตัดสินใจกระทำการดังกล่าว กล่าวคือ เป็นจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายที่จะกระทำการดังกล่าวที่ตั้งไว้ล่วงหน้านั่นเอง

ดังนั้น แสดงให้เห็นว่า การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ถูกสภาพแวดล้อมกำหนดขึ้นให้กระทำ โดยมนุษย์ไม่ได้มีเสรีภาพที่แท้จริงในอันที่จะเลือกตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ นั่นคือ มนุษย์เราไม่มีเจตจำนงอิสระอย่างแท้จริง

2) กลุ่มอัสรวิสัย (Indeterminism) นักปรัชญาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดว่า การเลือกตัดสินใจที่จะกระทำการในสิ่งต่าง ๆ แม้ว่าจะมีบางครั้งที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่ก็ไม่ใช่ว่าการกระทำทุกครั้งไปจะต้องถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อม เพราะจะเห็นได้ว่า ในบางครั้งหรือหลายๆ ครั้ง ที่ไม่มีอะไรมาบังคับหรือกำหนดให้เราต้องกระทำ การที่เราสามารถตัดสินใจการกระทำในสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเราเอง โดยไม่มีสิ่งอื่นใดมาเป็นตัวกำหนดหรือไม่มีใครมาบังคับให้กระทำ แสดงให้เห็นว่าคนเรามีเจตจำนงอิสระ นักปรัชญาในกลุ่มนี้ยังเห็นว่าเราต้องรับผิดชอบการกระทำของเขาเนื่องจากเขาเป็นผู้กระทำเองทั้ง ๆ ที่เขาอาจหลีกเลี่ยงไม่กระทำเช่นนั้นก็ได้ นั่นคือการยอมรับว่ามนุษย์มีเจตจำนงอิสระหรือมีเสรีในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ⁸⁶

2.5.6 ทฤษฎีสังคมพิทักษ์ (Paternalism)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากผู้ที่ได้แย่งหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา และผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ คือ Saleilles ตามทฤษฎีนี้มุ่งให้ความสำคัญของทางสังคมเหนือกว่าเพียงเจตนาของบุคคล เนื่องจากหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาถือเอาเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ เจตนาของคู่สัญญานั้น คือ เจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาที่เข้าตกลงกันเพื่อผูกพันตามข้อตกลงนั้น และมีผลก่อให้เกิดหนี้ขึ้นระหว่างกัน แต่ตามทฤษฎีทางสังคม ถือว่าหนี้หรือการทำสัญญาจะมีผลบังคับได้ต้องเกิดจาก อำนาจภายนอกทางสังคมด้วย กล่าวคือ การแสดงเจตนาของบุคคลนั้น เป็นแต่เพียงก่อให้เกิด “ข้อเท็จจริงอันหนึ่ง” และต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ทางสังคมยอมรับ ก่อให้เกิดผลผูกพันได้เช่นเดียวกับการกระทำอื่นๆ ของบุคคล ดังนั้น เมื่อบุคคลได้แสดงเจตนาออกมา จนเกิดข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งขึ้นมาแล้วและโดยอาศัยอำนาจแห่งสังคมให้กระทำได้แล้วบุคคลเหล่านั้นก็ย่อมต้องถูกผูกพัน จากแนวความคิดเช่นนี้ Saleilles จึงต้องการให้ศาลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแสดงเจตนาในการ ทำสัญญา โดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยเจตนาและชี้ถึงขอบข่ายแห่งหนี้ที่เกิดจากการ

⁸⁶ บ้านจอมยุทธ. (2565). *เจตจำนงเสรี (FreeWill)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-3/history_of_philosophy/38.html. [2565, 30 พฤศจิกายน].

ทำสัญญานั้น ๆ เมื่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาเริ่มเสื่อมถอยลง โดยมีแนวโน้มให้มีความสำคัญทางสังคมมากยิ่งขึ้น การทำสัญญาจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเสรีภาพในการการแสดงเจตนาของคู่สัญญาเหมือนเมื่อก่อน แต่คู่สัญญาต้องเคารพกฎเกณฑ์ที่กฎหมายซึ่งรัฐบัญญัติขึ้นรวมทั้งอำนาจของศาลด้วย จึงมีผู้กล่าวว่า สัญญาชนิดที่กฎหมายเข้ามาแทรกแซงมาบิบบทบาทด้วยนี้เป็น “สัญญานำ” หรือ “สัญญาบังคับ” ซึ่งเป็นกรณีที่สังคมเข้ามาแทรกแซงเสรีภาพในการทำสัญญาของบุคคล เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมทางสังคม โดยอาศัยแนวความคิดปรัชญาสังคมพิทักษ์ (Paternalism) นี้มีแนวความคิดว่า รัฐเป็นเสมือนบิดา ประชาชนเป็นเสมือนบุตรในความปกครอง รัฐหรือสังคมจึงสามารถออกกฎหมายมาปกป้องหรือพิทักษ์บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมได้ แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อเสรีภาพส่วนบุคคลบ้างก็ตาม

แนวความคิดสังคมพิทักษ์นี้ได้แพร่ขยายเข้ามาในกฎหมายแพ่ง โดยมุ่งคุ้มครองผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่า เพราะบุคคลเหล่านี้ย่อมไม่รับการคุ้มครองประโยชน์จากสภาพสังคมในปัจจุบันได้อย่างเต็มที่ องค์กรของรัฐในรูปของศาลยุติธรรมจึงต้องยื่นมือเข้าไปคุ้มครองสมาชิกของสังคม โดยการปฏิเสธที่จะบังคับสัญญาซึ่งศาลหรือผู้พิพากษาเห็นว่าไม่เป็นธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การก่อให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งการก่อให้เกิดความเป็นธรรมได้นี้ ต้องให้ผู้พิพากษามีดุลยพินิจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาว่าสัญญาใดเป็นธรรมหรือไม่และควรจะบังคับอย่างไร

สรุปว่าหลักดังกล่าว จึงเป็นหลักที่อยู่บนพื้นฐานที่ว่ารัฐสมควรบิบบทบาทมากขึ้นในการควบคุมการประกอบธุรกิจต่าง ๆ โดยการออกกฎหมาย ซึ่งถือว่ารัฐมีอำนาจเข้ามาแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชนได้ตามสมควร ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพิทักษ์ให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญาและเพื่อประโยชน์สาธารณะด้วย⁸⁷

2.5.7 หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

โดยที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงย่อมมีความประสงค์จะให้สังคมที่ตนอาศัยมีความสงบสุข การกระทำใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจยินยอมให้เกิดขึ้น และกลายเป็นข้อห้ามที่สังคมใช้บังคับแก่เอกชน ซึ่งเรียกว่าหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

⁸⁷วรินทร์ วาริ. (2560). *มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้ซื้อสัตว์เลี้ยงประเภทสุนัขและแมว*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. หน้า 30-31.

คำว่า “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” (public policy หรือ public order) และคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” (good moral) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมากและเปลี่ยนแปลงได้ตามนโยบายของภาครัฐ ทั้งสภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจ อีกทั้งทัศนคติที่เปลี่ยนไปของมหาชนตามยุคตามสมัย ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะให้คำจำกัดความ หรือจะกำหนดได้ว่ากรณีใดบ้างที่เป็นเรื่องความสงบเรียบร้อยหรือเป็นเรื่องศีลธรรมอันดีของประชาชน⁸⁸ แต่เป็นที่เข้าใจกันว่า ความสงบเรียบร้อยของประชาชน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์โดยทั่วไปของประเทศไทยหรือประชาชนโดยส่วนรวม ส่วนศีลธรรมอันดีของประชาชน หมายถึง ธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของสังคมที่ประชาชนถือปฏิบัติกันมาเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข อันเป็นประโยชน์ส่วนรวมและถือเป็นส่วนหนึ่งของความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁸⁹

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ให้ความเห็นอธิบายไว้ว่า “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน คือ การใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั้งภายในประเทศหรือภายนอกประเทศ รวมถึงความความผาสุกความเจริญของประชาชนด้วยประการทั้งปวง การอันใดที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อหลักความปลอดภัยความสงบสุขของสังคมโดยรวมในประเทศไทย การที่มีวัตถุประสงค์นั้นรัฐจะบังคับบัญชาให้ไม่ได้”⁹⁰

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ให้ความเห็นไว้ว่า “นิติกรรมอันใดที่จะเข้าลักษณะมีวัตถุประสงค์อันขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนนั้นจะต้องพิจารณาจากความรู้สึกความนึกคิดของบุคคลที่มีฐานะความเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิตที่ปานกลางที่เรียกว่าคนธรรมดาสามัญที่มีความประพฤติดี”⁹¹

ศาสตราจารย์ ดร. จิต เศรษฐบุตร ได้ให้คำอธิบายถึงคำว่า ความสงบเรียบร้อยของประชาชนไว้ว่า “เป็นข้อห้ามซึ่งสังคมใช้บังคับแก่เอกชน อันเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่าสังคมย่อมต้องอยู่

⁸⁸ ธีรวิทย์ ฟูกิ้น และ ภูมิ โชคเหมาะ. (2565). *การใช้หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนของศาลปกครองเพื่อเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในคดีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ศึกษากรณีการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://grad.dpu.ac.th/upload/content/files/ปีที่%207%20ฉบับที่%201/7-39.pdf>. [2565, 29 สิงหาคม].

⁸⁹ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร และ ฉันทนันท์ อัสวเลิศศักดิ์. (2565). *หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.stou.ac.th/schools/slw/upload/ex.40701-2.pdf>. [2565, 11 กันยายน].

⁹⁰ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.. (2527). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 156-157.

⁹¹ หยุต แสงอุทัย. (2517). *กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 137.

เหนือเอกราช ทั้งนี้ เพื่อสังคมจะได้ดำรงอยู่ได้ และจะได้ให้ความคุ้มครองรักษาเอกราชซึ่งอยู่ในสังคมนั่นเอง”⁹²

ศาสตราจารย์ อุกฤษ มงคลนาวิน ให้ความเห็นถึงคำว่า “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” ไว้ว่า คำดังกล่าวมุ่งหมายที่จะให้มีการยกขึ้นใช้กรณีที่มีผลประโยชน์ของส่วนรวมขัดกับผลประโยชน์ของส่วนตัว ซึ่งในที่สุดแล้วผลประโยชน์ของส่วนรวมย่อมมีความสำคัญกว่าความสงบเรียบร้อยของประชาชนจึงหมายถึงประโยชน์ทั่วไปของประเทศชาติและสังคม”⁹³

จากคำอธิบายต่าง ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย จะเห็นว่า ความสงบเรียบร้อยของประชาชนต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมืองหรือผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวมเป็นสำคัญ มิใช่เป็นของเอกชนบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือเป็นของกลุ่มบุคคลใดเพียงกลุ่มเดียว และหลักความสงบก็ยังคงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายอย่างครบถ้วนได้ว่ากรณีใดเป็นเรื่องความสงบเรียบร้อยของประชาชน อีกทั้งหลักการเหล่านี้ก็ยังเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยได้อีกด้วย⁹⁴

ส่วนคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามในสังคม ถ้าสังคมถือว่าอะไรเป็นเรื่องศีลธรรมอันดีแล้ว สิ่งนั้นก็จะเป็นศีลธรรมอันดีของประชาชน และศีลธรรมอันดีนั้นยังสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคตามสมัยและตามสังคมแต่ละสังคมนั้น การกระทำอันเดียวกันในสังคมหนึ่งอาจถือว่าขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ในอีกสังคมหนึ่งอาจไม่ถือเช่นนั้น หรือการกระทำเดียวกันนั้นในยุคหนึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปในสังคมเดียวกันนั้นก็กลับถือว่าการกระทำนั้นขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ได้ ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าธรรมเนียมประเพณีของสังคมอันใดเป็นศีลธรรมอันดีของประชาชนจึงต้องพิจารณาทั้งยุคสมัยและท้องถิ่นประกอบกัน ศีลธรรมอันดีของประชาชนมักจะมี ความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนจึงทำให้การกระทำใดที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนอีกด้วย⁹⁵

⁹² จี๊ด เศรษฐบุตร. (2556). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา แก้ไข เพิ่มเติมโดย คาราวพร ถิระวัฒน์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 15.

⁹³ อุกฤษ มงคลนาวิน. (2518). ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน. *บทบัญญัติ*, หน้า 14-15.

⁹⁴ ธีรฤดี พุกกลิ่น และ ภูมิ โชคเหมาะ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 88. หน้า 394-395.

⁹⁵ มยุรา อินสมตัว. (2561). *ปัญหาการปรับใช้ข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในคดีปกครองของศาลปกครอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 85.

จากที่ได้กล่าวถึงคำอธิบายหรือความหมายของหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่ามีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) เป็นหลักพื้นฐานที่มีอยู่ในทุกระบบกฎหมายเนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ และศีลธรรม อันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้

2) เป็นหลักที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์โดยทั่วไปของประเทศชาติ หรือ ประชาชนโดยส่วนรวม จึงต้องห้ามมิให้มีการฝ่าฝืน แม้ว่ากฎหมายนั้นจะ ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ศาลสามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาได้เองแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยกขึ้นกล่าวอ้าง

3) ถ้อยคำมีความหมายไม่แน่นอน มีขอบเขตอย่างกว้างและเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของรัฐหรือสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย เพื่อให้เป็นบทบัญญัติที่ยืดหยุ่น และให้ศาลมีโอกาสใช้ได้มาก อันจะทำให้การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนบรรลุผล

4) เป็นกฎหมายที่ยุติธรรม (jus aequum) เนื่องจากหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มีความหมายอย่างกว้างและยากที่จะให้คำจำกัดความ จึงไม่มีการกำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบไว้แน่ชัด โดยปล่อยให้ศาลมีดุลพินิจในการวินิจฉัยเป็นรายกรณี ๆ ไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ

5) เป็นกฎหมายที่เป็นบทบังคับ ไม่ยอมให้คู่กรณีตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เป็นบทบังคับเด็ดขาด ซึ่งผู้ที่ฝ่าฝืนย่อมได้รับโทษหรือเกิดผลร้ายเสมอ⁹⁶

ด้วยเหตุนี้การอันใดที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน กฎหมายจะไม่ยอมรับให้มีผลใช้บังคับกันได้ตามกฎหมาย หลักของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน มีจุดประสงค์คือ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และให้ความคุ้มครองส่วนต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งได้แก่ รัฐ ครอบครัว และเอกชน ทั้งเพื่อให้มีความเรียบร้อยทางด้านเศรษฐกิจอันจะเป็นการรักษาผลประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวม⁹⁷

ในกฎหมายแพ่ง ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนทำหน้าที่เป็นตัวจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งโดยหลักการทำนิติกรรมสัญญาจะถือว่าเอกชนมีเสรีภาพในการทำสัญญาทั้งสิ้น โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีการบัญญัติอำนาจหน้าที่ของคู่สัญญาไว้

⁹⁶ วรวิทย์ อัมวงษ์. (2560). *การศึกษาหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่มีผลต่อการเพิกถอนคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. หน้า 78-79.

⁹⁷ ธีรศักดิ์ พุกกลิ่น และ กุมิ โขกเหมาะ. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 88. หน้า 395.

หากเรื่องใดไม่มีการบัญญัติไว้ คู่สัญญาก็สามารถตกลงกันได้ โดยใช้หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมาเป็นตัวจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญา

ในทำนองเดียวกัน ในกฎหมายอาญา กฎหมายจะบัญญัติบทกำหนดโทษไว้และให้ตีความโดยเคร่งครัด ส่วนบทบัญญัติที่ให้คุณประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิดจะไม่บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เช่น หลักความยินยอมของผู้เสียหาย มีผลทำให้การกระทำต่อผู้เสียหายในบางกรณีซึ่งโดยปกติมีความผิดตามกฎหมายอาญากลายเป็นการกระทำที่ไม่มีความผิด ถ้าการกระทำดังกล่าวไม่ขัดต่อสำนึกในศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักความยินยอมดังกล่าวถูกจำกัดขอบเขตไว้โดยหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับที่ปรากฏในกฎหมายแพ่ง

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนทำหน้าที่ในการจำกัดขอบเขตของหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความยินยอมในคดีอาญา⁹⁸

2.5.8 หลักสุจริต (Good Faith)

แนวความคิดเกี่ยวกับหลักสุจริตมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีความประสงค์ที่จะให้มนุษย์ทุกคนอยู่ร่วมกัน ได้ด้วยความสุขความสงบ หลักสุจริตมีพื้นฐานมาจากหลักคุณธรรมและจริยธรรมตลอดจนความเชื่อทางศาสนาตั้งแต่ก่อนคริสตกาลสมัยกรีกโบราณ นักปราชญ์ในสมัยโรมันถือว่าหลักสุจริตเป็นสาระสำคัญและเป็นหัวใจของกฎหมายแพ่ง ต่อมาเมื่ออาณาจักรโรมันถึงกาลสิ้นสุดลง บรรดาประเทศต่าง ๆ ได้นำเอาหลักสุจริตทั้งหลักทั่วไปและหลักเฉพาะเรื่องที่กฎหมายให้ความคุ้มครองผู้สุจริตมาบัญญัติไว้ในกฎหมายแพ่งของตน⁹⁹

สุจริตเป็นคำที่มีความหมายกว้าง และเป็นนามธรรม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีคำวิเคราะห์ศัพท์คำว่าสุจริตไว้ แต่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายคำว่า “สุจริต” หมายความว่า ประพฤติชอบ ประพฤติด้วยตั้งใจดี ประพฤติตรง¹⁰⁰ ขณะที่หลักสุจริตในเชิงรูปธรรมโดยมากจะพบในบทบัญญัติว่าด้วยความสุจริตของหลายประเทศเป็นการทั่วไป (General Good Faith Clause) ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการปรับใช้กับกฎหมายสัญญา หลักสุจริตในเชิงรูปธรรมนี้จะถูก

⁹⁸ วิชัย อริยะนันท์ทกะ, ทัศนวิทย์ วิจิตวิริยกุล, อนันต์ จันทร์โอภากร, กมลชัย รัตนสากาวงศ์ และ สรวิศ ลิ้มปรีงมี. (2550). พรหมแดนของ “ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน” ในการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการอยู่ที่ใด. *วารสารอนุญาโตตุลาการ*, 2, หน้า 22-23.

⁹⁹ ณัฐพงศ์ โปษกะบุตร. (2555). หลักสุจริต: หลักพื้นฐานแห่ง กฎหมายแพ่งและพาณิชย์. *วารสาร AULJ*, Vol. III, หน้า 19.

¹⁰⁰ ตรีเนตร สาระพงษ์. (2557). แนวคิดเรื่องหลักสุจริตในตัวเงิน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 5 (1), หน้า 87.

บัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยใช้ถ้อยคำทำนองว่า “ทั้งนี้ต้องกระทำไปโดยสุจริต หรือต้องไม่ขัดต่อหลักสุจริต”¹⁰¹

ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ให้คำอธิบายว่า จุดประสงค์ที่แท้จริงของหลักสุจริต คือ ความยุติธรรมภายใน หรือความยุติธรรมตามเนื้อเรื่อง (substantial justice) รัฐจะต้องออกข้อบังคับของกฎหมายและการวินิจฉัยคดีให้สอดคล้องกับมาตรฐานแห่งความยุติธรรม¹⁰²

ศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล อธิบายว่า “สุจริต” มีลักษณะเป็นนามธรรม มีความหมายที่กว้าง ไม่ได้มีความหมายเพียงแต่ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เท่านั้น แต่ยังมีคามมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ที่กระทำการโดยสุจริต ในทางกลับกันก็จะไม่คุ้มครองผู้ที่กระทำการหรือใช้สิทธิโดยไม่สุจริตด้วย¹⁰³

ศาสตราจารย์ ปรีดี เกษมทรัพย์ อธิบายถึงหลักสุจริตไว้ว่า เป็นเสมือนรากฐานของกฎหมายแห่งทั้งระบบ มีเจตนารมณ์หรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่สังคม เป็นทั้งหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ และเป็นหลักกฎหมายเพื่อความยุติธรรม¹⁰⁴

ในระบบกฎหมายไทยนั้น เราอาจแบ่งหลักสุจริตออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ หลักสุจริตทั่วไปและหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง

1) หลักสุจริตทั่วไป

หลักสุจริตทั่วไป คือการนำหลักสุจริตมาใช้ได้แก่ทุกกรณีของการมีนิติสัมพันธ์กันของกลุ่มสัญญาโดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้สุจริต ศาสตราจารย์ปรีดี เกษมทรัพย์กล่าวว่าไว้ว่า หลักสุจริตนั้นเป็นกฎหมายหลักทั่วไป แต่ไม่ใช่กฎหมายทั่วไป มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม โดยนำหลักมาตรฐานทางศีลธรรมมาควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคม เป็นบทบัญญัติเพื่อความยุติธรรม ที่ไม่สามารถให้ความหมายไว้ล่วงหน้าได้ ต้องรอให้มีข้อพิพาทเกิดขึ้นก่อนจึงจะนำหลักสุจริตทั่วไปมาปรับใช้บังคับ โดยขึ้นกับพฤติการณ์แวดล้อมของแต่ละคดี

¹⁰¹ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2556). หลักสุจริตในระบบกฎหมาย. *วารสารจตุรนิติ*, หน้า 45.

¹⁰² หยุต แสงอุทัย. (2519). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 102

¹⁰³ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล. (2548). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4-14*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 78.

¹⁰⁴ ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์. หน้า 32-33.

หรือข้อพิพาท¹⁰⁵ ซึ่งให้อำนาจผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดี โดยในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มีบทบัญญัติของหลักสุจริตทั่วไป ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่สำคัญและเป็นรากฐานของ กฎหมายแพ่งทั้งหมดไว้ 3 มาตรา คือ

มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคน ต้องทำการโดยสุจริต”

มาตรา 6 บัญญัติว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนทำการโดยสุจริต”

มาตรา 368 บัญญัติว่า “สัญญาอันท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปรกติประเพณี”

กฎหมายทั้ง 3 มาตรา ดังกล่าว ถือเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะมาตรา 5 บัญญัติไว้ให้ใช้ได้เป็นหลักทั่วไปที่ใช้ควบคุมความประพฤติของบุคคลที่อยู่รวมกันในสังคม นอกจากนี้หลักสุจริตทั่วไปนั้นยังใช้ได้กับกฎหมายทุกประเภททั้งที่เป็นกฎหมายเอกชน หรือ กฎหมายมหาชน¹⁰⁶

2) หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง

หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง คือการนำหลักสุจริตมาใช้กับเรื่องหรือกรณีเฉพาะเรื่องตามที่ กฎหมายได้บัญญัติไว้ เช่น ถ้ากระทำไปโดยไม่รู้หรือไม่ควรรู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิที่มีมาแต่ ในอดีต ถือว่ากระทำการโดยสุจริต แต่ถ้ากระทำไปโดยรู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิ หรือความไม่รู้ นั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แล้วจะถือว่าสุจริตไม่ได้ เช่น หลักสุจริตที่ปรากฏใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 412 มาตรา 413 มาตรา 1299 มาตรา 1300 มาตรา 1303 มาตรา 1310 เป็นต้น

ดังเช่นใน มาตรา 412 ที่บัญญัติว่า “ถ้าทรัพย์สินที่ได้รับไว้เป็นลาภมิควรได้นั้น เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ท่านว่าต้องคืนเต็มจำนวนนั้น เว้นแต่เมื่อบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืน ลาภมิควรได้นั้นเพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน” การที่จะต้องคืนลาภมิควรจำนวนเท่าใดจึง ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าผู้รับได้รับไว้โดยสุจริตหรือไม่ หมายความว่า ถ้ารับไว้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถือว่าผู้รับสุจริต แต่ถ้ารู้อยู่แล้วว่าตนเองไม่มีสิทธิรับไว้ แต่ยังรับไว้ก็ถือว่ารับไว้โดยไม่สุจริต

¹⁰⁵ นิรัชรา พงศ์อาจารย์. (2561). *การนำหลักกฎหมายทั่วไปมาพิจารณาคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง : ศึกษากรณีหลักสุจริตในสัญญาสัมปทาน และสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค*. รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 40.

¹⁰⁶ ตรีเนตร สาระพงษ์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 100. หน้า 91.

คำว่า “สุจริต” ในความหมายเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นความหมายอย่างแคบ ใช้เฉพาะกรณีในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ของคู่กรณีในข้อเท็จจริงที่มีความหมายในทางกฎหมายบางประการ¹⁰⁷

เนื่องจากหลักสุจริตมีลักษณะที่เป็นนามธรรม ยากที่จะอธิบายให้ชัดเจนได้ การนำหลักสุจริตมาปรับใช้ให้เป็นรูปธรรม จึงต้องศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของหลักสุจริตที่มีการคลี่คลายออกมาในทางรูปธรรมแล้ว โดยหลักสุจริตมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

(1) เป็นหลักการที่ใช้เพื่อเสริมให้กฎหมายหรือสัญญาที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แม้สัญญาหรือกฎหมายมิได้กำหนดหรือระบุไว้โดยตรง ก็อาจใช้หลักสุจริตไปเสริมให้มีขึ้นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริงแห่งนิติสัมพันธ์นั้น ๆ ได้ เช่น การตีความสัญญาตามมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2) เพื่อปรุแต่งเนื้อหาของนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีให้สอดคล้องกับพฤติการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่พฤติการณ์อันเป็นเจตนาในเข้าทำนิติสัมพันธ์กันหรือที่คาดหมายว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าทำนิติสัมพันธ์กันนั้น แตกต่างไปจากที่ตกลงกันในสาระสำคัญ ถึงขนาดที่ว่าหากคู่กรณีได้รู้ ถึงความเปลี่ยนแปลงหรือความแตกต่างนี้แล้วคงจะมีได้ตกลงกันหรือตกลงกันในเนื้อหาที่แตกต่างออกไป จึงเป็นที่ยอมรับว่าหลักสุจริตช่วยในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาแห่งนิติสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีให้สอดคล้องกับพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

(3) ใช้ควบคุมหรือจำกัดการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต การใช้หลักสุจริตในกรณีนี้เป็นการใช้หลักสุจริตที่เป็นเครื่องกีดกันไม่ให้อ้างสิทธิในทางที่ผิด อาจมิได้หลายกรณี เช่น ห้ามใช้สิทธิตามอำเภอใจโดยปราศจากเหตุผลที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ห้ามใช้สิทธิไปในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ห้ามใช้สิทธิกระทำการไปในทางที่ขัดแย้งกับการประพฤติปฏิบัติที่ตนได้เคยกระทำไว้ อันเป็นหลักทำนองเดียวกับหลักกฎหมายปิดปาก (Estoppels) ในกฎหมายอังกฤษ แต่หลักสุจริตมีความหมายกว้างกว่า¹⁰⁸

จุดประสงค์ของหลักสุจริตนั้น ก็เพื่อปรับปรุงแต่งข้อบังคับของกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายมีการบังคับใช้ให้เกิดความยุติธรรมในสังคม หรืออาจจะใช้ลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมหรือความไม่เป็นธรรมของข้อสัญญาบางประการก็ได้เช่นกัน เช่น การนำเอาหลักสุจริตไปใช้ขยายความเพื่อคุ้มครองคู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจน้อยกว่าในข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

¹⁰⁷ นัฐติยา ตันตระกูลวานิชย์. (2561). *ปัญหาทางกฎหมายเรื่องหนึ่งก่อนสัญญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 142.

¹⁰⁸ นราวุฒิ ฐิตีวรรณ. (2558). *การนำหลักสุจริตมาใช้ในสัญญาทางปกครอง*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 31-34.

และเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเอาผิดเอาเปรียบจากผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจหลักแห่งความสุจริตนี้ยังมีความผูกพันใกล้ชิดกับหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน การขัดแย้งต่อหลักสุจริตนี้ก็เสมือนว่าเป็นการขัดแย้งต่อหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และหลักสุจริตนี้เป็นบทบังคับที่ไม่สามารถตกลงเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้¹⁰⁹

สำหรับในคดีอาญานั้น ได้มีการนำหลักสุจริตมาใช้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7119/2562 ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า “ทั้งตามพฤติการณ์ ผู้ร้องขอคืนของกลางโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อประโยชน์ให้นายนัฐสิทธิ์บุตรของผู้ร้องสามารถนำรถจักรยานยนต์ของกลางกลับไปใช้ได้เท่านั้น อันเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตอีกด้วย ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 8 พิพากษายกคำร้องของผู้ร้องมานั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผล ฎีกาของผู้ร้องในข้อนี้ฟังไม่ขึ้น”

จะเห็นได้ว่าระบบกฎหมายไทยยอมรับหลักสุจริตทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ถือว่าหลักสุจริตเป็นพื้นฐานของกฎหมายทั้งระบบและมีความสำคัญมากต่อกฎหมายทุกสาขา¹¹⁰

¹⁰⁹ กมล ตันจินวัฒนกุล. (2555). หลักสุจริต. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 5 (2), หน้า 86.

¹¹⁰ นิรัชรา พงศ์อาจารย์. อ่างแล้ว เชนงอรรถที่ 105. หน้า 44.

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ของต่างประเทศ และประเทศไทย

การปรับใช้กฎหมายในการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัด จำต้องทำการศึกษาคำหนดกฎหมายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่างดอกเบี้ยปกติกับดอกเบี้ยผิดนัด แยกเบี้ยปรับออกจากดอกเบี้ยผิดนัดออกจากกันให้ชัดเจนเสียก่อน เพราะดอกเบี้ยมีอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้แน่นอน ส่วนค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอัตราตายตัว บางเรื่องศาลสามารถปรับลดลงได้บางเรื่องเป็นข้อตกลงในสัญญาศาลไม่สามารถปรับลดลง นอกจากนั้นการที่จะระบุว่า ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและดอกเบี้ยผิดนัดจะเป็นเบี้ยปรับในทุกกรณีได้หรือไม่ การปรับใช้กฎหมายในแต่ละเรื่องมีข้อแตกต่างกัน จำต้องศึกษากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและถูกต้อง

เมื่อพิจารณาที่มาของการเรียกดอกเบี้ยต่อกันนั้น ที่ผ่านมาการเรียกดอกเบี้ยต่อกันส่วนใหญ่จะเริ่มเกิดขึ้นจากการกู้ยืมเงินหรือมีการซื้อขายทรัพย์สินที่ผู้กู้ไม่อาจชำระเงินคืนหรือที่ผู้ซื้อไม่อาจชำระราคาสินค้าได้ภายในเวลาที่ตกลงกันได้ โดยอาจเป็นกรณีที่มีการตกลงอัตราดอกเบี้ยกันไว้ล่วงหน้า หรือไม่มีการกำหนดดอกเบี้ยกันไว้ล่วงหน้าก็ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติกฎหมายในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าในทางกฎหมายสามารถแบ่งประเภทของอัตราดอกเบี้ยตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเรียกดอกเบี้ย ได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง (statutory interest rate) เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นไว้ เพื่อให้ใช้ในกรณีที่คู่สัญญาทำสัญญาโดยมีเพียงข้อตกลงให้มีการคิดดอกเบี้ยกันไว้ แต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้ให้ชัดแจ้ง กฎหมายจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ให้ลูกหนี้เสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้

2) อัตราดอกเบี้ยผิดนัด (default interest rate / late payment interest rate / judgment interest rate) เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นไว้ เป็นค่าทดแทนความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามสัญญา กฎหมายจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดให้ลูกหนี้เสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้หากผิดนัด

3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน (maximum interest rate) เป็นกรณี ที่กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่อนุญาตให้ผู้ให้กู้ยืมเรียกเก็บเอาจากผู้กู้ยืมได้ แต่ถ้าผู้ให้กู้ยืมเรียก ดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายอนุญาตแล้ว ดอกเบี้ยในส่วนที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจะตกเป็น โมงะ และผู้ให้กู้ยืมที่เรียกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจะต้องได้รับโทษอาญา¹

ในบทนี้ผู้เขียนจะมุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยว่า ได้มีการกำหนด เพดานอัตราดอกเบี้ยคิดในหนี้เงิน ไร่หรือไม่ เพียงใด และจะศึกษาเฉพาะกรณีผู้ให้กู้ยืมมิใช่สถาบัน การเงิน เพราะอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินไม่อยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและ พานิชย์ เพราะมีกฎหมายพิเศษมารองรับ คือ พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 4 ที่ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงิน อาจคิดจากผู้กู้ยืมหรือคิดให้ผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ก็ได้² โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อให้ทราบถึงเหตุผล และความจำเป็นที่จะต้องกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดในหนี้เงิน ไร่หรือไม่

3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคิดในหนี้เงิน ไร่ของต่างประเทศ

ภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต่างยอมรับการให้การกู้ยืมเงิน สามารถเรียกดอกเบี้ยกันได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าว ของอดัม สมิท (Adam Smith) ที่กล่าวไว้ว่า การกำหนดอัตราดอกเบี้ยต้องถูกควบคุมโดยกฎหมาย และเป็นอัตราคงที่ที่สูงกว่าราคาต่ำที่สุดของราคาตลาด³ ทั้งนี้ ผู้เขียนเลือกศึกษากฎหมายประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law)

¹ พิชยามนต์ จารึกสุนทรสกุล. (2564). ดอกเบี้ยเงินกู้ ถึงเวลาที่ต้องแก้?. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50 (3), หน้า 426-427.

² พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523. มาตรา 4 บัญญัติว่า

“เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของธนาคารแห่ง ประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงิน อาจคิดจากผู้กู้ยืมหรือคิดให้ผู้ให้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีได้

ในการกำหนดตามวรรคหนึ่ง รัฐมนตรีจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินบางประเภท หรือ ทุกประเภทโดยกำหนดเป็นอัตราสูงสุดหรืออัตราที่อ้างอิงได้ในลักษณะอื่นก็ได้ และจะกำหนดเงื่อนไขให้ สถาบันการเงิน ต้องปฏิบัติตามด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

³ Maria Pia Paganelli. (2003). In medio stat virtus: An alternative view of usury in Adam Smith's thinking. *History of Political Economy*, 30, pp.30-32.

เช่นเดียวกันกับประเทศไทย และในการร่างบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คณะผู้ร่างก็ได้พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นหลัก⁴ นอกจากนี้จะได้ศึกษากฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) และเป็นประเทศหนึ่งที่เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน

3.1.1 ประเทศญี่ปุ่น

1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง กำหนดไว้ที่ร้อยละ 3 ต่อปีสำหรับนิติกรรมทุกประเภท และให้ทบทบทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด⁵ (ทั้งนี้ ก่อนวันที่ 1 มิถุนายน 2563 อัตราดอกเบี้ย ในกรณีนี้กำหนดไว้ที่ร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมทั่วไป และร้อยละ 6 ต่อปี สำหรับนิติกรรมในทางพาณิชย์)⁶

2) อัตราดอกเบี้ยผิดนัด กำหนดไว้ที่ร้อยละ 3 ต่อปี สำหรับนิติกรรมทุกประเภท และให้ทบทบทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด⁷ (ทั้งนี้ ก่อนวันที่ 1 มิถุนายน 2563 อัตราดอกเบี้ยในกรณีนี้กำหนดไว้ที่ร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมทั่วไป และร้อยละ 6 ต่อปี สำหรับนิติกรรมในทางพาณิชย์)⁸

3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน กรณีเงินต้นมีจำนวนน้อยกว่า 1 แสนเยน กำหนดได้ไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี กรณีเงินต้นจำนวน 1 แสนเยน ถึง 1 ล้านเยน กำหนด

⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2565). รายงานการประชุมกรรมการชำระประมวลกฎหมาย 16 ตุลาคม 2465. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, สดก. 3 เล่ม 2. อ้างถึงใน พรรคศิ พกากรอง. (2537). *การจัดร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แห่งสยาม พ.ศ. 2451-2478*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 66, 86.

⁵ The Civil Code of Japan, Article 404. See also Mitsuhiko Kusafuka. (2020). *Effects of Civil Code amendment on IP licence agreements*. (Online). Available: https://www.nishimura.com/sites/default/files/tractate_pdf/ja/71246.pdf. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. (2564). ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเวลาที่ต้องแก้. *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50 (3), หน้า 430.

⁶ พิษยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 430.

⁷ The Civil Code of Japan, Article 404.

⁸ พิษยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 430.

ได้ไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี และกรณีเงินต้นมีจำนวนเกินกว่าหนึ่งล้านเยน กำหนดได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี⁹

3.1.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง กำหนดไว้ที่ร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ทำระหว่างบุคคลทั่วไป¹⁰ และร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ทำระหว่างพ่อค้า (mercantile transactions)¹¹ (แต่หากเป็นนิติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเช็คหรือตั๋วแลกเงินที่ออกภายในประเทศ อัตราดอกเบี้ย คือ อย่างน้อยร้อยละ 6 ต่อปี)¹²

2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัด กำหนดไว้ที่อัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน บวกด้วยร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ทำระหว่างบุคคลทั่วไป¹³ และอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน บวกด้วยร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับนิติกรรมที่ผู้บริโภคมิใช่คู่สัญญา¹⁴ ทั้งนี้ อัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน (basic rate of interest) ประกาศโดยธนาคารกลางเยอรมนีทุกวัน ที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอ้างอิง Main Refinancing Operation (MRO) ของธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป¹⁵ โดยอัตราปัจจุบันของ MRO คือ ร้อยละ 0 ต่อปี¹⁶ และอัตราดอกเบี้ยพื้นฐานปัจจุบันคือ ดิตลบร้อยละ 0.88 (-0.88%)¹⁷

⁹ The Interest Rate Restriction Act of Japan. Article 1 See also Masahiro Ueno. (2021). *Japanese Usury Regulation Not Applicable to Corporate Bonds*. (Online). Available: <https://www.expertguides.com/articles/japanese-usury-regulation-not-applicable-to-corporate-bonds/arpdfgus>. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จารึกสุนทรสกุศล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 430.

¹⁰ The German Civil Code, Section 246.

¹¹ The German Commercial Code, Section 352.

¹² The German Act on Cheques (Scheckgesetz), Article 45, Article 46 and The German Act on Bills of Exchange (Wechselgesetz), Article 28, Article 48, Article 49.

¹³ The German Civil Code, Section 288 (1).

¹⁴ The German Civil Code, Section 288 (2).

¹⁵ The German Civil Code, Section 247.

¹⁶ The European Central Bank. (2021). *Key ECB interest rates*. (Online). Available: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จารึกสุนทรสกุศล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 431.

¹⁷ Deutsche Bundesbank. (2021). *Basic rate of interest pursuant to section 247 of the German Civil Code*. (Online). Available: <https://www.bundesbank.de/en/bundesbank/organisation/gtc-and-legal-basis/basic-rate-of-interest-616708>. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิษยามนต์ จารึกสุนทรสกุศล. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1. หน้า 431.

3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ไม่มีการกำหนดอัตราไว้ โดยเฉพาะ โดยให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนด ในกรณีที่เป็นการกู้ยืมเงินที่ผู้ให้กู้ยืมได้รับข้อได้เปรียบทางการเงินซึ่งไม่ได้สัดส่วนอย่างชัดเจน และการให้กู้ยืมดังกล่าวได้อาศัยประโยชน์จากฐานะที่อ่อนแอของผู้กู้ยืมหรือโดยมีสภาพจิตที่ไม่ปกติ¹⁸

ในส่วนของเบี้ยปรับตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ถือว่าเบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ โดยคู่สัญญามีการตกลงกันไว้ เจตนารมณ์ที่ต้องมีข้อตกลงดังกล่าวไว้ไม่เพียงแต่เพราะเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ความเสียหายที่จะเกิดขึ้น แต่ยังเป็นกรป้องกันข้อพิพาทที่ไม่จำเป็นที่อาจเกิดขึ้นด้วย โดยประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 420 กำหนดว่า

(1) คู่กรณีทั้งสองฝ่ายอาจกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายที่ต้องชำระให้แก่กันไว้ล่วงหน้าในกรณีที่ไม่มีการชำระหนี้ ในกรณีเช่นนี้ ศาลไม่อาจเพิ่มหรือลดจำนวนที่ตกลงกันไว้ในวันได้

(2) การกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายไว้ล่วงหน้าเช่นนี้ ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะเรียกร้องให้ปฏิบัติการชำระหนี้หรือเลิกสัญญา

(3) ถ้ามีการกำหนดเบี้ยปรับกันไว้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้า¹⁹

ดังนั้น ศาลจึงต้องผูกพันตามข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา และไม่สามารถจะเพิ่มหรือลดจำนวนที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยกฎหมายของญี่ปุ่นเคารพหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่อย่างไรก็ดี ถ้าการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าไม่เป็นธรรม สูงหรือต่ำเกินไป ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีกฎหมายเฉพาะ

¹⁸ Wolfgang Kotzur and others. (2020). *Lending and taking security in Germany: overview*. (Online). Available: <https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-501-2739?transitionType=Default&contextData=sc.Default&firstPage=true>. [2021, 11 May]. อ้างถึงใน พิชยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1. หน้า 431.

¹⁹ Civil Code of Japan, Article 420

(1) The parties may determine in advance the amount of compensation of damages payable in the event of the non-performance of an obligatory duty; in such case the court cannot increase or reduce the amount.

(2) The determination in advance of the amount of compensation for damages shall not prejudice the creditor's right to demand performance or termination for breach.

(3) A penalty is presumed to constitute liquidated damages.

กำหนดไว้แล้ว เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของญี่ปุ่น ก็มีข้อกำหนดเรื่องเบี้ยปรับกำหนดไว้ หรือกรณีที่บ้านนี้มีส่วนประมาทเงินแล้วด้วย ศาลก็อาจลดเบี้ยปรับลงหรืองดเสียก็ได้²⁰

ในส่วนของเบี้ยปรับตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือว่าเบี้ยปรับเป็นข้อตกลงที่กำหนดว่าลูกหนี้จะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งหากไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามเวลาที่กำหนดกันไว้ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (B.G.B) มาตรา 339 บัญญัติว่า “If the debtor promises the creditor the payment of a sum of money as a penalty in case he dose not perform his obligation or dose not perform it in the proper manner, the penalty is forfeit if he is in default, If the performance owed consists in refraining from an action, forfeiture occurs as soon as any act in contravention of the obligation is committed.

เมื่อพิจารณาจาก (B.G.B) มาตรา 339 จึงอาจสรุปหลักกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ว่า ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้ อันจะพึงทำนั้น ได้แก่ งดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันพิเคราะห์ไปในทางความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เพราะสัญญาเป็นเรื่องที่คนอาจทำกฎหมายผูกพันกันเองถ้ากฎหมายปรับใหม่ลงโทษได้ ก็ไม่มีเหตุใดที่กฎหมายจะไปห้ามไม่ให้คู่สัญญาเขาสมัครใจทำกันเช่นนั้น แต่กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็ยังมีข้อกำหนดว่าเบี้ยปรับจะต้องไม่สูงเกินส่วน ดังที่มาตรา 343 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติไว้ว่า ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนที่พอสมควรก็ได้²¹

บทกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แยกแยะประเภทของดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัดไว้โดยชัดเจน การตีความเรื่องดอกเบี้ยในฐานะเป็นเบี้ยปรับหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าตอบแทนความเสียหายจากการที่ลูกหนี้ผิดนัด จึงไม่ค่อยมีปัญหาในการปรับบทกฎหมายว่าอะไรคือดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งสามารถแยกดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายกับเบี้ยปรับตามสัญญาออกจากกันได้อย่างชัดเจน²²

²⁰ สิริธนา ไทรนนทรี. (2560). *ปัญหากฎหมายของการเรียกค่าเสียหายหลังการเลิกสัญญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 156-157.

²¹ เกรียงไกร ไชยวงศ์. (2558). *เบี้ยปรับ*. รายงานการศึกษา การประเมินผลการทดลองการปฏิบัติราชการของกองกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 45-46.

²² สฤษฏ์ กลั่นสุภา. (2554). *ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน: ศึกษากรณีดอกเบี้ยผิดนัดและเบี้ยปรับ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 74.

3.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาถือได้ว่าเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำเศรษฐกิจโลก ปกครองด้วยระบบสหพันธรัฐ ประกอบด้วย 50 มลรัฐ (states) และ 1 เขตการปกครอง ได้แก่ District of Columbia ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington D.C.) เมืองหลวงของประเทศ โดยการบังคับใช้กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ กฎหมายระดับสหพันธรัฐ (Federal Laws) ซึ่งมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศและกฎหมายระดับมลรัฐ (State Laws) ซึ่งมีผลบังคับใช้ภายในมลรัฐนั้น ๆ สำหรับอัตราดอกเบี้ย ไม่มีกฎหมายระดับสหพันธรัฐกำหนดไว้ โดยแต่ละมลรัฐมีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยและกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราเป็นของตนเองโดยในกรณีการกู้ยืมเงิน บางมลรัฐกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ย และกำหนดเงื่อนไขหรือประเภทของผู้ให้กู้ยืมที่สามารถเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่ากรณีปกติ²³ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้เลือกศึกษาอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายของบางมลรัฐ ซึ่งเป็นมลรัฐที่มีความสำคัญในทางธุรกิจของสหรัฐอเมริกา ได้แก่

มลรัฐวอชิงตัน

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน ได้แก่ ร้อยละ 12 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัดได้แก่ ร้อยละ 12 ต่อปี หรือค่าเฉลี่ยตัวเงินคลัง 26 สัปดาห์บวกด้วย ร้อยละ 4 ต่อปี แล้วแต่อัตราใดจะสูงกว่ากัน²⁴
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 12 ต่อปี หรือค่าเฉลี่ยตัวเงินคลัง 26 สัปดาห์ บวกด้วย ร้อยละ 4 ต่อปี แล้วแต่อัตราใดจะสูงกว่ากัน

กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (District of Columbia)

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน ได้แก่ ร้อยละ 6 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัด ได้แก่ ร้อยละ 4 ต่อปี
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 24 ต่อปี²⁵

มลรัฐนิวยอร์ก

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน ได้แก่ ร้อยละ 6 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยผิคนัด ได้แก่ ร้อยละ 9 ต่อปี²⁶
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 16 ต่อปี²⁷

²³ พิชยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 1. หน้า 428.

²⁴ The Revised Code of Washington (RCW) § 19.52.010, §19.52.020.

²⁵ D.C.Code §28-3301, §28-3302.

²⁶ N.Y. C.P.L.R. § 5004.

²⁷ N.Y. Gen. Oblig. Law §5-501, N.Y. Banking Law § 14.

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ได้แก่ ร้อยละ 7 ต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยคิดนัด ได้แก่ ร้อยละ 10 ต่อปี
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 10 ต่อปี แต่ในกรณีที่มีผู้กู้ยืมมิใช่ผู้บริโภค (non-consumer) ซึ่งมีได้กู้ยืมเพื่อใช้ในครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยมี 2 อัตรา คือ ไม่เกินร้อยละ 10 ต่อปี หรือสูงกว่าอัตราของธนาคารกลางแห่งซานฟรานซิสโก เป็นจำนวนร้อยละ 5 ต่อปี²⁸

มลรัฐเดลาแวร์

- 1) อัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ได้แก่ ร้อยละ 5 บวกด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินต่อปี
- 2) อัตราดอกเบี้ยคิดนัด ได้แก่ ร้อยละ 5 บวกด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินต่อปี
- 3) อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ได้แก่ ร้อยละ 5 บวกด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินต่อปีต่อปี²⁹

ในส่วนของเบี้ยปรับตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้อธิบายไว้ว่าถ้าผู้กรณีกำหนดค่าเสียหายที่แน่นอนไว้กรณีผิดสัญญานั้น ถ้าเป็นค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้าสำหรับการไม่ชำระหนี้ซึ่งเป็นความเสียหายที่แท้จริง สามารถใช้บังคับกันได้ แต่ถ้าผู้กรณีกำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับโดยกำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง คงสามารถใช้บังคับกันได้ เพียงเท่าที่เสียหายกันจริง ๆ³⁰

3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของประเทศไทย

3.2.1 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทบัญญัติเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้เงิน ตามกฎหมายเดิมของไทยถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468³¹ มาตรา 224 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็คงให้ส่งดอกเบี้ย

²⁸ Cal Const, Art. XV § 1.

²⁹ Del. Code § 2301.

³⁰ สฤษฎ์ กัตันสุภา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 22. หน้า 68.

³¹ พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่

ต่อไปตามนั้น...” โดยดอกเบี้ยในกรณีนี้เป็นค่าเสียหายที่คู่กรณีมิได้ตกลงเรียกดอกเบี้ยผัดกันไว้ แต่กฎหมายให้สันนิษฐานว่า หนี้เงินนั้นถ้าลูกหนี้ผัดนัดไม่ชำระหนี้ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ เจ้าหนี้ จึงบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผัดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ซึ่งเป็นความเสียหายขั้นต่ำของหนี้เงิน โดยเจ้าหนี้ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายตาม จำนวนนี้หรือไม่ แตกต่างจากการผัดนัดในหนี้ที่มีวัตถุแห่งหนี้เป็นสิ่งที่อื่น ที่เจ้าหนี้มีหน้าที่ต้อง พิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร หากพิสูจน์ไม่ได้ ศาลก็จะไม่พิพากษาให้จำเลยต้องรับผัด³²

แต่หากคู่สัญญาแสดงเจตนาเรียกดอกเบี้ยแก่กัน โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในสัญญา และข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยไม่ขัดต่อกฎหมาย ข้อตกลงดังกล่าวย่อมมีผลผูกพันคู่สัญญาตามกฎหมาย เมื่อมีการผัดนัดชำระหนี้เกิดขึ้น เจ้าหนี้จึงยังคงเรียกดอกเบี้ยในอัตราตามที่ระบุไว้ในสัญญา ตลอดไป³³ เช่น สัญญากู้ยืมเงิน กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ร้อยละ 15 ต่อปี เมื่อลูกหนี้ผัดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยผัดนัดได้ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งเป็นเหตุอื่นอันชอบด้วย กฎหมายที่เจ้าหนียกขึ้นอ้างเพื่อเรียกดอกเบี้ยผัดนัดในอัตราที่สูงกว่า ร้อยละ 7.5 ต่อปี และเป็นสิทธิ ที่เจ้าหนี้พึงได้ตามสัญญาที่จะเรียกดอกเบี้ยคืนจากลูกหนี้ได้³⁴ ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกัน ได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) กล่าวคือ เสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงทำสัญญา และเสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซง ซึ่งเป็นหลักที่ให้เสรีภาพ อย่างสมบูรณ์แก่คู่สัญญาในอันที่จะกำหนดเนื้อหาของกิจการที่ประสงค์จะตกลงกันในการทำสัญญา โดยอิสระ และด้วยใจสมัคร โดยข้อตกลงนั้นไม่ขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ของประชาชน (Public policy) และสัญญานั้นย่อมมีผลใช้บังคับได้³⁵

โดยหลักการดังกล่าวได้รับการรับรองไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ”³⁶ กับหลักอิสระทางแพ่ง

³² สฤษฎ์ กลั่นสุภา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 22. หน้า 15.

³³ นิชาพรรณ ป้องขวลา. (2565). อัตราดอกเบี้ยผัดนัดชำระหนี้เงิน. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6 (1), หน้า 269

³⁴ เพ็ญญา สิริกานตยปกฤต. (2557). *ผลทางกฎหมายของการไม่ชำระหนี้เงิน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติ ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 68.

³⁵ นิชาพรรณ ป้องขวลา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25. หน้า 269.

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 151.

(Private Autonomy) หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of the Will) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการทำนิติกรรมทุกประเภท³⁷

อย่างไรก็ดี อัตราดอกเบี้ยในกฎหมาย “ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี” เป็นตัวเลขที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านานและเป็นที่คุ้นเคยของนิสิตนักศึกษาและผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายทุกคน จนหลายคนอาจไม่ได้ฉงนใจคิดว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่กำหนดมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2468 มีการบังคับใช้มาเป็นเวลากว่า 95 ปี แล้วนั้น ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ โดยที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐไว้ว่า รัฐพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน³⁸

คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา จึงได้สำรวจตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่มีการใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และพบว่าอัตราดอกเบี้ยสำคัญในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 2 อัตรา คือ อัตราดอกเบี้ยที่ไม่ได้กำหนดโดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันขัดแย้งและอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งกำหนดไว้เท่ากันที่อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เป็นอัตราที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากในขณะที่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนั้น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ให้กันโดยทั่วไปมีอัตราสูงกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบันอยู่ที่เพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี ส่งผลให้ลูกหนี้ได้รับการชดเชยดอกเบี้ยตามกฎหมายเกินสมควร และส่งผลให้มีเจ้าหนี้หัวใสบางรายประวิงเวลาการฟ้องคดีเพื่อให้ได้กำไรจากจำนวนดอกเบี้ยที่ศาลสั่งให้ ซึ่งสูงกว่าการริบฟ้องคดีแล้วนำเงินที่ได้จากชนะคดีไปฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์มาก นอกจากนี้ เมื่อสำรวจกฎหมายของประเทศต่าง ๆ พบว่าประเทศที่พัฒนาแล้วล้วนปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวจากอัตราคงที่ให้เป็นอัตราลอยตัวโดยผูกกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินที่กำหนด หรือกำหนดกลไกการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจแล้วทั้งสิ้น³⁹

³⁷ สุทธิชัย หล่อตระกูล, กฤษฎา นารินทร์รักษ์, นัธวัฒน์ พรหมภักดี, กรณ์ณเศรษฐ์ ชินมawangศ์ และ รุณทิกา เศษนิต. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนในกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาของประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 14 (2), หน้า 229.

³⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 77.

³⁹ ไทยโพสต์. (2565). *การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครั้งแรกในรอบ 95 ปี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thaipost.net/main/detail/96459>. [2565, 25 กรกฎาคม].

จากปัญหาดังกล่าว จึงนำมาสู่การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย และดอกเบี้ยผิดนัดในหนี้เงิน โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 วรรคหนึ่ง โดยบัญญัติว่า ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดเจน ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี และกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง โดยบัญญัติว่า หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น⁴⁰ โดยเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในครั้งนี้ เพื่อปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยและกำหนดวิธีการในการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ⁴¹

ตารางที่ 3.1 แสดงสาระสำคัญของการแก้ไขเพิ่มเติม

	เดิม	กฎหมายใหม่
ดอกเบี้ยที่ไม่ได้ตกลงกันไว้ก่อน (มาตรา 7 ป.พ.พ.) กรณีที่มีการตกลงไว้ในนิติกรรมหรือในกฎหมายแจ้งชัดไว้ก็บังคับได้ตามที่ตกลงกัน	ร้อยละ 7.5 ต่อปี (อัตราคงที่ตลอดไป)	ร้อยละ 3 ต่อปี (ให้กระทรวงการคลังทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว)
ดอกเบี้ยเมื่อลูกหนี้ผิดนัด (มาตรา 224 ป.พ.พ.)	ร้อยละ 7.5 ต่อปี (อัตราคงที่ตลอดไป)	ร้อยละ 5 ต่อปีดอกเบี้ย (ดอกเบี้ยร้อยละ 3 ตามมาตรา 7 + เพิ่มร้อยละ 2 หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว)
วิธีคิดดอกเบี้ยผิดนัดเวลาผ่อนส่งเป็นงวด	คิดจากเงินต้นที่ค้างทั้งหมด	คิดจากเงินต้นเฉพาะงวดที่ผิดนัด (จะตกลงแตกต่างจากนี้ไม่ได้)

⁴⁰ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564. มาตรา 3-4.

⁴¹ อานันท์ เกียรติสารพิภพ. (2564). *พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20210825091048.pdf. [2565, 21 สิงหาคม].

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในนิติกรรมโดยชัดแจ้งและอัตราดอกเบี้ยคิดในนิติกรรมทั่วไปของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้ง ที่ร้อยละ 8 ต่อปี และกำหนดดอกเบี้ยคิดเป็นอัตราลอยตัวโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยอ้างอิง ของธนาคารแห่งชาติอังกฤษ (The Bank of England Reference Rate) ซึ่งประกาศทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบัน คือ ร้อยละ 0.25 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มที่กำหนด เพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ผิดนัดร้อยละ 8 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 8.25⁴²

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น เดิมกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในนิติกรรม โดยชัดแจ้งและอัตราดอกเบี้ยคิดในนิติกรรมทั่วไป เป็นอัตราลอยตัวที่อัตราร้อยละ 5 ต่อปี และในปี 2560 ได้มีการปรับปรุงให้เหลือร้อยละ 3 ต่อปี และกำหนดให้มีการทบทวนทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นมีการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ⁴³

นอกจากนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในนิติกรรม ที่เป็นหนี้เงินทั่วไป ที่ร้อยละ 4 ต่อปี และในนิติกรรมทางพาณิชย์ระหว่างผู้ที่เป็น “พ่อค้า” (Kaufsmänner) ตามนิยามของประมวลกฎหมายพาณิชย์ ที่ร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับอัตราดอกเบี้ย คิดนัดมีการกำหนดเป็นอัตราลอยตัว โดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน (Basic Rate of Interest) ซึ่งประกาศโดยธนาคารกลางสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบัน คือ คิดลบร้อยละ 0.88 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยคิดนัดในนิติกรรม ที่เป็นหนี้เงินทั่วไป และบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยคิดนัดในนิติกรรม ซึ่งผู้บริโภคไม่ได้เป็นคู่สัญญา ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 4.12 ต่อปี และร้อยละ 8.12 ต่อปี ตามลำดับ⁴⁴

จากการพิจารณากฎหมายต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการกำหนดให้ดอกเบี้ยคิดนัดเป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัว และหลายประเทศกำหนดให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยคิดนัดชำระหนี้ที่สามารถเรียกเก็บเพิ่มเติมได้จากอัตราดอกเบี้ยปกติตาม

⁴² ฉินชาพรณ บ็องขวาเลา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25. หน้า 270.

⁴³ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย เรื่อง เสร็จที่ 262/2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 3.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

สัญญา เป็นเพราะด้านหนึ่งในเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลให้ลูกหนี้มีวินัยในการชำระหนี้ให้ตรงเวลา แต่ในอีกด้านหนึ่งก็จำเป็นที่ต้องคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ด้วย เช่นกันว่า หากลูกหนี้ที่ไม่ตั้งใจจะผิดนัดชำระหนี้ มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ให้ตรงเวลา ดอกเบี้ยที่จะต้องจ่ายจะต้องไม่เป็นภาระต่อลูกหนี้จนเกินพอดี ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีกับลูกหนี้เองแล้ว ยังช่วยลดโอกาสในการเกิดปัญหาหนี้เสียที่มีสาเหตุจากภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยผิดนัดที่สูงขึ้นเกินกำลังของลูกหนี้นั่นเอง⁴⁵

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและดอกเบี้ยผิดนัด โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งในการแก้ไขกฎหมายในครั้งนี้ นอกจากจะปรับลดอัตราดอกเบี้ยและดอกเบี้ยผิดนัดลงแล้ว ที่สำคัญยังกำหนดให้เป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัว โดยให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทบทวนกฎหมายดังกล่าวได้ทุก ๆ 3 ปี ให้ใกล้เคียงกับ อัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอความเห็นไว้ใน “รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย” ที่ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาว่า “แนวทางของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่ไม่ได้กำหนดไว้ในสัญญา โดยชัดเจนและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดเป็นอัตราร้อยละ 3 ต่อปี และให้มีการทบทวนทุก 3 ปี ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังประกาศกำหนด มีความเหมาะสมกับการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากมีลักษณะเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่มีความชัดเจน ประชาชนสามารถทำความเข้าใจและนำไปใช้อ้างอิงในทางปฏิบัติได้ง่าย สอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อสังเกตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้รับการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง”⁴⁶

การแก้ไขอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินทั่วไปของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทยโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ย พื้นฐาน (Basic Rate of Interest) ซึ่งประกาศโดยธนาคารสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 5 ต่อปี ในขณะที่ประเทศไทยให้คำนวณอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 บวกด้วย อัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี กล่าวคือ กฎหมายไทยกำหนด

⁴⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). การกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้และลำดับการตัดชำระหนี้อย่างไรให้เป็นธรรม. *บทความของฝ่ายคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย*, หน้า 7.

⁴⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 35. หน้า 3-4.

อัตราดอกเบี้ยผิคนัดในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินไว้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคงที่และมีความชัดเจนมากกว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁴⁷

ตารางที่ 3.2 แสดงกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่นิติกรรมหรือกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง และอัตราดอกเบี้ยผิคนัดของประเทศไทยและต่างประเทศ⁴⁸

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ยที่นิติกรรมหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง	อัตราดอกเบี้ยผิคนัด
ประเทศไทย	ร้อยละ 3 ต่อปีตามมาตรา 3 แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564 ให้กระทรวงการคลัง ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว (เดิมอัตราคงที่ ร้อยละ 7.5)	ร้อยละ 5 ต่อปีตามมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ให้กระทรวงการคลัง ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว (เดิมอัตราคงที่ ร้อยละ 7.5)
ประเทศอังกฤษ	ร้อยละ 8 ต่อปี	อัตราลอยตัวโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงของธนาคารแห่งชาติอังกฤษ (The Bank of England Reference Rate) ซึ่งประกาศทุกวันที่ 1 มกราคมและ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบันคือร้อยละ 0.25 ต่อปีบวกด้วยอัตราเพิ่มที่กำหนดเพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ผิคนัดร้อยละ 8 ต่อปีซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 8.25 ต่อปี
ประเทศญี่ปุ่น	ร้อยละ 3 ต่อปี (ให้ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตรา	ร้อยละ 3 ต่อปี (ให้ทบทวนทุก 3 ปี หรืออัตรา

⁴⁷ วิชาพรรณ ป็องขวาเลา. อ้างแล้ว เจริงอรรถที่ 25. หน้า 271.

⁴⁸ เอกสารประกอบการพิจารณา พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 (สภาผู้แทนราษฎรลงมติอนุมัติแล้ว) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประกอบการพิจารณาของวุฒิสภา. หน้า 14-15.

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ยที่นิติกรรมหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง	อัตราดอกเบี้ยผิดนัด
	ดอกเบี้ยลอยตัว โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้นตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด	ดอกเบี้ยลอยตัว โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้นตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	กำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินทั่วไปที่ร้อยละ 4 ต่อปี และนิติกรรมทางพาณิชย์ระหว่างผู้ที่เป็น “พ่อค้า” (Kaufsmanner) ตามนิยามของประมวลกฎหมายพาณิชย์ที่ร้อยละ 5 ต่อปี	กำหนดเป็นอัตราลอยตัว โดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน (Basic Rate Interest) ซึ่งประกาศโดยธนาคารสหพันธ์เยอรมนีทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบันคือคิดลบร้อยละ 0.88 ต่อปีบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมที่เป็นหนี้เงินทั่วไปและบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมซึ่งผู้บริโภคมิได้เป็นคู่สัญญาซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 4.12 ต่อปี และร้อยละ 8.12 ต่อปี ตามลำดับ
สมาพันธรัฐสวิส	ร้อยละ 3 ต่อปี	ร้อยละ 3 ต่อปี
เครือรัฐออสเตรเลีย	ไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้ง	อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ย Cash Rate ของธนาคารกลางออสเตรเลีย โดยอัตราปัจจุบันคือ ร้อยละ 0.75 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่ม ก่อนมีคำพิพากษาร้อยละ 4 ต่อปี และอัตราเพิ่มหลังมีคำพิพากษาร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 4.75 ต่อปี และร้อยละ

ประเทศ	อัตราดอกเบี้ยที่นิติกรรมหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้ง	อัตราดอกเบี้ยผิดนัด
		6.75 ต่อปีตามลำดับ
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ให้กระทรวงการคลังประกาศกำหนดในรอบระยะเวลา 6 เดือน โดยอัตราปัจจุบันคือร้อยละ 3.15 ต่อปี	อัตรา 3 เท่าของอัตราดอกเบี้ย ECB Main Refinancing Operations Rate ที่กำหนดโดยธนาคารกลางยุโรป โดยอัตราปัจจุบันคือร้อยละ 0 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 10 ต่อปี

ที่มา: สรุปจากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของไทยในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศแล้ว แต่กฎหมายที่แก้ไขใหม่ยังคงหลักการเดิมบางประการไว้ กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่า นั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น ตามมาตรา 224 วรรคท้าย ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมาย กำหนดให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกันได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญากับหลักอิสระทางแพ่ง แต่กฎหมายมิได้กำหนดกรอบอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงไว้ให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยผิดนัดกันได้สูงสุดเพียงใด

3.2.2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ให้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2095/2564

จำเลยสั่งจ่ายเช็คพิพาททั้งสองฉบับเพื่อชำระค่าสินค้าให้แก่โจทก์ โจทก์ยอมเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทดังกล่าวโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อเช็คพิพาททั้งสองฉบับถึงกำหนดชำระ และธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยจึงต้องรับผิดชำระเงินตามเช็คพิพาทแก่โจทก์ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคหนึ่ง และมาตรา 914 ประกอบมาตรา 989 วรรคหนึ่ง พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องตามที่โจทก์ขอ แต่เนื่องจากการประกาศใช้พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 โดยพระราชกำหนดดังกล่าวได้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 7 และมาตรา 224 เป็นผลให้ดอกเบ็ญฝิดชนิดปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี หรือตามอัตราดอกเบ็ญฝิดใหม่ที่ปรับเปลี่ยน โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบ็ญฝิดในช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ศาลฎีกาจึงต้องกำหนดดอกเบ็ญฝิดชนิดให้ เป็นไปตามพระราชกำหนดดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2582/2564

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา มีการประกาศใช้ พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 โดยมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าวให้ยกเลิกความในมาตรา 7 และมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความใหม่แทน เป็นผลให้ดอกเบ็ญฝิดชนิดปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี หรืออัตราดอกเบ็ญฝิดใหม่ที่กระทรวงการคลังปรับเปลี่ยน โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาบวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ทำให้ดอกเบ็ญฝิดชนิดของค่าสินไหมทดแทน ซึ่งเป็นหนี้เงินที่ถึงกำหนดชำระตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 ต้องปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ดังนี้ เมื่อปัญหาเรื่องอัตราดอกเบ็ญฝิดต่อกฎหมายหรือไม่ เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและกำหนดดอกเบ็ญฝิดให้ถูกต้องตามพระราชกำหนดดังกล่าวได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142(5) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 252 และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2638/2564

ดอกเบ็ญฝิดอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของราคาทองคำที่จำเลยทั้งสองซื้อทองคำร่วมกันไปนั้น โจทก์ร่วมมีสิทธิเรียกร้องให้บังคับจำเลยทั้งสองชดใช้ได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 440 แต่ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาได้มี พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564 มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 224 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ใช้ข้อความใหม่แทน ซึ่งมีผลให้กรณีเสียดอกเบ็ญฝิดให้แก่นัน และมีได้กำหนดอัตราดอกเบ็ญฝิดโดยนิติกรรมหรือกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้ดอกเบ็ญฝิดร้อยละ 3 ต่อปี ส่วนกรณีฝิดนันเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบ็ญฝิดนันในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี เว้นแต่เจ้าหนี้จะได้เรียกดอกเบ็ญฝิดสูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 เป็นต้นไป แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบ็ญฝิดในช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ดังนั้นดอกเบ็ญฝิดของค่าเสียหายที่จำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบ โจทก์ร่วมจึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่แก้ไขใหม่ โดยโจทก์ร่วมมีสิทธิคิดดอกเบ็ญฝิดของราคาทองคำได้

ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันที่จำเลยทั้งสองกระทำความผิดฐานฉ้อโกงทองคำของโจทก์ร่วม แต่ละรายการจนถึงวันที่ 10 เมษายน 2564 และดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 เป็นต้นไปจนกว่าจำเลย ทั้งสองจะจัดใช้ราคาทองคำเสร็จแก่โจทก์ร่วม โดยดอกเบี้ยในส่วนนี้ ให้ปรับเปลี่ยนไปตามอัตราที่กระทรวงการคลังกำหนดโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 วรรคสอง (ที่แก้ไขใหม่)แต่ต้องไม่เกินอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามที่โจทก์ร่วมขอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3579/2564

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา มีการประกาศใช้ พระราชกำหนด แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 โดยมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชกำหนดดังกล่าวให้ยกเลิกความในมาตรา 7 และมาตรา 224 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ใช้ความใหม่แทน เป็นผลให้ดอกเบี้ยผิดนัดตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2564 ปรับเปลี่ยนจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี หรืออัตราดอกเบี้ยใหม่ที่ กระทรวงการคลังปรับเปลี่ยนโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ดังนี้ เมื่อปัญหาเรื่องอัตราดอกเบี้ยขัดต่อกฎหมายหรือไม่ เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกา มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและกำหนดดอกเบี้ยให้ถูกต้องตามพระราชกำหนดดังกล่าวได้ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (5) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 252 และ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2095/2564, 2582/2564, 2638/2564 และ 3579/2564 ถือเป็นฎีกา กลุ่มแรก นับแต่วันที่พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2554 มีผลใช้บังคับ (11 เมษายน 2564) จากฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกาได้นำเอาอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่ มาใช้บังคับแก่การคิดดอกเบี้ยผิดนัดที่ถึงกำหนดชำระตั้งแต่วันที่ ตามพระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ซึ่งเป็นไปตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มาตรา 7 ที่บัญญัติไว้ว่า “บทบัญญัติตามมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดนี้ ให้ใช้แก่การคิดดอกเบี้ยผิดนัดที่ถึงกำหนดเวลาชำระตั้งแต่วันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบี้ยผิดนัดในระหว่างช่วงเวลาก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าคู่สัญญาตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกันได้ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8265/2559

การชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการต้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย การกำหนดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น เมื่อตามสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์ มิได้กำหนดให้ผู้ร้องต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยในกรณีที่ผู้ร้องผิดนัดชำระค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีได้ ผู้คัดค้านก็ไม่มีเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่จะเรียกดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ กรณีจึงไม่มีเหตุให้อนุญาโตตุลาการที่จะกำหนดให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ดังนี้ การที่อนุญาโตตุลาการชี้ขาดให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราดังกล่าว จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายและเข้าเกณฑ์เป็นกรณีที่มีการยอมรับหรือบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลจึงมีอำนาจเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในส่วนที่ให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยผิดนัดเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีได้ตามมาตรา 40 (2) (ข) แห่ง พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545

ฎีกานี้อธิบายหลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง (เดิม) ไว้ว่า ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยผิดนัดได้สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ลูกหนี้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น แต่ข้อเท็จจริงตามฎีกา ผู้คัดค้านไม่ได้กำหนดไว้ในสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์ให้ผู้ร้องต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยในกรณีที่ผู้ร้องผิดนัดเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ผู้คัดค้านจึงไม่มีเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีได้ ตามที่อนุญาโตตุลาการชี้ขาดให้ผู้ร้องชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ศาลฎีกาจึงเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการดังกล่าว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2489/2536

สัญญาซื้อขายรถยนต์พิพาทระบุว่า กรรมสิทธิ์จะตกแก่ผู้ซื้อต่อเมื่อชำระราคาเป็นงวด ๆ ตามที่กำหนดไว้ครบถ้วนแล้ว จึงเป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขกรรมสิทธิ์ในรถยนต์พิพาทยังไม่โอนเป็นของผู้ซื้อจนกว่าจะชำระราคาครบถ้วนตามงวด เมื่อจำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระราคาตามงวด โจทก์ก็ได้เข้าครอบครองรถยนต์พิพาทนำมาขายทอดตลาด ขายแล้วได้เงินไม่ครบ โจทก์จึงเรียกเงินราคาค่ารถยนต์ที่ยังขาดอยู่จากจำเลยที่ 1 ตามที่กำหนดไว้ในสัญญา ดังนี้ เงินจำนวนดังกล่าวไม่มีข้อสัญญาข้อใดกำหนดให้ถือเป็นค่าเสียหาย และจำนวนเงินนั้นก็คือเงินราคารถยนต์ตามสัญญาซื้อขาย

นั่นเอง จึงจะถือเป็นเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและสูงเกินไปไม่ได้ สัญญาซื้อขาย ข้อ 6 วรรคสอง ระบุว่า ในกรณีที่ ผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินงวดต่าง ๆ ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญาหรือผิดนัดไม่ชำระหนี้ใด ๆ ในสัญญา ผู้ซื้อยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ขายอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ดังนี้ เงินรายลดหย่อนที่ขาดก็คือเงินที่เกิดจากการที่จำเลยที่ 1 ผิดสัญญาต่อโจทก์และต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ จำเลยที่ 1 จึงต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ในจำนวนเงินดังกล่าวตามสัญญา ไม่ใช่ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

ฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง (เดิม) กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ที่ร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่หากผู้ขายอาจเรียกได้มากกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย เช่น ตามสัญญาซื้อขาย ข้อ 6 วรรคสอง ตกลงดอกเบี้ยไว้เกินกว่าร้อยละ 7.5 ต่อปี ผู้ขายก็มีสิทธิเรียกได้ตามนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1916/2544

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ที่บัญญัติให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี นั้น เป็นกรณีการคิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย มิใช่เป็นกรณีกฎหมายห้ามเด็ดขาดไม่ให้เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี หากมีเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่เจ้าหน้าที่สามารถเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้ เจ้าหน้าที่ย่อมสามารถเรียกได้โดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งตอนท้าย การชำระหนี้ตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่กำหนดให้ผู้คัดค้านใช้ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือนซึ่งเท่ากับร้อยละ 18 ต่อปี จึงไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ฎีกานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง (เดิม) จะบัญญัติให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่มิใช่เป็นกรณีกฎหมายห้ามเด็ดขาดไม่ให้เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี หากมีเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่เจ้าหน้าที่สามารถเรียกได้สูงกว่าอัตรานี้ เจ้าหน้าที่ย่อมสามารถเรียกได้โดยไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8396/2538

จำเลยจำนองที่ดินไว้ต่อผู้ร้อง ตกลงให้ดอกเบี่ยแก่ผู้ร้องร้อยละ 15 ต่อปี การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอรับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 นั้นก็คือการฟ้องขอบังคับจำนองนั่นเอง และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 715 (1) ทรัพย์สินซึ่งจำนองยอมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้กับดอกเบี่ยด้วย โดยในส่วนของดอกเบี่ยนั้น ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี่ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่ถ้าเจ้าหน้าที่อาจเรียกดอกเบี่ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี่ยต่อไปตามนั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 เมื่อตามสัญญาจ้างจำเลยยอมให้ดอกเบี้ยยแก่ผู้ ร้องร้อยละ 15 ต่อปี ผู้ร้องมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ในดอกเบี้ยอัตราดังกล่าว นับแต่ วันคิดนัดเป็นต้นไปจนถึงวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีส่วนเฉลี่ยแสดงจำนวนเงินที่จ่ายให้แก่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้บุริมสิทธิและคนเสร็จ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง มาตรา 319

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3472/2546

ผ. ยอมทำสัญญากู้ยืมเงินให้ไว้แก่โจทก์ จึงเป็นการแปลงหนี้เดิมที่ค้างชำระกันอยู่มาเป็น หนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน หนี้เดิมย่อมระงับสิ้นไปโดยการแปลงหนี้ใหม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 349 เมื่อถึงกำหนดเวลาชำระหนี้เงินกู้ยืม ผ. ไม่ยอมชำระเงินกู้ยืมให้แก่โจทก์ จึงตกเป็นผู้ผิดนัดต้องรับผิดชำระหนี้ให้แก่โจทก์จนครบ พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามสัญญากู้ยืมเงินนั้น และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งตอนท้าย เมื่อ ผ. ถึงแก่ความตาย จำเลยที่ 1 ในฐานะภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ผ. และจำเลยที่ 2 ในฐานะทายาทโดยธรรมของ ผ. จึงต้องรับผิดชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวให้แก่โจทก์ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 ประกอบด้วยมาตรา 1629, 1635 (1) และมาตรา 1737

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1021/2547

แม้สัญญากู้ยืมเงินเลิกกันไปแล้วตามการบอกเลิกสัญญาของโจทก์ เพราะจำเลยผิดนัดผิด สัญญาไม่ชำระหนี้เงินกู้ยืมก็ตาม โจทก์ก็ยังคงมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากจำเลยในระหว่างผิดนัด ในอัตรา เอ็ม อาร์ อาร์ บวกร้อยละ 2 ซึ่งเป็นอัตราลอยตัวได้ ตามสิทธิที่โจทก์มีอยู่เดิมตามข้อสัญญา ต่อไป และเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ตอนท้าย และประกาศธนาคารโจทก์ที่ออกตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6165/2552

สัญญาข้าราชการไปศึกษาต่อภายในประเทศภาคปกติ ข้อ 7 ระบุว่า จำเลยที่ 1 ยอมชำระ ดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของจำนวนเงินที่ยังค้างชำระ ซึ่งเข้าเกณฑ์เป็นกรณีที่โจทก์ผู้เป็น เจ้าหนี้ อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี โดยอาศัยข้อตกลงอันชอบด้วยกฎหมาย จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดส่งดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวแก่โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งตอนท้าย และข้อตกลงเช่นนี้หาใช่เป็นสัญญาที่ลูกหนี้ให้ไว้แก่เจ้าหนี้ว่าจะ ให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและ พหณชย มาตรา 379 ที่ศาลจะมีอำนาจปรับลดลงเป็นจำนวนพอสมควรตามมาตรา 383 ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 389/2556

จำเลยตกลงชำระดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงินให้แก่โจทก์ ในอัตราซึ่งละ 1 บาทต่อเดือน หรือร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันทำสัญญาเป็นต้นไป โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันทำสัญญากู้ยืมเงินเป็นต้นไป และไม่ว่าจำเลยจะผิดนัดชำระหนี้ต่อโจทก์ในวันใด ก็มีได้ทำให้สิทธิในการเรียกดอกเบี้ยอัตราดังกล่าวของโจทก์เปลี่ยนแปลงไป เพราะโจทก์สามารถเรียกดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวได้จนกว่าจำเลยจะชำระเงินเสร็จสิ้นตามสัญญา และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อตามคำฟ้องโจทก์ขอคิดจำนวนดอกเบี้ย นับแต่วันที่ชำระหนี้บางส่วนวันที่ 24 ตุลาคม 2543 ถึงวันที่ฟ้องวันที่ 7 กันยายน 2553 นั้น โจทก์ขอคิดเพียง 5 ปีตั้งนั้นศาลจึงไม่อาจให้จำเลยต้องรับผิดชอบไปกว่าคำฟ้องของโจทก์ได้

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8396/2538, 3472/2546, 1021/2547, 6165/2552 และ 389/2556 ยังคงยืนยันหลักการเดิม ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2489/2536 ที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าในสัญญา มีการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ก็ให้เสียในอัตราที่ตกลงกันตามสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ตีความ ให้ข้อตกลงที่ให้คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเมื่อผิดนัด เป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 105/2553

สัญญากู้ยืมเงินที่จำเลยที่ 1 ทำกับโจทก์ระบุว่า หากจำเลยที่ 1 ผิดนัดชำระหนี้ไม่ว่างวดใดงวดหนึ่ง ให้โจทก์มีสิทธิเรียกคืนเงินกู้ทั้งหมดพร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราเท่ากับอัตราดอกเบี้ยสูงสุด นับแต่วันผิดนัดจนกว่าจำเลยที่ 1 จะชำระหนี้ครบถ้วน ข้อเท็จจริงได้ความว่า นับแต่วันทำสัญญากู้ยืมเงินมีการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยหลายครั้ง โจทก์คงคิดดอกเบี้ยเพียงอัตราร้อยละ 9 ต่อปีเท่านั้น การที่โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยที่เรียกร้องจากจำเลยที่ 1 เป็นอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ภายหลังที่จำเลยที่ 1 ผิดนัดแล้ว ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นตามสัญญา ซึ่งเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้าในกรณีจำเลยที่ 1 ผิดนัด ดอกเบี้ยที่โจทก์ปรับเพิ่มขึ้นจึงมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ซึ่งหากสูงเกินส่วน ศาลย่อมมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1464/2555

จำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกำหนด การที่โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยแก่จำเลยจากอัตรากึ่งที่ร้อยละ 3 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 13.5 ต่อปี ภายหลังจากที่จำเลยผิดนัดชำระหนี้ แสดงว่า โจทก์ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้สูงขึ้น โดยอาศัยเหตุที่จำเลยผิดนัดตามข้อตกลงในสัญญา หากใช่เป็นการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นตามปกติโดยอาศัยข้อตกลงในสัญญาเงินกู้ไม่ อัตราดอกเบี้ยที่ปรับสูงขึ้นนี้จึงมีลักษณะเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดกัน

ไว้ล่วงหน้าเมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง จึงเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนย่อมมีอำนาจลดลงได้ตามมาตรา 383 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8860/2556

ตามตัวสัญญาใช้เงินกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีไม่ผิดนัดอัตราร้อยละ 18 ต่อปี หากผิดนัดไม่ชำระต้นเงินและหรือดอกเบี้ยตามกำหนด ยินยอมชำระดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่บริษัทเงินทุน อ. เจ้าหนี้เดิมประกาศ ซึ่งขณะนั้นอัตราร้อยละ 28 ต่อปี ซึ่งข้อสัญญาดังกล่าวจึงเป็นกรณีที่ตกลงกันได้ล่วงหน้าว่า หากลูกหนี้ชั้นต้นไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ลูกหนี้ชั้นต้นยอมให้บริษัทดังกล่าวคิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้ ดอกเบี้ยที่คิดเพิ่มขึ้นจากอัตราร้อยละ 18 ต่อปี กรณีที่ผิดนัดดังกล่าว จึงเป็นค่าเสียหายอันเกิดแก่การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ถือว่าเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจลดลงได้ตามมาตรา 383 วรรคหนึ่ง แต่ไม่มีบทบัญญัติในมาตราใดให้อำนาจศาลที่จะงดเบี้ยปรับเสียทั้งหมด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3022/2561

ตามบันทึกข้อตกลงการรับเงินค่าจ้างพิเศษสำหรับพยาบาลเข้าใหม่ระบุว่า หาก “พนักงาน” กระทำผิดข้อตกลงโดยทำงานไม่ครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว “พนักงาน” ยินยอมที่จะคืนเงินเต็มจำนวนตามที่ได้ระบุไว้ในบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี โดยให้เริ่มคิดดอกเบี้ยนับจากวันที่ทำบันทึกข้อตกลงฉบับนี้เป็นต้นไปให้แก่ “นายจ้าง” ในทันทีโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ทั้งสิ้น

ดอกเบี้ยตามบันทึกข้อตกลงที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี นั้น ถ้าจำเลยไม่ผิดสัญญา โจทก์ก็ไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยดังกล่าวจากจำเลยได้ ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการกำหนดค่าเสียหายจากการผิดสัญญาไว้ล่วงหน้า อันเป็นเบี้ยปรับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ศาลแรงงานกลางจึงมีอำนาจปรับลดลงได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2562

เมื่อโจทก์ชำระเงินให้แก่ผู้ว่าจ้างไปแล้ว กิจการร่วมค้าจึงต้องรับผิดชอบใช้เงินจำนวนดังกล่าวคืนให้โจทก์ พร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันที่โจทก์จ่ายเงินเป็นต้นไป แต่ที่โจทก์คิดดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ 15.50 ต่อปี ตามประกาศอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ ตามคำขอให้ออกหนังสือค้ำประกันข้อ 3 นั้น เป็นข้อตกลงการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ อันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ เมื่อสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ตามประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นปรับลดดอกเบี้ยลงเหลือร้อยละ 13 ต่อปี จึงเหมาะสมแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 930/2563

ดอกเบี้ยที่โจทก์คิดจากจำเลยอัตราร้อยละ 25 ต่อปี เพิ่มจากที่คิดจากเดิมอัตราร้อยละ 18 ต่อปี นั้น อาศัยเหตุที่จำเลยผิดนัดผิดเงื่อนไขชำระหนี้ ดอกเบี้ยส่วนที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ซึ่งอยู่ในบังคับมาตรา 383 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1625/2563

โจทก์เป็นผู้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นสถาบันการเงิน มีสิทธิคิดดอกเบี้ยเงินกู้ได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี โดยไม่อยู่ในบังคับห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ดังที่ธนาคารแห่งประเทศไทยออกประกาศ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 38 มาตรา 40 และมาตรา 56 กำหนดให้โจทก์เรียกเก็บดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้ไม่เกินกว่าอัตราร้อยละ 28 ต่อปี การคิดดอกเบี้ยของโจทก์ทั้งอัตราปกติก่อนผิดนัดและอัตราที่คิดเพิ่มเมื่อผิดนัดนั้น จึงเป็นการคิดตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยควบคุมไว้ไม่ให้เกินกว่าที่เหมาะสม โดยคำนึงการแข่งขันอย่างเป็นธรรมในการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินในท้องตลาดและเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคควบคู่กัน

ดอกเบี้ยที่โจทก์ขอคิดมานั้นอาศัยเหตุที่จำเลยผิดนัดผิดเงื่อนไขชำระหนี้ ดอกเบี้ยส่วนที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 ซึ่งอยู่ในบังคับมาตรา 383 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่เพียงแต่ทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน...” อันเป็นเจตนารมณ์แห่งกฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าเบี้ยปรับที่กำหนดตามสัญญาเหมาะสมและเป็นธรรมแก่กรณีหรือไม่ หากเห็นว่าเบี้ยปรับสูงเกินสมควร ศาลย่อมใช้ดุลพินิจลดจำนวนเบี้ยปรับลงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2591/2563

จำเลยทำสัญญากู้ยืมเงินจากโจทก์ ขอมเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 18 ต่อปี แต่หากจำเลยผิดนัดติดสัญญาจำเลยขอมเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 25 ต่อปี ดังนั้น ดอกเบี้ยในส่วนที่เกินจากอัตราร้อยละ 18 ต่อปี จึงเป็นข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าหากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์ อันแท้จริงแห่งมูลหนี้จำเลยยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้ เข้าลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยอันเป็นเบี้ยปรับสูงเกิน

ส่วนที่ปรับลดลงมาเป็นจำนวนพอสมควรได้ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

ไม่มีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้อำนาจศาลที่จะงดเบี้ยปรับเสียทั้งหมดได้ การที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แก่โจทก์ จึงเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ให้เบี้ยปรับต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติที่จำเลยต้องชำระให้แก่โจทก์ก่อนผิดนัด ซึ่งมีผลเท่ากับเป็นการงดเบี้ยปรับที่จำเลยต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์อันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5228/2563

จำเลยกู้เงินจากโจทก์โดยตกลงชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 18 ต่อปี แต่หากผิดนัดตกลงชำระดอกเบี้ยอัตราสูงสุดผิดเงื่อนไข ซึ่งขณะทำสัญญาเท่ากับอัตราร้อยละ 28 ต่อปี ข้อตกลงที่จะชำระดอกเบี้ยอัตราสูงสุดผิดเงื่อนไขดังกล่าวเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่จำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสัญญา จึงเข้าลักษณะเป็นเบี้ยปรับและศาลมีอำนาจลดเบี้ยปรับดังกล่าวได้หากเบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นสูงเกินส่วนตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 และมาตรา 383 แต่ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 8 เห็นพ้องด้วยกับศาลชั้นต้นที่ปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดลงเหลืออัตราร้อยละ 15 ต่อปี นั้น การปรับลดดังกล่าวเท่ากับเป็นการงดเบี้ยปรับทั้งหมด ไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย เป็นการไม่ชอบ

ฎีกาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกรณีที่ศาลฎีกามองว่าดอกเบี้ยผิดนัดที่เพิ่มขึ้นจากเดิมถือเป็นเบี้ยปรับ ถ้าสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดได้ แต่ไม่มีอำนาจงดเบี้ยปรับเสียทั้งหมด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่าถ้าดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้คิดเพิ่มขึ้นนั้น เป็นดอกเบี้ยที่อาจเรียกเพิ่มขึ้นได้ไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัดหรือไม่ก็ตาม เช่นนี้ ไม่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ศาลจะลดดอกเบี้ยลงไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 790/2546

สัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชี ระบุว่า “ผู้กู้ยอมชำระดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ในอัตราตามที่ผู้ให้กู้ประกาศกำหนดเป็นคราว ๆ ไป และผู้กู้ยอมให้ผู้ให้กู้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยได้ตามที่ผู้ให้กู้ประกาศกำหนด โดยที่ผู้ให้กู้ไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ทราบแต่อย่างใด” แสดงว่าเป็นการคิดดอกเบี้ยตามสัญญากู้เบิกเงินเกินบัญชีที่กำหนดให้โจทก์มีสิทธิขึ้นอัตราดอกเบี้ยได้ แม้จำเลยจะไม่ได้ผิดนัดชำระหนี้ ดังนั้น ข้อสัญญาดังกล่าวจึงมิใช่เบี้ยปรับ

ฎีกานี้ชี้ให้เห็นว่าหากเป็นดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้อาจเรียกจากลูกหนี้เพิ่มขึ้นได้ ไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัดหรือไม่ก็ตาม เช่นนี้ ไม่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4690/2543

ข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่ระบุไว้ในหนังสือสัญญากู้เงิน ที่โจทก์คิดดอกเบี้ยอัตรา ร้อยละ 19 ต่อปี หมายความว่า ไม่ว่าจำนวนจะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ก็ตาม โจทก์ยอมมีสิทธิคิด ดอกเบี้ยเอาจากจำนวนในอัตราดังกล่าวตามสัญญาได้ ดังนี้ จึงไม่ใช่เบี้ยปรับ

ส่วนข้อตกลงกรณีผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระเงินกู้ตามกำหนดงวดใดงวดหนึ่ง ผู้กู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้ เพิ่มอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กำหนดเมื่อใดก็ได้ นั่น หมายถึง กรณีผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระหนี้แล้วผู้ให้กู้เพิ่ม อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 19 ต่อปี ดอกเบี้ยส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 19 ต่อปีเท่านั้นที่เป็นเบี้ย ปรับ ซึ่งถ้าศาลเห็นว่าสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่า ร้อยละ 19 ต่อปีไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6292/2555

ตัวสัญญาใช้เงินมีข้อความระบุไว้ว่า จำเลยยอมเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 16 ต่อปี แสดงว่า ไม่ว่าจะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ก็ตาม โจทก์ยอมมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำนวนในอัตราร้อยละ 16 ต่อปี ตามสัญญาได้อยู่แล้ว ข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวจึงไม่ใช่เบี้ยปรับ เฉพาะดอกเบี้ยส่วนที่ เกินกว่าอัตราร้อยละ 16 ต่อปี เท่านั้นที่เป็นเบี้ยปรับ ซึ่งถ้าศาลเห็นว่าส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 16 ต่อปี สูงเกินส่วน ศาลจะลดไปจำนวนพอสมควรก็ได้ แต่จะลดลงเหลือ เท่ากับหรือน้อยกว่าอัตราร้อยละ 16 ปีไม่ได้

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4690/2543 และ 6292/2555 ซึ่งให้เห็นถึงความหมายของ ดอกเบี้ยปกติและเบี้ยปรับได้อย่างชัดเจน โดยอธิบายว่าดอกเบี้ยปกติ หมายถึง ไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัด ชำระหนี้หรือไม่โจทก์สามารถปรับได้ตามสัญญาที่กำหนด ดังนั้น ดอกเบี้ยปกตินี้ไม่เป็นเบี้ยปรับ ศาลจะปรับลดดอกเบี้ยปกติไม่ได้ ส่วนกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ หมายถึง ถ้าผู้กู้ผิดนัดให้เพิ่ม อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นมากกว่าปกติ ตรงนี้ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ในสัญญา ล่วงหน้าหากผิดสัญญาต้องชดใช้ให้อีกฝ่าย ถ้าสูงเกินส่วนศาลสามารถปรับลดได้

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดและเบี้ยปรับ ทั้งในประเทศที่ ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ผู้เขียนสรุปได้ว่า หลายประเทศมีการกำหนดให้ดอกเบี้ยผิดนัดเป็นอัตราดอกเบี้ย ลอยตัว และกำหนดให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุดให้มีความชัดเจนไว้

ในส่วนของเบี้ยปรับ ตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ถือว่าเบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ที่คู่สัญญามีการตกลงกันไว้ โดยกฎหมายเคารพหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่อย่างไรก็ดี ถ้าการกำหนดค่าเสียหายไว้ ล่วงหน้าไม่เป็นธรรม สูงหรือต่ำเกินไป ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม

อันดับของประชาชน ศาลก็อาจลดเบี้ยปรับลงหรืองดเสียก็ได้ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา จะไม่ยอมรับค่าเสียหายในเชิงลงโทษจากการผิดสัญญาซึ่งเป็นส่วนของค่าเสียหายที่มีการกำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง แต่หากเป็นการกำหนดค่าเสียหายตามความเป็นจริงแม้เป็นการประเมินค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าก็สามารถใช้บังคับได้

บทที่ 4

วิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดจากอัตราดอกเบี้ยตาม มาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ซึ่งเจ้าหน้าที่อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย จากข้อความดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความเป็นธรรมต่อคู่สัญญา โดยประเทศไทยยังไม่มีกรณีพิพาทที่ชัดเจนในเรื่องอำนาจในการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัด ไม่ว่าจะในเวลาเบื้องต้นก่อนการทำสัญญาที่เกิดจากการตกลงของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องอัตราดอกเบี้ยผิดนัดซึ่งมีการตกลงกันไว้ก่อนหรืออย่างช้าที่สุดในขณะทำสัญญา อัตราดอกเบี้ยผิดนัดถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่คู่กรณีตัดสินใจทำสัญญา ซึ่งหากคู่กรณีพิจารณาอัตราดอกเบี้ยผิดนัดแล้วเห็นว่าไม่คุ้มค่า หรือไม่คุ้มกับประโยชน์ที่ได้รับจากสัญญา ก็อาจไม่เข้าทำสัญญานั้น และเมื่อมีการทำสัญญาโดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ด้วยแล้ว หากมีคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเจตนาที่จะบิดพลิ้วไม่ทำตามข้อตกลงดังกล่าวหรือมีเจตนาที่จะแสวงหาประโยชน์จากการที่คู่สัญญาผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามสัญญา หรือคู่กรณีทำสัญญาโดยสุจริตแต่ภายหลังการทำสัญญาแล้ว คู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่อาจปฏิบัติตามสัญญาได้ และสัญญานั้นมีการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดไว้ในอัตราที่ไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ของคู่สัญญาในขณะผิดสัญญา หรือไม่เพียงพอแก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดนัด ซึ่งพบว่าเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นในที่สุดแล้วศาลจะเข้ามาใช้อำนาจเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดบังคับแก่คู่สัญญา ซึ่งผลแห่งการใช้อำนาจดังกล่าวย่อมไม่อาจสร้างความเป็นธรรมได้ตามความมุ่งหมายของคู่สัญญา เนื่องจากศาลซึ่งมิได้เป็นคู่สัญญา มิใช่ผู้แสดงเจตนาในการทำสัญญาหรือได้ตกลงในการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดด้วย ทั้งศาลมิใช่ผู้มีส่วนได้เสียในอันที่จะได้รับผลจากการใช้ดุลพินิจนั้นโดยตรง

นอกจากนี้ การใช้อำนาจของศาลดังกล่าวอาจเป็นการทำลายหลักการทางกฎหมาย หรือทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักเจตจำนงอิสระ (Free Will) เป็นต้น แต่หากจะให้อำนาจแก่คู่กรณีทำสัญญากำหนดดอกเบี้ยผิดนัดกันเองโดยอาศัยหลักเสรีภาพในการทำสัญญา หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา ย่อมเปิดช่องให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า และไม่สุจริตบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งทำสัญญาโดยกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดไว้สูง และบังคับตามสัญญา

นั้น โดยอ้างหลักเสรีภาพในการทำสัญญา หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา และหากศาลตีความสัญญาตามเจตนาโดยใช้หลักดังกล่าวเพียงอย่างเดียว ย่อมทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม

ดังนั้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ในบทนี้จึงได้มีการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งแยกประเด็นวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดสูงสุด

จากการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ได้มีการแก้ไขเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดนัด จากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน และสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศแต่กฎหมายที่แก้ไขใหม่นั้น ยังคงหลักการเดิมบางประการไว้ กล่าวคือ ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัย เหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น ตามมาตรา 224 บรรคหนึ่ง ตอนท้าย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เนื่องจากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม แม้ว่าการตกลงอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกันระหว่างคู่สัญญาจะเป็นเรื่องระหว่างเอกชน แต่หากกำหนดกันไว้สูงเกินไปก็อาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ เพราะหากเจ้าหนี้กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้สูงเป็นจำนวนมากๆ ลูกหนี้หลายรายอาจไม่มีกำลังในการชำระหนี้จึงปล่อยให้เป็นหนี้สูญ เมื่อเกิดภาวะหนี้สูญจำนวนมากๆ ก็อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ที่ผ่านมาเมื่อพูดถึงการผิดนัด เรามักนึกถึงแต่ลูกหนี้ที่ไม่สุจริตจนอาจลืมไปว่ามีลูกหนี้จำนวนมากที่ไม่ตั้งใจจะผิดนัดชำระหนี้ แต่จ่ายหนี้ได้ไม่ครบเพราะกำลังเดือดร้อนจริงๆ การคิดดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราที่สูงมาก ๆ ยังเป็นการซ้ำเติมปัญหาทำให้ไม่สามารถจ่ายหนี้งวดต่อไปได้ อีกทั้งการที่ไม่มีเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกำหนดไว้ยังขัดต่อหลักสุจริต เนื่องจากการที่เจ้าหนี้มีอำนาจต่อรองมากกว่า เจ้าหนี้จึงสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้เป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ บางครั้งอาจเป็นการเอาเปรียบลูกหนี้ที่มีความสุจริตในการเข้าทำสัญญาเพราะเชื่อว่าตนมีความสามารถในการชำระหนี้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งเป็นหลักการแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่จะมีสิทธิและเสรีภาพ ในความคิด หรือกระทำการใด ๆ ที่บุคคลอื่นหรือแม้แต่รัฐก็ไม่อาจทำลาย ขัดขวาง หรือจำกัดสิทธิเสรีภาพนี้ได้ เว้นแต่เป็นเรื่องจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะและตามสมควรเท่านั้น แต่สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอาจถูกจำกัดได้โดยความสมัครใจของบุคคลนั่นเอง โดยตรงหรือยินยอมให้บุคคลอื่นจำกัดสิทธิเสรีภาพ เช่น การทำสัญญาระหว่างบุคคลเพื่อก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาซึ่งเรียกว่าหนี้ โดยหนี้ที่เกิดจากสัญญานี้เป็นหนี้ที่เป็นธรรมที่สุดสำหรับคู่สัญญา เพราะคู่สัญญาสมัครใจทำสัญญาก่อนหนี้

โดยยินยอมให้ข้อตกลงในสัญญานั้นผูกพันตน ไม่ว่าจะเป็ข้อตกลงที่ตนได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง หรือแม้แต่ข้อตกลงที่ตนเสียเปรียบฝ่ายตรงข้าม โดยมีภาระมากกว่านี้ที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องชำระตอบแทน ซึ่งหากบุคคลนั้นได้พิจารณาข้อตกลงนั้นแล้วเห็นว่าไม่เป็นธรรมก็ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาก่อนนี้ ดังกล่าว แต่หากคู่สัญญาที่ยืนยันที่จะทำสัญญานั้นก็ต้องรับผลของการแสดงเจตนาทำสัญญาตามหลักเจตจำนงอิสระ

วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการเรียกเก็บดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้ในต่างประเทศ พบว่าในบางประเทศมีการกำหนดว่าอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้จะสามารถเก็บเพิ่มจากอัตราดอกเบี้ยปกติตามสัญญาเท่าไร ดังกรณีของประเทศมาเลเซีย วิเคราะห์ได้ว่ากำหนดให้สามารถเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้ไม่เกินร้อยละ 1 ต่อปีของค่างวดที่ค้างชำระ นอกเหนือจากดอกเบี้ยปกติ ในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้สามารถเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้สำหรับสินเชื่อ high-cost mortgage ได้ไม่เกินร้อยละ 4 เพิ่มเติมจากดอกเบี้ยปกติ และในส่วนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีข้อกำหนดเรื่องอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้สำหรับสินเชื่อสังหาริมทรัพย์ ที่ให้เรียกเก็บเพิ่มจากดอกเบี้ยปกติได้ ร้อยละ 2.5 หากมีการผิดนัดชำระหนี้

วิเคราะห์สมาพันธ์รัฐสวิสกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนด ไว้ในสัญญาและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้เท่ากันที่ร้อยละ 3 ต่อปี ประเทศญี่ปุ่น เดิมกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในนิติกรรมทั่วไป ที่ร้อยละ 5 ต่อปี และในปี 2560 ได้มีการปรับปรุงให้เหลือร้อยละ 3 ต่อปี และกำหนดให้มีการทบทวนทุก 3 ปี โดยอ้างอิงจากค่าเฉลี่ยของสัญญาเงินให้สินเชื่อระยะสั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมประกาศกำหนด ประเทศออสเตรเลียมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมาย โดยกำหนดให้อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ย Cash Rate ของธนาคารกลางออสเตรเลีย บวกด้วยอัตราเพิ่มก่อนมีคำพิพากษาร้อยละ 4 ต่อปี และอัตราเพิ่มหลังมีคำพิพากษาร้อยละ 6 ต่อปี สาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้ง โดยให้กระทรวงการคลังประกาศกำหนดทุกรอบระยะเวลา 6 เดือน โดยอัตราปัจจุบันกำหนดที่ ร้อยละ 3.15 ต่อปี สำหรับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดกำหนดให้เท่ากับอัตรา 3 เท่าของอัตราดอกเบี้ย ECB Main Refinancing Operations Rate ที่กำหนดโดยธนาคารกลางยุโรป โดยอัตราปัจจุบัน คือ ร้อยละ 0 ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 10 ต่อปี ประเทศอังกฤษกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยชัดแจ้ง ที่ร้อยละ 8 ต่อปี และกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดเป็นอัตราลอยตัวโดยคำนวณจากอัตราดอกเบี้ยอ้างอิง ของธนาคารแห่งชาติดังกลุ่ (The Bank of England Reference Rate) ซึ่งประกาศทุกวันที่ 1 มกราคม และ 1 กรกฎาคม โดยอัตราปัจจุบัน คือ ร้อยละ 0.25 ต่อปีบวกด้วยอัตราเพิ่มที่กำหนด เพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ผิดนัดร้อยละ 8 ต่อปีซึ่งรวมแล้วเท่ากับร้อยละ 8.25 ต่อปี

ดังนั้น การที่หลายประเทศกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้ ที่สามารถเรียกเก็บเพิ่มเติมได้จากอัตราดอกเบี้ยปกติตามสัญญา เป็นเพราะในด้านหนึ่งแม้เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลให้ลูกหนี้มีวินัยในการชำระหนี้ให้ตรงเวลา แต่ในอีกด้านก็จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ด้วยเช่นกันว่า หากลูกหนี้ที่สุจริตมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลา ดอกเบี้ยผิดนัดที่ต้องจ่ายจะต้องไม่เป็นภาระต่อลูกหนี้จนเกินพอดี ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีกับลูกหนี้เองแล้ว ยังช่วยลดโอกาสเกิดปัญหาหนี้เสียที่มีสาเหตุจากภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยปรับที่สูงขึ้นเกินกำลังของลูกหนี้นั่นเอง

นอกจากนั้นหากวิเคราะห์ FCA (Financial Conduct Authority) ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลในประเทศอังกฤษ ได้พูดถึงหลักคิดของการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้ไว้ที่น่าสนใจว่า ในด้านหนึ่งสิ่งนี้ควรสะท้อนต้นทุนความเสี่ยงของลูกหนี้ (credit risk) และต้นทุนค่าเสียโอกาสของเจ้าหนี้จากการที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ แต่อีกด้านหนึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะจ่ายดอกเบี้ยปรับของลูกหนี้ด้วยเช่นกัน เพราะหากเจ้าหนี้เรียกเก็บยอดที่สูงเกินไปจนลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ (affordability risk) และส่งผลให้เกิดเป็นหนี้เสีย เจ้าหนี้ก็ต้องฟ้องศาล หรือไม่กี่ยี่ห้อทรัพย์ของลูกหนี้ขายทอดตลาด ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการและผลที่ได้อาจไม่คุ้มเสีย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้ต้องสะท้อนความเสียหายจริงที่เกิดขึ้นกับเจ้าหนี้ และการที่กำหนดดอกเบี้ยผิดนัดที่สูงเกินไป อาจเป็นต้นตอที่ทำให้ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ได้

ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เห็นได้ว่าแนวทางการกำหนดเพดานสำหรับดอกเบี้ยผิดนัดนั้น ควรคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ว่าจะไม่เป็นภาระต่อลูกหนี้จนเกินพอดี ซึ่งส่งผลดีทั้งต่อตัวลูกหนี้และเจ้าหนี้ เพราะช่วยลดโอกาสเกิดปัญหาหนี้เสียที่มีสาเหตุจากภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยปรับที่สูงขึ้นเกินกำลังของลูกหนี้อีกด้วย นอกจากนี้แล้วอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้ นั้น ควรสะท้อนต้นทุนความเสี่ยงของลูกหนี้ ต้นทุนค่าเสียโอกาสของเจ้าหนี้จากการที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ และต้องสะท้อนความเสียหายจริงที่เกิดขึ้นกับเจ้าหนี้ด้วย ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการกำหนดกรอบอัตราดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้เงินทุกประเภท ให้สามารถเรียกได้สูงสุดไม่เกินจำนวนเท่าใด โดยมีให้คู่สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการเรียกดอกเบี้ยผิดนัดที่สูงเกินสมควรได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการตีความเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด

จากการศึกษาพบว่า สัญญาหนี้เงิน โดยปกติจะมีกำหนดอัตราดอกเบี้ยในสัญญาตั้งแต่ขณะเริ่มทำสัญญาและเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว หากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะระบุอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพื่อให้ลูกหนี้รับผิดชอบมากขึ้นกว่าอัตราดอกเบี้ยเดิม เพราะผู้ให้กู้เองก็ย่อมมีจุดหมายที่จะนำเงินนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป การที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกำหนดระยะเวลา ย่อมทำให้เจ้าหนี้หรือผู้ให้กู้ได้รับความเสียหาย ไม่อาจนำเงินจำนวนนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ และหากเป็นการกู้ยืมเงินบุคคลภายนอกมาปล่อยกู้ เมื่อครบกำหนดแล้วไม่มีเงินไปคืนบุคคลภายนอก ผู้ให้กู้เองก็ต้องรับผิดชอบอัตราดอกเบี้ยผิดนัดให้กับบุคคลภายนอกเช่นกัน ดังนั้น ในสัญญาที่ผู้ให้กู้ทำกับผู้กู้ จึงต้องมีเงื่อนไขการชำระหนี้ดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นในกรณีผิดนัด

อย่างไรก็ตาม ที่เป็นประเด็นปัญหาคือ การผิดนัดของลูกหนี้ ทำให้เจ้าหนี้เกิดสิทธิในการได้รับค่าเสียหายเพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยปกติ เป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัด เพื่อไปชดเชยกับความเสียหายที่ตนอาจถูกบุคคลภายนอกหรือเจ้าของเงินเรียกดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น หรือเรียกเป็นค่าปรับจากการชำระหนี้ล่าช้า หรือการขาดประโยชน์จากที่ควรได้รับเงินกู้คืนเพื่อไปใช้ประโยชน์ในการลงทุนหรือประกอบกิจการ โดยไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินคนอื่นมาใช้ก่อน ในระหว่างที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ นอกจากนั้น โดยหลักแล้วศาลจะไม่สามารถเข้าไปปรับลดอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาได้ เพราะกฎหมายยอมให้ตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันเองได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา เมื่อไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลในการปรับลดดอกเบี้ยได้เหมือนอย่างเช่นเบี้ยปรับ แต่หากศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่คู่สัญญากำหนดกันไว้สูงเกินควร ศาลก็จะใช้แนวทางในการตีความไปว่า ข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด ซึ่งก็คือดอกเบี้ยผิดนัดนั่นเอง มีลักษณะเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดกันไว้ล่วงหน้าเมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง จึงเป็นเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนย่อมมีอำนาจลดลงได้ตามมาตรา 383 วรรคหนึ่ง

จากประเด็นปัญหาข้างต้นหากวิเคราะห์เรื่องดอกเบี้ย เห็นได้ว่าดอกเบี้ยแบ่งความหมายออกได้เป็นสองลักษณะ คือ ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์จากต้นเงิน หรือดอกเบี้ยระหว่างสัญญาก่อนผิดนัด และดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าเสียหายจากการผิดนัดชำระหนี้เงินหรือดอกเบี้ยผิดนัดดังนั้น ดอกเบี้ยผิดนัดก็คือค่าเสียหายส่วนหนึ่งที่คู่สัญญาตกลงกันว่าลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบเมื่อผิดนัดในทำนองเดียวกันกับเบี้ยปรับ แต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจศาลในการปรับลด

ดอกเบีย้ผัดนั้ดได้เหมือนเบีย้ปรับโดยถือหลักเสรีภาพในการทำสัญญาหรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา

นอกจากนั้นดังได้กล่าวมาในประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดเพดานอัตราดอกเบีย้ผัดนั้ดสูงสุดแล้วเช่นกันว่าปัจจุบันผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่มากกว่าซึ่งมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ในตัว ยังคงใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่านั้นกำหนดเนื้อหาข้อตกลงของสัญญา ความรับผิดชอบและผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสัญญาเพื่อให้ตนได้เปรียบ แนวคิดเรื่องการคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ทฤษฎีทางกฎหมายในเรื่องหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา รัฐจึงต้องเข้ามายับยั้งการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจในการทำสัญญาดังกล่าว ซึ่งการใช้อำนาจดังกล่าวอาจเป็นการทำลายหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา และหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อคุ้มครองผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่า ด้วยการยับยั้งหรือจำกัดการบังคับใช้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และยินยอมให้หลักการใช้บังคับได้ในกรณีทั้งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีอำนาจต่อรองทัดเทียมกันเท่านั้น

วิเคราะห์การพิจารณาเรื่องดอกเบีย้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดอกเบีย้ในกรณีปกติมีบัญญัติไว้ในมาตรา 7 ถ้าจะต้องเสียดอกเบีย้แก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบีย้ไว้โดยนิติกรรมหรือบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี ในกรณีผัดนั้ดมีบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในมาตรา 224 หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบีย้ในระหว่างเวลาผัดนั้ดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี และตามสัญญากู้ยืมเงินกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบีย้ขึ้นสูงไม่ให้เกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีตามมาตรา 654 และมีกำหนดโทษในการคิดดอกเบีย้เกินกว่าอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของบุคคลเป็นผู้ให้กู้ ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบีย้เกินอัตรา พ.ศ. 2560

วิเคราะห์การพิจารณาเรื่องเบีย้ปรับมีบัญญัติไว้ในมาตรา 379 ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนเงินเป็นเบีย้ปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผัดนั้ดก็ให้รับเบีย้ปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงทำนั้นได้แก่งวดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบีย้ปรับเมื่อนั้น ซึ่งควรที่จะกำหนดจากค่าความเสียหายที่แท้จริงอันเกิดจากการผัดนั้ดชำระหนี้เพื่อชดเชยความเสียหายที่จะนี้่ได้รับจากการไม่ได้รับชำระหนี้ ตามกฎหมายมุ่งหมายให้ผู้สัญญาได้ผลประโยชน์เพิ่มเติมจากการผัดสัญญาของผู้ใช้อีกฝ่ายหนึ่ง นอกเหนือจากความสุขที่แท้จริงที่ได้รับจากการผัดสัญญา

ดังนั้น ดอกเบีย้ในฐานะที่เป็นค่าเสียหายจากการผัดนั้ดชำระหนี้เงินหรือดอกเบีย้ถึงนั้ดจึงต่างกับเบีย้ปรับส่วนที่สำคัญ คือ เบีย้ปรับนั้นถ้ามีการกำหนดไว้สูงเกินไป ศาลอาจใช้ดุลพินิจลดลงได้ตามมาตรา 383 แต่ดอกเบีย้ผัดนั้ดไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลใช้อำนาจลดลงได้ ศาลจึงใช้

วิธีตีความเสี่ยงไปว่า ดอกเบี้ยผิคนัดเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ เมื่อสูงเกินส่วน ศาลสามารถลดลงได้ตามมาตรา 383¹

วิเคราะห์ผลกระทบของการให้ศาลตีความว่า เห็นได้ว่าข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิคนัดหรือดอกเบี้ยผิคนัดนั้น เป็นเบี้ยปรับ คือการที่ศาลไม่วินิจฉัยปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดตามที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ตามสัญญาเมื่อเห็นว่าสูงเกินควร แสดงให้เห็นว่าศาลทราบดีแล้วว่าจะเป็นการขัดกับลักษณะดอกเบี้ยซึ่งศาลไม่มีอำนาจปรับลดได้ ต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคู่สัญญา และยังเป็นการขัดต่อหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หรือหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักอิสระในทางแพ่ง เพราะการที่ศาลใช้ดุลยพินิจลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ เป็นการทำลายเจตนาเดิมของคู่สัญญาที่ได้ตกลงอัตราดอกเบี้ยผิคนัดกันไว้ เพราะการที่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้แล้วเท่ากับว่าคู่สัญญาได้วางแผนภาระทางการเงินไว้ล่วงหน้าแล้ว การที่ศาลใช้ดุลยพินิจปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด โดยถือว่าเป็นเบี้ยปรับ เป็นการเข้าไปแทรกแซงเจตนาเดิมของคู่สัญญา ส่งผลกระทบต่อแผนการเงินของคู่สัญญา ทั้งยังขัดต่อกฎหมาย เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดลงได้เหมือนกรณีเบี้ยปรับ และการที่ศาลตีความว่าดอกเบี้ยผิคนัดเป็นเบี้ยปรับ เท่ากับว่าศาลทราบดีอยู่แล้วว่าหากยังคงเป็นดอกเบี้ยผิคนัดศาลก็ไม่มีอำนาจปรับลดลงได้ ศาลจึงตีความให้เป็นเบี้ยปรับเพื่อให้ศาลมีอำนาจปรับลดลงได้ ทำให้นักกฎหมายทั่วไปมองได้ว่าศาลไม่ได้กระทำการตามหลักกฎหมายเสียเอง แต่ใช้วิธีตีความเพื่อเลี่ยงหลักกฎหมายให้กระทำได้อันอาจถือได้ว่าเป็นการใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจที่ไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

นอกจากนั้น การที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยในสัญญาหนี้เงินส่วนที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยหลังจากลูกหนี้ผิคนัด เป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่ลูกหนี้ผิคนัดเป็นเบี้ยปรับนั้น และศาลมีอำนาจปรับลดลงไปเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ โดยพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 383 ซึ่งศาลแต่ละศาลก็จะใช้ดุลยพินิจในการปรับลดที่ไม่เหมือนกัน เพราะย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้พิพากษาในแต่ละท่านที่จะสามารถเข้าใจหลักการได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากการให้กู้ยืมของผู้ให้กู้ทุกกรณีล้วนมีต้นทุนและต้องมีแหล่งที่มาของเงินทุน ซึ่งอาจเป็นการกู้ยืมเงินมาจากแหล่งเงินทุนต่างๆ การกู้ยืมเงินจากธนาคาร รวมถึงการกู้เงินนอกระบบเพื่อนำมาปล่อยให้กู้ ล้วนมีค่าใช้จ่ายเป็นดอกเบี้ยที่ต้องนำมาคำนวณเป็นต้นทุนที่จะนำไปให้กู้ต่อ และการไปกู้ยืมเงินมาปล่อยให้กู้ต่อก็ต้องมีกำหนดระยะเวลาการชำระเงินคืน

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2562, 1888/2551, 1272/2547, 3348/2542.

หากชำระค่าเสียหายอาจถูกปรับในกรณีชำระหนี้ล่าช้า การที่ศาลแต่ละศาลใช้ดุลพินิจในการปรับลดที่ไม่เหมือนกัน หรือใช้ดุลพินิจในการปรับลดโดยคำนึงถึงสถานการณ์ในขณะที่ทำคำพิพากษาซึ่งมีต้นทุนคนละต้นทุนกันกับในขณะที่ปล่อยให้ผู้กู้ ซึ่งอาจไม่ถูกต้องและเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ให้กู้ และอาจถูกมองได้อีกครั้งว่าเป็นการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ

วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย จารีตประเพณี (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าสัญญาที่กำหนดค่าเสียหายนั้นหากมีการกำหนดไว้เกินความเสียหายที่แท้จริงและไม่มีความสมเหตุสมผล จะไม่สามารถใช้บังคับได้ แต่ถ้าเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าโดยประเมินความเสียหายไว้ไม่เกินกว่าความหายที่แท้จริงแล้วก็ยังเป็นอันบังคับได้ และประกอบกับกฎหมายอังกฤษมีการแบ่งแยกคำว่า “เบี้ยปรับ (Penalty)” หรือค่าเสียหายเชิงลงโทษจากการผิดสัญญา และคำว่า “การกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า (Liquidate Damages)” ไว้อย่างชัดเจนจึงไม่เป็นปัญหาในการใช้ดุลพินิจของศาลในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินอย่างเช่นกฎหมายไทย

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศที่ใช้ระบบ ประมวลกฎหมายหรือลายลักษณ์อักษร (Civil Law) โดยศึกษาจากสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบที่ประเทศไทยนำกฎหมายของ 2 ประเทศดังกล่าวมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้ในประเทศไทย ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสถือว่า สำหรับผู้ทำสัญญานั้น สัญญาคือกฎหมายที่คู่สัญญาต้องผูกพันตามนั้น ซึ่งตามความคิดเห็นแต่เดิมของสาธารณรัฐฝรั่งเศส นั้นถือว่าเบี้ยปรับเป็นการลงโทษฐานผิดสัญญา ดังศัพท์ของคำว่า “ปรับ (Penalty)” อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาถัดมา คือตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา มีการใช้การกำหนดเบี้ยปรับเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากขึ้น ดังนี้ในประมวลกฎหมายแรงงานของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ออกใน ค.ศ 1901 จึงบัญญัติห้ามกำหนดเบี้ยปรับในสัญญาจ้างแรงงาน หากจะมีวินัยลงโทษคนงานก็จะต้องเป็นไปตามความตกลงที่กลุ่มคนงานและกลุ่มนายจ้างได้ทำไว้ สำหรับในสัญญาอื่น ๆ ที่กำหนดเบี้ยปรับศาลของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ได้ควบคุม โดยให้ลูกหนี้รับผิดชอบน้อยกว่าที่กำหนดในเบี้ยปรับได้ เพราะถือเป็นข้อกำหนดที่เข้ามาขัดขวางอำนาจอธิปไตยของรัฐ ข้อตกลงซึ่งมีลักษณะที่ไม่ให้ศาลเปลี่ยนแปลงเบี้ยปรับ จึงเป็น โฆษะ

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแยกแยะประเภทของดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัดที่จะใช้เพิ่มเติมจากดอกเบี้ยปกติไว้โดยชัดเจน การตีความเรื่องดอกเบี้ยในฐานะเป็นเบี้ยปรับหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าตอบแทนความเสียหายจากการที่ลูกหนี้ผิดนัด จึงไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความว่าอะไรคือดอกเบี้ยปกติและอะไรคือดอกเบี้ยผิดนัด จึงสามารถแยกดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมาย กับเบี้ยปรับตามสัญญาออกจากกันได้ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติเรื่องเบี้ยปรับไว้ทำนองเดียวกับกฎหมายไทย ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายไทยในเรื่องนี้มีที่มาจากกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั่นเอง ซึ่งสรุปหลักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ว่า ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนมาชำระหนี้ก็คิดหรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็คิด เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ก็ให้รับเบี้ยปรับ ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันพิเคราะห์ไปในทางความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เพราะสัญญาเป็นเรื่องที่คนอาจทำกฎหมายผูกพันกันเอง ถ้ากฎหมายปรับไหมลงโทษได้ ก็ไม่มีเหตุใดที่กฎหมายจะไปห้ามไม่ให้คู่สัญญาเขาสมัครใจทำกัน เช่นนั้น แต่กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีข้อจำกัดว่าเบี้ยปรับจะต้องไม่สูงเกินส่วน ในกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนได้ โดยพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อพิจารณาถึงการกำหนดเบี้ยปรับของประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว พอจะแบ่งแยกออกได้เป็นสองแนวทาง คือ

แนวที่หนึ่ง ถือว่าถ้ากำหนดเบี้ยปรับไว้สูงเกินส่วน จะใช้บังคับไม่ได้ ซึ่งได้แก่กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย จารีตประเพณี (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

แนวที่สอง ถือว่าถ้ากำหนดเบี้ยปรับกันไว้สูงเกินส่วน ไม่ให้ถือเป็นโมฆะ แต่ให้อำนาจศาลสามารถลดเบี้ยปรับลงได้ ซึ่งได้แก่กลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายประมวลกฎหมายหรือลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ดังนั้น ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าหากยังให้ศาลใช้วิธีการตีความว่าดอกเบี้ยผิดนัดเป็นเบี้ยปรับเมื่อสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจลดลงได้ อาจเป็นการใช้ดุลพินิจที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย และการปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดของศาลไม่มีความชัดเจนว่าจำนวนเท่าใดจะเป็นจำนวนที่พอสมควรและเป็นธรรม ทำให้แต่ละศาลมิได้มีแนววินิจฉัยไปในทิศทางเดียวกัน ผู้เขียนจึงขอเสนอข้อพิจารณาให้เพิ่มบทบัญญัติกฎหมาย ให้ศาลมีอำนาจปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดตามสัญญาได้ หากดอกเบี้ยผิดนัดนั้นสูงเกินส่วน เช่นเดียวกับอำนาจของศาลในการปรับลดเบี้ยปรับตามสัญญา และให้ตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าประชุมหารือร่วมกันพิจารณาหาแนวทางเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลมีคำวินิจฉัยออกมาในทิศทางเดียวกันให้เกิดเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัด

จากการศึกษาพบว่า พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยที่มีได้กำหนดโดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง จากอัตราเดิมที่เป็นอัตราคงที่ร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราใหม่ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยปรับลดอัตราดอกเบี้ยให้เหลือร้อยละ 3 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราเฉลี่ยปานกลางระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และอัตราดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบัน และกำหนดให้สามารถปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจของประเทศได้ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา พร้อมทั้งกำหนดให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทบทวนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวทุก 3 ปี ให้มีอัตรา ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก กับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

นอกจากนั้นพระราชกำหนดดังกล่าวยังได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ โดยปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยผิดนัดจากอัตราเดิมที่เป็นอัตราคงที่ร้อยละ 7.5 ต่อปีเป็น อัตราใหม่ที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดให้เป็นอัตราที่เชื่อมโยงกับอัตราดอกเบี้ยที่มีได้ กำหนดโดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้งในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และบวกอัตราเพิ่มอีกร้อยละ 2 ต่อปี เพื่อจูงใจให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตรงเวลา ซึ่งอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่กำหนดใหม่จะเท่ากับร้อยละ 5 ต่อปี อันเป็นอัตราที่เหมาะสมสำหรับการใช้บังคับ ในระยะแรกก่อนที่จะมีการทบทวนอัตราดอกเบี้ยตาม มาตรา 7 ต่อไป ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ได้มีการแก้ไขหรือปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ และสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน จะทำให้ลูกหนี้ได้รับประโยชน์ จากภาระดอกเบี้ยจากการผิดนัดที่ลดลงและเป็นธรรมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วย ลูกหนี้ที่ไม่ตั้งใจจะผิดนัดชำระหนี้ ให้สามารถชำระหนี้ได้ ลดโอกาสในการเกิดหนี้เสียและลด จำนวนการฟ้องร้องดำเนินคดี เป็นประโยชน์ต่อทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ และส่งผลดีต่อภาพรวมทาง เศรษฐกิจของประเทศ กับทั้งทำให้กฎหมายมีความชัดเจนและมีความทันสมัยมากขึ้น

ดังนั้น หลักการที่ให้มีการทบทวนหรือกำหนดอัตราดอกเบี้ยใหม่ทุกช่วงระยะเวลาใด ระยะเวลาหนึ่งเป็นหลักการที่ถูกต้องแล้ว ซึ่งในการพิจารณาขร่างพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 คณะกรรมการพัฒนากฎหมายได้พิจารณาอัตราดอกเบี้ยจากกฎหมายของต่างประเทศหลายประเทศ โดยในส่วนการแก้ไขมาตรา 7 แห่งประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในชั้นแรกคณะกรรมการฯ ได้พิจารณากำหนดแนวทางการปรับปรุงโดยกำหนดเป็นอัตราลอยตัวที่อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินหรืออัตราดอกเบี้ยที่ประกาศโดยธนาคารกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ใช้บังคับอยู่ในสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ และเครือรัฐออสเตรเลีย โดยกำหนดให้อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 12 เดือนของธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดสินทรัพย์ใหญ่ที่สุดจำนวน 5 แห่ง บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 1 ต่อปี แต่ไม่เกินร้อยละ 7.5 ต่อปี และกำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ประกาศอัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาทุกกรอบระยะเวลา 6 เดือน แต่จากการรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป ซึ่งมีความเห็นและข้อกังวลในประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของดอกเบี้ยอ้างอิง และความถี่ของรอบระยะเวลาในการประกาศอัตราดอกเบี้ย ตลอดจนผลทางกฎหมายของอัตราดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งจะเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องมีการนำสืบในกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรม อันส่งผลให้โจทก์และจำเลยมีภาระเพิ่มขึ้น คณะกรรมการฯ จึงพิจารณาใช้แนวทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น โดยให้ลดอัตราดอกเบี้ยที่มีได้กำหนดโดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดเจน จากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ให้เหลือร้อยละ 3 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราเฉลี่ยปานกลางระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ และเป็นอัตราที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันตามข้อเสนอของธนาคารแห่งประเทศไทย และให้สามารถปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจของประเทศได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา รวมทั้งกำหนดให้กระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวทุก 3 ปี ให้มีอัตราใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์

อย่างไรก็ตาม ที่เป็นประเด็นปัญหาคือ เมื่อคณะกรรมการพัฒนากฎหมายได้พิจารณากำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่มีได้กำหนดไว้โดยชัดเจนและอัตราดอกเบี้ยผิวนัด โดยพิจารณาจากแนวทางของกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ผู้เขียนมีความเห็นว่า สำหรับหลักเกณฑ์ในการทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิวนัด ซึ่งในชั้นแรกคณะกรรมการฯ ได้พิจารณากำหนดแนวทางการปรับปรุงโดยกำหนดเป็นอัตราลอยตัวที่อ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินหรืออัตราดอกเบี้ยที่ประกาศโดยธนาคารกลาง และกำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ประกาศอัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาทุกกรอบระยะเวลา 6 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ใช้บังคับอยู่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ และเครือรัฐออสเตรเลีย นั้น การกำหนดระยะเวลาทบทวนดอกเบี้ยทุก 6 เดือนดังกล่าวจะทำให้อัตราดอกเบี้ยไม่คงที่ มีความผันผวนมากเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อแผนการเงินหรือการลงทุนของทั้งผู้ให้กู้และผู้กู้ในอนาคต เพราะ

ดอกเบ็ญถือเป็นต้นทุนที่สำคัญของการลงทุนหรือทำธุรกิจ ดังนั้นการที่คณะกรรมการฯ พิจารณาแล้วไม่ใช่แนวทางดังกล่าว จึงเหมาะสมแล้ว แต่การที่คณะกรรมการฯ พิจารณาใช้แนวทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น โดยกำหนดให้กระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวทุก 3 ปี

ในประเด็นข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ซึ่งหากเปรียบเทียบขนาดเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2563 ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของโลก โดยมีมูลค่า GDP ประมาณ 170 ล้านล้านบาท มีสัดส่วนถึง ร้อยละ 6 ของมูลค่าเศรษฐกิจโลก และมี GDP ใหญ่กว่าประเทศไทยประมาณ 10 เท่าการรอพิจารณาทบทวนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวทุก 3 ปี ตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วและมีขนาดที่แตกต่างกับประเทศไทย อาจไม่มีความยืดหยุ่นและไม่ทันต่อสภาพการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างแท้จริง ระยะเวลาในการทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยฝัคนัดจะต้องช่วยให้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยผลของกฎหมายมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน รวมทั้งกำหนดให้มีมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อช่วยเรื่องภาระหนี้สิน เช่น มาตรการพักชำระหนี้ ลดอัตราดอกเบี้ยฝัคนัด ลดเบี้ยปรับ เป็นต้น เพื่อให้ลูกหนี้ได้มีเวลาปรับตัวในช่วงที่รายได้ลดกะทันหัน และปรับกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถชำระหนี้ได้

วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ เห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ จะพบว่าอัตราดอกเบี้ยของประเทศไทยก่อนมีการแก้ไข ไม่มีความสอดคล้องกับประเทศนั้น ๆ เลย เช่น ประเทศญี่ปุ่นที่มีการแก้ไขกฎหมายเมื่อประมาณ 4-5 ปีก่อน โดยมีการแก้ไขอัตราดอกเบี้ยฝัคนัดลดลงมาเหลือร้อยละ 3 ต่อปี และให้มีการทบทวนได้ทุก ๆ 3 ปี ดังนั้นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นมีการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งนอกจากประเทศไทยจะมีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยลงให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันแล้ว อีกกรณีที่ประเทศไทยกำลังเดินตามประเทศญี่ปุ่นอยู่ คือ การกำหนดให้หน่วยงานสามารถทบทวนอัตราดอกเบี้ยได้ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มหรือลดให้สูงขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะตามกฎหมายเดิมก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติม การที่ไปกำหนดอัตราดอกเบี้ยฝัคนัดไว้ในพระราชบัญญัติคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ที่กำหนดให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาฝัคนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี โดยไม่ได้เปิดช่องให้หน่วยงานสามารถทบทวนอัตราดอกเบี้ยได้ในรูปกฎหมายลำดับรอง เช่น พระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวงได้ การที่จะแก้ไขดอกเบี้ยต้องออกกฎหมายแก้ไขในรูปของพระราชบัญญัติซึ่งเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนและเสียเวลามาก เพราะฉะนั้น

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ที่เพิ่มหลักการใน มาตรา 7 ในห้องกรรไกรใดกรรไกรหนึ่งของรัฐที่มีข้อมูล เช่น กระทรวงการคลังเป็นคนทบทวนอัตรา ดอกเบี้ย และปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งมีขั้นตอน และความยุ่งยากน้อยกว่าการตราเป็นพระราชบัญญัติ จึงเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็เช่นเดียวกัน คือ อัตราดอกเบี้ยผิคนัดจะอิงกับอัตราดอกเบี้ย พื้นฐาน ซึ่งธนาคารกลางของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะประกาศอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน ทุก 6 เดือน จึงเท่ากับว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้มีการทบทวนอัตราดอกเบี้ยผิคนัดได้ ทุก 6 เดือน

ดังนั้น ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดจากอัตราคงที่เป็น อัตราดอกเบี้ยลอยตัว โดยปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว แต่การกำหนดให้รอ พิจารณาทบทวนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวทุก 3 ปี ตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่น อาจไม่ทันต่อ สภาพการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทย ผู้เขียนจึงขอเสนอ ให้มีการกำหนดระยะเวลาการทบทวน อัตราดอกเบี้ยผิคนัด เป็นอัตราเฉลี่ยปานกลางระหว่างแนวทางของประเทศญี่ปุ่นที่ให้ทบทวนอัตรา ดอกเบี้ยทุก 3 ปี กับแนวทางของประเทศอังกฤษและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ให้ประกาศอัตรา ดอกเบี้ยผิคนัดทุก 6 เดือน เพื่อให้มีความยืดหยุ่นและไม่ผันผวนจนเกินไป รวมทั้งกำหนดให้มี มาตรการต่าง ๆ เพิ่มเติมออกมาเพื่อช่วยเหลือเรื่องภาระหนี้สินของประชาชน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

หนี้เงิน คือ หนี้ที่มีวัตถุประสงค์เป็นการส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นเงินตรา เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดสัญญา หรือเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดก็ตามถือว่าเป็นหนี้เงินทั้งสิ้น หนี้เงินเป็นหนี้ที่มีลักษณะพิเศษ เพราะไม่มีชนิด ประเภท และคุณภาพของเงินตรา เพียงระบุเป็นจำนวนเงินก็สามารถใช้บังคับได้ นอกจากนี้ เงินตราสามารถใช้ทดแทนความเสียหายหรือค่าชดเชยจากความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ทุกชนิด และเมื่อมีหนี้เงินเกิดขึ้นแล้วนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ คือ ทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องลูกหนี้ให้ชำระหนี้ และลูกหนี้อาจต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ และหากว่าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ตรงตามกำหนดเวลาแล้ว อาจก่อให้เกิดผลทำให้ลูกหนี้กลายเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ได้

การไม่ชำระหนี้ อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อเป็นหนทางบรรเทาความเสียหายทางหนึ่งของเจ้าหนี้ การเรียกร้องค่าเสียหายก็เพื่อทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายและควรได้รับการชดเชยความเสียหายนั้นให้หมดไปมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยกฎหมายมีความมุ่งหมายที่สำคัญสองประการด้วยกัน ประการแรก คือ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมเพราะหากปล่อยให้เจ้าหนี้จัดการกับลูกหนี้ผู้กระทำให้เขาเสียหายด้วยตนเองแล้ว ก็เป็นสิ่งที่แน่นอนว่าการทำตามอำเภอใจของฝ่ายเจ้าหนี้ โดยปราศจากความเกรงกลัวต่อกฎหมายย่อมจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมได้ และความมุ่งหมายอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ ในการที่จะกระทำการอย่างเดียวกันนั้นอีก จะเป็นเครื่องเตือนใจว่าหากไม่ชำระหนี้ ก็ต้องถูกกฎหมายบังคับให้ชดเชยความเสียหายอย่างไรบ้าง อันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำเช่นนั้นอีก และเพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ผู้ที่เข้าดำเนินธุรกิจติดต่อในทางนิติกรรม สัญญาว่าธุรกิจจะดำเนินไปด้วยดีและมีความเป็นธรรมพอสมควร เพราะมีกฎหมายคอยคุ้มครองให้ความเป็นธรรม ดอกเบี้ยผิดนัดจึงเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อเป็นค่าเสียหายหรือค่าชดเชยความเสียหายของเจ้าหนี้ในการที่ได้รับชำระหนี้ล่าช้าหรือไม่ตรงตามความ ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบ

การตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดชำระหนี้ขึ้นมา หรือเป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่เกิดขึ้นตามผลของกฎหมาย

“ดอกเบี้ยผิดนัด” หมายถึง ดอกเบี้ยที่กำหนดไว้เป็นลักษณะค่าเสียหายหรือเป็นดอกเบี้ยที่มีขึ้นเพื่อเป็นค่าชดเชยความเสียหายจากการผิดนัดของลูกหนี้ หากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงิน เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี...” บทบัญญัติดังกล่าว เป็นบทสันนิษฐานของกฎหมายว่า เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้ออมต้อง เสียหายทันทีโดยที่เจ้าหนี้ไม่ต้องพิสูจน์ อันเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปเกี่ยวกับความเสียหาย ซึ่งโดยปกติเจ้าหนี้ที่ต้องเสียหายจะต้องพิสูจน์ความเสียหายให้ศาลเห็น จึงจะได้รับค่าเสียหาย ซึ่งบทสันนิษฐานดังกล่าวนี้จำกัดอยู่เฉพาะ “หนี้เงิน” เหตุที่กฎหมายกำหนดค่าเสียหายในกรณีนี้ไว้เป็นการล่วงหน้า เป็นเพราะหนี้เงิน ต่างกับหนี้อื่น ๆ ตรงที่ว่า เงินอาจเกิดดอกผลนิตินัยคือดอกเบี้ยได้ง่ายกว่าหนี้อื่น เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ทำให้เจ้าหนี้ขาดผลประโยชน์ที่จะได้จากเงิน อย่างน้อยเจ้าหนี้ก็ขาดดอกเบี้ยไป ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นความเสียหายที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นก็ได้ กฎหมายจึงสันนิษฐานว่าเจ้าหนี้เสียหายเป็นดอกเบี้ย ลูกหนี้จะพิสูจน์ว่าเจ้าหนี้ไม่เสียหายเพื่อไม่ต้องรับผิดในเรื่องดอกเบี้ยไม่ได้

“เบี้ยปรับ” คือการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่จะมีการผิดสัญญาในอนาคต โดยการเขียนระบุเงื่อนไขไว้ในสัญญา เช่น ในสัญญากู้ยืมเงินอาจกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัด หรือกำหนดเป็นเบี้ยปรับเป็นเงินจำนวนหนึ่งแล้วแต่คู่สัญญาตกลงกัน เพื่อตัดปัญหาเกี่ยวกับการโต้เถียงความรับผิด หรือพิสูจน์ความเสียหายเบื้องต้นจากการผิดนัดชำระหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 มิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “เบี้ยปรับ” ไว้โดยตรง แต่ได้กล่าวถึงผลของเบี้ยปรับเอาไว้ว่า “ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ก็ให้รับเบี้ยปรับถ้าการชำระหนี้อันจะพึงทำนั้นได้แก่งวดวันการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใดก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น” ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมาย อาจให้คำอธิบายถึงลักษณะและความหมายของเบี้ยปรับได้ว่า คือ ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดไว้ล่วงหน้า โดยลูกหนี้ให้สัญญาว่าถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ให้เจ้าหนี้รับหรือเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นได้ กรณีการชำระหนี้เป็นการงดเว้นการอันใดอันหนึ่ง เมื่อลูกหนี้ฝ่าฝืนกระทำเมื่อใด เจ้าหนี้ออมมีสิทธิรับเบี้ยปรับได้นับแต่นั้น

ดังนั้น ดอกเบี้ยผิดนัดจึงต่างกับเบี้ยปรับ กล่าวคือ ดอกเบี้ยผิดนัดเป็นเงินทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการชำระหนี้ล่าช้าและมีอัตราตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือคู่สัญญากำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้เอง ส่วนเบี้ยปรับอาจเป็นเงิน หรือทรัพย์สินอย่างอื่น หรือการกระทำ

อย่างไรอย่างหนึ่งที่คู่สัญญากำหนดตกลงกันไว้เองในสัญญาเพื่อเป็นการทดแทนความเสียหายจากการผิดสัญญา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างดอกเบี้ย และเบี้ยปรับนั้นถ้ามีการกำหนดไว้สูงเกินไป ศาลอาจใช้ดุลพินิจลดลงได้ตาม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 แต่ดอกเบี้ยผิคนัด ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลปรับลดลงได้เหมือนอย่างเบี้ยปรับ และโดยผลของบทบัญญัติมาตรา 224 วรรคหนึ่งที่ว่า ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายแล้ว เจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะบังคับอัตราดังกล่าวนั้นได้ต่อไป ศาลจึงไม่สามารถจะไปสั่งลดอัตราดอกเบี้ยลงได้ หากศาลจะลดลงก็ต้องใช้วิธีตีความเสียก่อนว่า ดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ เมื่อสูงเกินส่วน ศาลจึงลดลงได้ตามมาตรา 383

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลก ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ที่ลดลงและมีปัญหาหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ประกอบกับตลอดระยะเวลากว่า 95 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน และยังคงบัญญัติให้อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวมีอัตราคงที่ ร้อยละ 7.5 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยผิคนัดก็มีอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีเช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงที่จะทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ประเทศไทยจึงได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564 โดยมีสาระสำคัญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 7 เพื่อลดอัตราดอกเบี้ยในกรณีที่นิติกรรมหรือกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งลงเหลือเพียงร้อยละ 3 ต่อปี และมาตรา 4 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 224 ที่บัญญัติอัตราดอกเบี้ยผิคนัดเหลือเพียงอัตราที่กำหนดตามมาตรา 7 บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี เท่ากับร้อยละ 5 ต่อปี และให้มีการทบทวนทุก 3 ปี ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังประกาศกำหนด

การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมีข้อดี กล่าวคือ ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน อัตราดอกเบี้ยคงที่เดิมร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทำให้ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินสมควร และยังเป็นภาระลดปัญหาทางสังคมจากการที่ผู้ประกอบการไม่สามารถประกอบกิจการต่อไป หรือถูกจ้างถูกเลิกจ้าง ทำให้ไม่มีรายได้ในช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมมากขึ้นอันเกิดจากปัญหาหนี้สินของ

ลูกหนี้ หรือปัญหาค่าขนส่งสภาพจิตของลูกหนี้จากการที่ธุรกิจต้องหยุดดำเนินกิจการหรือถูกเลิกจ้างแล้ว

อย่างไรก็ดี กฎหมายที่แก้ไขใหม่ยังคงหลักการเดิมบางประการไว้ กล่าวคือ มาตรา 224 วรรคหนึ่งที่แก้ไขใหม่ยังคงใช้ถ้อยคำว่า “ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยให้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น” ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยกันได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักเจตจำนงอิสระ (Free Will) โดยกฎหมายมิได้กำหนดกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงไว้ให้คู่สัญญาตกลงเรียกดอกเบี้ยผัดกัน ได้สูงสุดเพียงใด เป็นการเปิดช่องให้มีการตกลงกันระหว่างคู่สัญญาคือเจ้าหนี้กับลูกหนี้ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นได้ อันอาจทำให้ลูกหนี้ที่มักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าเป็นผู้เสียเปรียบ ซึ่งจากการพิจารณากฎหมายต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) จะเห็นได้ว่าหลายประเทศกำหนดให้มีเพดานอัตราดอกเบี้ยผัดกัน โดยจะไม่มีบทบัญญัติให้เจ้าหนี้สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยผัดกันให้สูงกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ เป็นเพราะด้านหนึ่งในเรื่องนี้ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกำกับดูแลให้ลูกหนี้มีวินัยในการชำระหนี้ให้ตรงเวลาแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ด้วยเช่นกันว่าดอกเบี้ยผัดกันที่ต้องจ่ายจะไม่เป็นภาระหนักเกินไปจนพอดิ ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีกับลูกหนี้เองแล้วยังช่วยลดโอกาสเกิดปัญหาหนี้เสียที่มีสาเหตุจากภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยดอกที่สูงขึ้นเกินกำลังของลูกหนี้ นอกจากนี้ ดอกเบี้ยผัดกันควรสะท้อนต้นทุนความเสี่ยงของลูกหนี้และต้นทุนค่าเสียโอกาสของเจ้าหนี้จากการที่ลูกหนี้ผัดชำระหนี้ด้วยเช่นกัน การที่เจ้าหนี้เรียกเก็บดอกเบี้ยที่สูงเกินไปจนลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้อาจส่งผลให้เกิดเป็นหนี้เสีย เจ้าหนี้ก็ต้องฟ้องศาลหรือยึดทรัพย์สินของลูกหนี้มาขายทอดตลาด ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการและผลที่ได้อาจไม่คุ้มเสีย

การที่ลูกหนี้ผัดชำระหนี้ อาจไม่ได้ตั้งใจที่จะไม่จ่ายเพียงอย่างเดียว แต่ความเป็นจริงแล้วลูกหนี้ส่วนใหญ่ไม่สามารถชำระหนี้ให้ตรงเวลาได้เนื่องจากความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย อย่างในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทำให้สภาพเศรษฐกิจตกต่ำหลายคนมีรายได้ลดลง การกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผัดกันไว้จะช่วยให้อาหารหนี้เสียในภาพรวมลดลง และถ้าหากลูกหนี้มีการผัดชำระหนี้และมีดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายเพิ่มขึ้นซึ่งไม่เป็นภาระจนเกินไป ก็จะทำให้ลูกหนี้มีแรงจูงใจในการจ่ายชำระหนี้คืนเพราะมองเห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ว่าตนเองจะสามารถชำระหนี้ได้

การที่คู่สัญญาสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดกันไว้สูงเพียงใดก็ได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) หรือหลักเจตจำนงอิสระ (Free Will) ย่อมเปิดช่องให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าและไม่สุจริตบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งทำสัญญาโดยกำหนดดอกเบี้ยผิคนัดไว้สูง และบังคับตามสัญญานั้น ซึ่งรัฐหรือสังคมต้องยื่นมือเข้ามาควบคุมการใช้เสรีภาพในการทำสัญญาของคนในสังคม และไม่อาจปล่อยให้เอกชนทำสัญญากันตามความสมัครใจ ในหลายประเทศจึงพัฒนาหลักกฎหมายในเรื่องหลักความรับผิดชอบตามสัญญาเพื่อกำจัดปัญหาดังกล่าวด้วยการจำกัดหลักเสรีภาพในการทำสัญญา บางประการเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่า จึงเป็นที่มาของการยินยอมให้อำนาจศาลเข้าแทรกแซงผลที่เกิดจากการทำสัญญาของคู่กรณีในเวลาต่อมา

อัตราดอกเบี้ยผิคนัด ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่คู่สัญญาตัดสินใจทำสัญญาซึ่งมีผลประโยชน์ต่อทรัพย์สินของตน หากดอกเบี้ยผิคนัดไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่ได้รับจากสัญญา คู่สัญญาอาจไม่เข้าทำสัญญานั้น หากมีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเจตนาที่จะแสวงหาประโยชน์จากดอกเบี้ยผิคนัดตามสัญญา และดอกเบี้ยผิคนัดนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพอแก่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญา ศาลจะเข้ามาใช้อำนาจกำหนดดอกเบี้ยผิคนัด ที่ผ่านมา แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว คือ ให้ศาลตีความว่าอัตราดอกเบี้ยผิคนัดที่สูงเกินส่วน มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับซึ่งศาลสามารถปรับลดลงได้ตามที่เห็นสมควร

ผลกระทบของการให้ศาลตีความดังกล่าว คือ ในการปรับลดดอกเบี้ยผิคนัดตามสัญญา ศาลได้ใช้กฎหมายเรื่องเบี้ยปรับในการแก้ปัญหาดังกล่าวซึ่งมีข้อเคลือบแคลงว่าการปรับใช้กฎหมายของศาลดังกล่าวถูกต้องตามหลักกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยตามสัญญาซึ่งเกิดจากเจตนาของคู่สัญญาหรือไม่ การที่ศาลใช้ดุลยพินิจปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด โดยตีความเลียงไปว่าเป็นเบี้ยปรับ เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดลงได้เหมือนกรณีเบี้ยปรับ ซึ่งแม้ว่าการใช้ดุลยพินิจของศาลดังกล่าวจะมีเหตุผลเพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาและเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ผลแห่งการใช้ดุลยพินิจดังกล่าวทำให้สัญญาไม่อาจบังคับได้ตามความมุ่งหมายของคู่สัญญาซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนาโดยการตกลงทำสัญญาด้วยตนเอง นอกจากนี้การใช้อำนาจของศาลในการปรับลดดอกเบี้ยผิคนัดตามสัญญาเป็นการใช้ดุลยพินิจโดยไม่มีหลักเกณฑ์ชัดเจนหรือบรรทัดฐาน อาจส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจซึ่งได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาของศาล แก้ไขปรับปรุงรูปแบบสัญญาเป็นนิติกรรมสัญญาในรูปแบบใหม่เพื่อจำกัดอำนาจศาลในการเข้ามาใช้อำนาจปรับลดดอกเบี้ยผิคนัดตามสัญญา เช่น การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยผิคนัดให้มีอัตราสูงขึ้น หรือกำหนดระยะเวลาในการคิดคำนวณดอกเบี้ยผิคนัดให้มากกว่าระยะเวลาความเสียหายที่แท้จริง โดยไม่แสดงอัตราดอกเบี้ยผิคนัดหรือกำหนดระยะเวลาในการคิดคำนวณ

ดอกเบี้ยผิคนัดไว้ในสัญญา หรือปรับโครงสร้างของสัญญาโดยกำหนดจำนวนเงินดอกเบี้ยผิคนัดไว้รวมกับค่าเสียหายอื่น ๆ หรือเรียกดอกเบี้ยผิคนัดด้วยชื่ออย่างอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการใช้อำนาจของศาลเข้ามาแทรกแซงกำหนดดอกเบี้ยผิคนัดของคู่สัญญามีใช้การแก้ปัญหาที่จะสร้างและคุ้มครองความเป็นธรรมในสังคมได้อย่างยั่งยืน ตลอดถึงการใช้ดุลพินิจของศาลในแต่ละคดีหรือผู้พิพากษาแต่ละท่านในการปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดที่ไม่เหมือนกัน จึงไม่อาจยึดถือเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ซึ่งทำให้เกิดความลึกลับในการบังคับใช้กฎหมายและขาดความแน่นอน

สำหรับหลักเกณฑ์ในการทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ย ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 7 วรรคสอง คือหลักการที่ว่าอัตราดอกเบี้ยเป็นอัตราที่สามารถมีการทบทวนได้โดยกระทรวงการคลังด้วยการปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอาจจะมีการลดหรือเพิ่มได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาซึ่งง่ายกว่าการออกเป็นพระราชบัญญัติ นับว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางที่ใช้บังคับอยู่ในหลายประเทศ แต่การกำหนดให้หรือพิจารณาทบทวนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวทุก 3 ปี ตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วและมีขนาดเศรษฐกิจที่แตกต่างกับประเทศไทย อาจไม่มีความยืดหยุ่นและไม่ทันต่อสภาพการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทยที่มีความผันผวนแทบจะตลอดเวลา ระยะเวลาในการทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิคนัดจะต้องช่วยให้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยผลของกฎหมายมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน รวมทั้งกำหนดให้มีมาตรการต่าง ๆ เพิ่มเติมออกมาเพื่อช่วยเหลือเรื่องภาระหนี้สินของประชาชน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักกฎหมายและปัญหาที่ผ่านมา เพื่อเป็นการช่วยเหลือลูกหนี้ที่ไม่ตั้งใจจะผิคนัดชำระหนี้ให้สามารถชำระหนี้ได้ ลดโอกาสในการเกิดหนี้เสียและลดจำนวนการฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นประโยชน์ต่อทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ และส่งผลดีต่อภาพรวมทางเศรษฐกิจของประเทศ กับทั้งทำให้กฎหมายมีความชัดเจนและมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติ ดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยผิคนัดสูงสุด แม้กฎหมายจะกำหนดให้คู่สัญญาตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดกันไว้สูงสุดเพียงใดก็ได้ ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of Will) แต่เพื่อตระหนักถึงอำนาจต่อรองของคู่สัญญาที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงเห็นควรกำหนดให้มีกรอบเพดานอัตราดอกเบี้ยผิคนัดสูงสุดไว้ให้มีความชัดเจน ในทำนองเดียวกับดอกเบี้ยปกติก่อนผิคนัดที่กำหนดได้ในสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ มาตรา 654 บัญญัติไว้ ห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี และให้ยกเลิกบทบัญญัติมาตรา 224 วรรคหนึ่ง ในส่วนที่กำหนดว่า “ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น” เพื่อมิให้คู่สัญญาทำข้อตกลงยกเว้นเป็นอย่างอื่นได้

2) ปัญหาเกี่ยวกับการตีความเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาที่ให้สิทธิเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเมื่อลูกหนี้ผิดนัด ผู้เขียนขอเสนอแนะ ดังนี้

(1) เห็นควรบัญญัติกฎหมายให้ศาลมีอำนาจปรับลดดอกเบี้ยผิดนัดตามสัญญาได้ เมื่อศาลเห็นว่าดอกเบี้ยผิดนัดนั้นสูงเกินสมควร เช่นเดียวกับอำนาจของศาลในการปรับลดเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 โดยศาลจะได้ไม่ต้องใช้วิธีตีความเลี่ยงไปว่าดอกเบี้ยผิดนัดถือเป็นเบี้ยปรับ เพื่อให้ศาลดูมองได้ว่า ใช้วิธีตีความเพื่อเลี่ยงหลักกฎหมายให้กระทำได้อันอาจถือได้ว่าเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

(2) ให้ตัวแทนของสำนักงานศาลยุติธรรมกับเจ้าหนี้ผู้ให้สินเชื่อและผู้บริโภค ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ และต้นทุนการปล่อยสินเชื่อ โดยในส่วนของเจ้าหนี้อาจให้กรรมการสมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย และในส่วนของผู้บริโภคให้สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคและสหภาพนายความจัดประชุมหารือร่วมกันเพื่อพิจารณาหาแนวทางเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับทุกฝ่ายในกรณีที่ถูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด แล้วจึงทำหนังสือเวียนแจ้งให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ ทั้งเป็นแนวทางให้ศาลมีคำวินิจฉัยไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้เกิดเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

(3) ในกรณีที่โจทก์ฟ้องเรียกดอกเบี้ยผิดนัดโดยระยะเวลาผิดนัดเนิ่นนานเกินสมควร ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาให้โจทก์ได้รับดอกเบี้ยผิดนัดตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด ตัวอย่างเช่นกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดก่อนฟ้องให้ไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันผิดนัด และดอกเบี้ยผิดนัดหลังฟ้องไม่เกิน 6 เดือน เพื่อป้องกันมิให้โจทก์อาศัยการฟ้องคดีล่าช้าโดยมิเจตนาแสวงหาประโยชน์จากดอกเบี้ยผิดนัดตามสัญญา ทั้งนี้ โดยให้ศาลคำนึงถึงความสุจริตในการดำเนินคดีของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายประกอบด้วย

3) ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทบทวนการกำหนดการคิดดอกเบี้ยผิดนัด เห็นควรกำหนดระยะเวลาการทบทวนอัตราดอกเบี้ยผิดนัดทุกกรอบระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเป็นอัตราเฉลี่ยปานกลางระหว่างแนวทางของประเทศญี่ปุ่นที่ให้ทบทวนอัตราดอกเบี้ยทุก 3 ปี กับแนวทางของประเทศอังกฤษและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ให้ประกาศอัตราดอกเบี้ยผิดนัดทุกวันที่ 1 มกราคมและ 1 กรกฎาคม เพื่อให้มีความยืดหยุ่น ไม่ผันผวนจนเกินไป และทันต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

นอกจากนี้รัฐควรกำหนดให้มีมาตรการต่าง ๆ ออกมาเพื่อช่วยเรื่องภาระหนี้สิน ทั้งมาตรการพักชำระหนี้ มาตรการผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้ ลดอัตราดอกเบี้ยผิคนัด ลดเบี้ยปรับ เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ให้ยังสามารถบริหารจัดการหนี้สินจนผ่านพ้นวิกฤติต่อไปได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นถึงปัญหาในหลาย ๆ ประเด็นที่ทำให้การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยผิคนัดที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลานานกว่า 95 ปี แล้ว โดยการออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ พ.ศ. 2564 ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายที่จะให้การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดมีความชัดเจนและเป็นธรรมเพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ และจะเป็นมาตรการสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวางจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ข้อเสนอแนะดังกล่าวมาข้างต้นเกิดจากการศึกษากฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีวิธีการจัดการกับปัญหาดังกล่าวนี้ได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาและแก้ไขปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวจึงน่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาการเรียกอัตราดอกเบี้ยผิคนัดที่สูงเกินสมควรให้มีประสิทธิภาพและเกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริง และจะเป็นประโยชน์ในการตีความและปรับใช้กฎหมายในวงการกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

บรรณานุกรม

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2489/2536

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3348/2542

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1272/2547

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1888/2551

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3583/2562

กฎหมายต่างประเทศ

The Civil Code of Japan

The D.C. Code

The Del. Code

The German Civil Code

The German Act on Cheques (Scheckgesetz)

The Interest Rate Restriction Act of Japan

The Revised Code of Washington

หนังสือ

กมล สนธิเกษตริณ. (2527). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยยืม และฝากทรัพย์* (พิมพ์ครั้งที่

6). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

กำธร พันธูลาภ. (2518). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้*. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คณิง ภาไชย. (2541). *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลเกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ*.

กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- จิต เศรษฐบุตร. (2548). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารการสอน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะนิติศาสตร์.
- _____. (2554). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้*. แก้ไขเพิ่มเติม โดย รศ.ดร.ดารافر ธีระวัฒน์ (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2556). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดารافر ธีระวัฒน์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2539). *กฎหมายว่าด้วย สัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ดารافر ธีระวัฒน์. (2542). *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2554). *กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2558). *กฎหมายหนี้: หลักทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภัสสร สอนคม. (2556). *ดอกเบี๋ยผิदनัดไม่จบง่ายๆ กฎหมายน่ารู้ สำนักกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- นิภา พวงกนก. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่ง ว่าด้วยยืม ผักทรัพย์ เจ้าสำนักโรงแรม เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ การพินันและขันต่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประยูร เถลิงศรี. (2517). *หลักเศรษฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ประสิทธิ์ โฉววิไลกุล. (2548). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- _____. (2548). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4-14*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2552). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หนี้*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา.
- ภาสกร ญาณสุธี. (ม.ป.ป.). *คลินิกผ่าตัดดอกเบี๋ยและเบี๋ยปรับ*. ม.ป.ท.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2561). *เอกสารโสตทัศนศึกษา หลักสูตรเบื้องต้น*.
นนทบุรี: หน่วยผลิตสื่อสอนเสริม ศูนย์โสตทัศนศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศันันท์ภรณ์ โสตถิพันธุ์. (2552). *คำอธิบาย นิตินกรรม-สัญญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ศักดิ์ สนองชาติ. (2527). *คำอธิบาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิตินกรรมสัญญา* (พิมพ์
ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงสพธิการพิมพ์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2547). *คำอธิบายกฎหมายแพ่ง-หลักทั่วไป ความรู้กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญู
ชน.
- เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.. (2478). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิตินกรรม และหนี้*. พระนคร:
โรงพิมพ์ศรีพัฒนา.
- _____. (2505). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิตินกรรมและหนี้*. ปทุมธานี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.
- _____. (2527). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2527). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิตินกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2)*
พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- _____. (2562). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิตินกรรมและหนี้ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ:
วิญญูชน.
- โสภณ รัตนากร. (2533). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- _____. (2539). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณ
การ.
- _____. (2542). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย
เรื่องเสร็จที่ 262/2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- หยุด แสงอุทัย. (2517). *กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2519). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุเมติ ใจสมุทร. (2514). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสัญญา*. กรุงเทพฯ: อักษรบริการ.

วารสาร บทความ

- กมล ตันจินวัฒนกุล. (2555). หลักสุจริต. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 5 (2).
- คณิง ภาไชย. (2536). เสรีภาพในการทำสัญญาทำกับอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน: อะไรคือความเป็นธรรมในสังคม. *ดุลพາห*, 1 (40).
- ชยาธร เขียบแหลม. (2565). บทบาทการค้นหาคำความจริงในคดีอาญาของศาลไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 51 (2).
- พระครูปริยัติสารการ. (2562). การจัดการปัญหาหนี้สินของประชาชน. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 2 (1).
- พิชยามนต์ จาริกสุนทรสกุล. (2564). ดอกเบี้ยเงินกู้ ถึงเวลาที่ต้องแก้?. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 50 (3).
- ณัฐพงศ์ โปษกะบุตร. (2555). หลักสุจริต: หลักพื้นฐานแห่ง กฎหมายแพ่งและพาณิชย์. *วารสาร AULJ*, Vol. III0.
- ตรีเนตร สาระพงษ์. (2557). แนวคิดเรื่องหลักสุจริตในตัวเงิน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 5 (1).
- ดิรัส ตฤณเตชะ, พันตำรวจโท. (2561). อิทธิพลของคุณภาพทางวัฒนธรรมปัจเจกนิยมและกลุ่มนิยมกับความสำเร็จในการดำเนินนโยบายรัฐสวัสดิการเดนมาร์ก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 4 (2).
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). การกำหนดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้และลำดับการตัดชำระหนี้ อย่างไรให้เป็นธรรม. *บทความของฝ่ายคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย*.
- พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2556). หลักสุจริตในระบบกฎหมาย. *วารสารจตุรนิติ*.
- วรวิมล เทพทอง. (2560). หนี้ถึงกำหนดชำระกับลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้. *จตุรนิติ*, 14 (1).
- วิชัย อริยะนันท์ทกะ, หัสวุฒิ วิจิตวิริยกุล, อนันต์ จันทร โอภากร, กมลชัย รัตนสกาวงษ์ และ สรวิน ติมปรั้งมี. (2550). พรหมแดนของ “ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน” ในการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการอยู่ที่ใด. *วารสารอนุญาโตตุลาการ*, 2.
- สายสมร วงศ์สวัสดิ์. (2559). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณเงินของประเทศไทย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10 (21)

- สุคาทิพย์ ชิดสวน และ ณกมล จันทร์สม. (2557). การเปรียบเทียบดอกเบี้ยเงินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย
สวัสดิการของพนักงานองค์กรกรณีศึกษาธนาคารไทยพาณิชย์กับธนาคารอาคาร
สงเคราะห์. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*, 4 (1).
- สุทธิชัย หล่อตระกูล, กฤษณา นารินทร์รักษ์, นัธวัฒน์ พรหมภักดี, กรณ์เศรษฐ์ ชินมawangศ์ และ
รุณทิกา เคยสนิท. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนใน
กลไกการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาของไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*,
14 (2).
- อุกฤษ มงคลนาวิน. (2518). ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน. *บทบัญญัติ*.

วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

- กมลศิริ ประทายนอก. (2560). *หลักปัญหาสถานะทางกฎหมายของเบี้ยปรับ*. วิทยานิพนธ์
หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน, คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขวัญฤทัย ฤคดี. (2563). *การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการผิดนัดชำระค่างวดในธุรกิจเช่าซื้อ
รถจักรยานยนต์*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
เศรษฐศาสตร์ประยุกต์, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จิรายุทธ คำวาสดี. (2561). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายใหญ่
ชั้นดี (MLR) ของธนาคารพาณิชย์ประเทศไทย กรณีศึกษา ธนาคารกสิกรไทย จำกัด
มหาชน*. การศึกษาอิสระหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- จันทร์ดา เดชกรกฏ. (2555). *การใช้ดุลพินิจของศาลในกรณีมัดจำและเบี้ยปรับ*. การศึกษาอิสระ
หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัชวาลย์ บุญคุ้ม. (2563). *ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการติดตามทวงถามหนี้ของเจ้าหนี้และผู้ทวงถามหนี้
ตามพระราชบัญญัติการทวงถามหนี้ พ.ศ. 2558*. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นครินทร์ ภูมุตตะ. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารกรุงเทพ จำกัด
(มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)*.
การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นราวุฒิ ฐิติวรรณ. (2558). **การนำหลักสุจริตมาใช้ในสัญญาทางปกครอง**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นันท์สินี ธนาสิริวงศ์. (2558). **ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย**. การศึกษาอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นันทน์ภัส ฤทธิธาดา. (2564). **การศึกษาธุรกิจโรงรับจำนำเอกชนกับพฤติกรรมการใช้บริการของคนกรุงเทพฯ**. สารนิพนธ์หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นันทศักดิ์ ปานเกลี้ยง. (2563). **ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการชำระเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาตามพระราชบัญญัติเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2560**. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นัฐติยา ตันตระกูลวานิชย์. (2561). **ปัญหาทางกฎหมายเรื่องหนี้ก่อนสัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชนก ขาวรอด. (2558). **ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรรคดี ผลการอง. (2537). **การจัดร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แห่งสยาม พ.ศ. 2451-2478**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาพูนศักดิ์ วชิรวโส (กมล). (2560). **แนวคิดปัจเจกนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท**. คุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัฒน์ แซ่จิว. (2558). **ปัญหาหลักกฎหมายว่าด้วยมัดจำ**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญภา สิริกานตยูปกฤต. (2557). **ผลทางกฎหมายของการไม่ชำระหนี้เงิน**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรา อินสมตัว. (2561). **ปัญหาการปรับใช้ข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในคดีปกครองของศาลปกครอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- เมธิตา โหสกุล. (2559). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณสินเชื่อธุรกิจ**. การศึกษาอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ยุทธนา พรโพธิ์. (2555). **การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในคดีละเมิดลิขสิทธิ์**. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วรวิทย์ อัมวงษ์. (2560). **การศึกษาหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่มีผลต่อการเพิกถอนคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการการ**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- วรินทร์ วารี. (2560). **มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้ซื้อสัตว์เลี้ยงประเภทสุนัขและแมว**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม.
- วิษณุพล คู่มกัณ. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผัดขันธ์ชำระหนี้: กรณีศึกษาในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วีระศักดิ์ โพธิ์ศรี. (2559). **ปัญหาทางกฎหมายในการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศรจันทร์ วิไลศักดิ์. (2559). **การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่ต้องชำระแก่เจ้าหนี้ในสัญญากู้ยืมเงิน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับราชอาณาจักรไทย**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สฤษฎ์ กลั่นสุภา. (2554). **ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน: ศึกษากรณีดอกเบี้ยยผิดนัดและเบี้ยปรับ**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สรวิษฐ์ ผลอ้อ. (2561). **ความรับผิดในดอกเบี้ยผิดนัดของผู้จ้างคนอื่น**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกกฎหมายธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สิรินภา ไทรนนทรี. (2560). **ปัญหากฎหมายของการเรียกค่าเสียหายหลังการเลิกสัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อภิชาติ ลักขณาปัญญากุล. (2559). *ปัญหาการคิดดอกเบี้ยของผู้ประกอบธุรกิจที่มีใช้สถาบันการเงิน*. สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อิชยา ศักดิ์เดชะมณี. (2558). *ปัญหาการทำสัญญาสิทธิระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจค้าเพลงกับผู้สร้างสรรค์งานดนตรีกรรม*. การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

เอกสารอื่น ๆ

- เกรียงไกร ไชยวงศ์. (2558). *เบี้ยปรับ*. รายงานการศึกษา การประเมินผลการทดลองการปฏิบัติราชการของกองกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.
- นิรัชรา พงศ์อาจารย์. (2561). *การนำหลักกฎหมายทั่วไปมาพิจารณาคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง : ศึกษากรณีหลักสุจริตในสัญญาสัมปทาน และสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค*. รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประกาศนาคกรแห่งประเทศไทยที่ สกส2. 9/2563 เรื่อง การคิดดอกเบี้ยผิดนัดชำระหนี้และการตัดชำระหนี้.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2565). รายงานการประชุมกรรมการชำระประมวลกฎหมาย 16 ตุลาคม 2465. เอกสารสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, สกค. 3 เล่ม 2.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2564, 20 เมษายน). *ข้อพิจารณาเกี่ยวกับพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. ศย 016/ว 411.
- อุปมา ใจหงส์. (2560). *แนวทางการพัฒนาพันธบัตรรัฐบาลเพื่อเพิ่มสัดส่วนนักลงทุนต่างประเทศ*. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- เอกสารประกอบการพิจารณา พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 (สภาผู้แทนราษฎรลงมติอนุมัติแล้ว) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประกอบการพิจารณาของวุฒิสภา.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Maria Pia Paganelli. (2003). In medio stat virtus: An alternative view of usury in Adam Smith's thinking. *History of Political Economy*, 30.

ฐานข้อมูลออนไลน์

กองพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). *FAQ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://lawreform.go.th/index.php/post/744>.

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2564). *สรุปสาระสำคัญจาก “สนทนายัญญาหมายกับ รศ.ดร.มุนินทร์ พงศาปาน เรื่องอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายที่แก้ไข”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.law.tu.ac.th/legal-talk-summary-new-law-interest-rate/>.

คม ชัด ลึก. (2564). *“ภาระหนี้ครู” คุ้มครองโดยสมัครใจ ทำให้รัฐต้องแก้ปัญหา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.komchadluek.net/news/487144>.

ญาณวัฒน์ พลอยเกศ และ พิสิทธิ์ พงษ์รัตน์. (2565). *แนวทางการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.southeast.ac.th/2017/wp-content/uploads/F_law/research/001.pdf.

ไทยโพสต์. (2565). *การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครั้งแรกในรอบ 95 ปี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.thaipost.net/main/detail/96459>.

ธัญรดี พุกกลิ่น และ ภูมิ โขชเหมาะ. (2565). *การใช้หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนของศาลปกครองเพื่อเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในคดีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ศึกษากรณีการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://grad.dpu.ac.th/upload/content/files/ปีที่%207%20ฉบับที่%201/7-39.pdf>.

นพ นรนาถ. (2564). *ของขวัญปีใหม่จากรัฐบาล แก้กฎหมายเอาเปรียบลูกหนี้*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://mgronline.com/daily/detail/9640000034703>.

บ้านจอมยุทธ. (2565). *เจตจำนงเสรี (Free Will)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.baanjommyut.com/library_2/extension-3/history_of_philosophy/38.html.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2565). *“หนี้”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dictionary.orst.go.th/>.

_____. (2565). *“ข้อยปรับ”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dictionary.orst.go.th/>.

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร และ ฌฐนันท์ อัสวเลิศศักดิ์. (2565). *หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.stou.ac.th/schools/slwlupload/ex.40701-2.pdf>.

- อนันต์ เกียรติสารพิภพ. (2564). *พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20210825091048.pdf.
- Bright Richman. (2565). *อัตราดอกเบี้ยคืออะไร? มีกี่ประเภท?*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.livewithoutpay.com/personal-finance/what-is-interest/>.
- Deutsche Bundesbank. (2021). *Basic rate of interest pursuant to section 247 of the German Civil Code*. (Online). Available: <https://www.bundesbank.de/en/bundesbank/organisation/gtc-and-legal-basis/basic-rate-of-interest-616708>.
- Donlaya C. (2562). *ดอกเบี้ยลอยตัว คืออะไร ต่างกับดอกเบี้ยคงที่อย่างไรบ้าง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.moneywecan.com/floating-rate/>.
- Wolfgang Kotzur and others. (2020). *Lending and taking security in Germany: overview*. (Online). Available: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-501-2739?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-501-2739?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true).
- The Civil Code of Japan, Article 404. See also Mitsuhiro Kusafuka. (2020). *Effects of Civil Code amendment on IP licence agreements*. (Online). Available: https://www.nishimura.com/sites/default/files/tractate_pdf/ja/71246.pdf.
- The Interest Rate Restriction Act of Japan, Article 1 See also Masahiro Ueno. (2021). *Apanese Usury Regulation Not Applicable to Corporate Bonds*. (Online). Available: <https://www.expertguides.com/articles/japanese-usury-regulation-not-applicable-to-corporate-bonds/arpdfgus>.
- The European Central Bank. (2021). *Key ECB interest rates*. (Online). Available: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวเพชรพลอย สุทธิมา
วันเดือนปีเกิด	15 ตุลาคม 2538
สถานที่เกิด	ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	6/195 ซอยหมู่บ้านบ่อฝ้าย ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2550	ประถมศึกษา โรงเรียนหัวหินวิทยาลัย ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
พ.ศ. 2553	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนหัวหินวิทยาลัย ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
พ.ศ. 2556	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
พ.ศ. 2560	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2562	ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรม วิชาว่าความแห่งสหภาพนายความ
พ.ศ. 2562	เนติบัณฑิต สำนักอบรมการศึกษากฎหมายแห่ง เนติบัณฑิตยสภา
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2563-ปัจจุบัน	ทนายความ